

PT 2000-0557

ΠΤΥΧΙΑΚΗ ΕΡΓΑΣΙΑ

ΤΟ ΧΡΗΜΑΤΟΠΙΣΤΩΤΙΚΟ
ΤΡΑΠΕΖΙΚΟ ΣΥΣΤΗΜΑ

ΚΑΙ

Ο ΡΟΛΟΣ ΤΗΣ Δ.Τ.Ε. ΣΤΟ
ΤΡΑΠΕΖΙΚΟ ΣΥΣΤΗΜΑ

Τ.Ε.Ι. ΜΕΣΣΟΛΟΓΓΙΟΥ
ΕΠΙΧΕΙΡΗΣΙΑΚΗ
ΔΙΟΙΚΗΣΗ
789

ΜΑΙΟΣ 1999

ΠΤΥΧΙΑΚΗ ΕΡΓΑΣΙΑ

**ΤΟ ΧΡΗΜΑΤΟΠΙΣΤΩΤΙΚΟ ΤΡΑΠΕΖΙΚΟ ΣΥΣΤΗΜΑ
ΚΑΙ
Ο ΡΟΛΟΣ ΤΗΣ ΑΤΕ ΣΤΟ ΤΡΑΠΕΖΙΚΟ ΣΥΣΤΗΜΑ**

ΕΙΣΗΓΗΤΗΣ

ΓΕΩΡΓΙΟΣ ΔΗΜΗΤΡΟΥΚΑΣ

ΣΠΟΥΔΑΣΤΡΙΕΣ

ΣΩΤΗΡΙΟΥ ΜΑΓΔΑΛΙΝΗ

ΜΑΝΙΚΑ ΚΥΡΑΤΣΩ

ΕΠΙΤΡΟΠΗ ΕΓΚΡΙΣΕΩΣ ΠΤΥΧΙΑΚΗΣ ΕΡΓΑΣΙΑΣ

1.
2.
3.
4.

Π Ε Ρ Ι Ε Χ Ο Μ Ε Ν Α

ΕΙΣΑΓΩΓΗ1

ΚΕΦΑΛΑΙΟ 1^ο

ΤΟ ΧΡΗΜΑΤΟΔΟΤΙΚΟ (ΤΡΑΠΕΖΙΚΟ) ΣΥΣΤΗΜΑ

1. Ιστορική Αναδρομή του Τραπεζικού Συστήματος4
2. Πολιτικοοικονομικές συνθήκες διαμόρφωσης του ελληνικού συστήματος9
3. Ιστορική εξέλιξη του τραπεζικού συστήματος11
4. Η δομή του τραπεζικού συστήματος16
5. Το σημερινό τραπεζικό σύστημα18
6. Οι ξένες τράπεζες και μερικές συγκρίσεις με τις ελληνικές22
7. Δραστηριότητες ξένων τραπεζών στη χώρα μας23
8. Τράπεζα Ελλάδος25
9. Εμπορικές τράπεζες26
10. Οι Ειδικοί Πιστωτικοί Οργανισμοί30
11. Ιδιότυποι Τραπεζικοί Οργανισμοί32
12. Τράπεζες Επενδύσεων34
13. Αδυναμίες και προβλήματα του τραπεζικού μας συστήματος37
14. Η δημιουργία προβληματικών επιχειρήσεων και το τραπεζικό σύστημα41

ΚΕΦΑΛΑΙΟ 2^ο

ΤΕΛΕΥΤΑΙΕΣ ΕΞΕΛΙΞΕΙΣ ΣΤΟΝ ΤΟΜΕΑ ΤΩΝ ΤΡΑΠΕΖΙΚΩΝ ΕΡΓΑΣΙΩΝ

1. Λιανική παροχή τραπεζικών εργασιών44
2. Χονδρική παροχή τραπεζικών εργασιών46
3. Διεθνής τραπεζική και χονδρική παροχή τραπεζικών εργασιών48
4. Τεχνολογία, κόστος, παραγωγικότητα τραπεζικών εργασιών49

ΚΕΦΑΛΑΙΟ 3^ο

ΤΟ ΚΟΙΝΟΤΙΚΟ ΚΑΘΕΣΤΩΣ ΓΙΑ ΤΙΣ ΤΡΑΠΕΖΕΣ

1. Γενικά	53
2. Η Κατευθυντήρια Οδηγία του 1977	55
3. Άδεια λειτουργίας	58
4. Ελάχιστες προϋποθέσεις	59
5. Πρόσθετες προϋποθέσεις	59
6. Ίδρυση υποκαταστημάτων τραπεζών	60
7. Έλεγχος (εποπτεία) σε ενοποιημένη βάση	62
8. Προτάσεις Οδηγιών	62
9. Ελευθερία κίνησης κεφαλαίων	65

ΚΕΦΑΛΑΙΟ 4^ο

ΟΡΟΙ ΛΕΙΤΟΥΡΓΙΑΣ & ΑΠΟΔΟΤΙΚΟΤΗΤΑΣ ΤΩΝ ΤΡΑΠΕΖΩΝ

1. Η όξυνση του ανταγωνισμού	68
2. Τραπεζική εκμετάλλευση	76

ΚΕΦΑΛΑΙΟ 5^ο

Η ΘΕΣΗ ΚΑΙ Ο ΡΟΛΟΣ ΤΗΣ ΑΤΕ ΣΤΟ ΤΡΑΠΕΖΙΚΟ ΣΥΣΤΗΜΑ

1. Η ΑΤΕ στο τραπεζικό σύστημα	87
2. Η οικονομική αυτοδυναμία της ΑΤΕ	90
3. Οι πηγές άντλησης πόρων της ΑΤΕ	93
4. Η σημασία και η σπουδαιότητα της πίστης στην παραπέρα ανάπτυξη του αγροτικού τομέα	100
5. Οι επιδοτήσεις επιτοκίου στον αγροτικό τομέα και ο ρόλος της ΑΤΕ	105
6. Η χρηματοδοτική λειτουργία της ΑΤΕ και ο αγροτικός τομέας	111
7. Η ΑΤΕ και το πενταμελές πρόγραμμα δράσης 1983 – 87	116

8. Νέες Τραπεζικές εργασίες	118
-----------------------------------	-----

ΚΕΦΑΛΑΙΟ 6^ο

ΕΜΠΕΙΡΙΕΣ ΚΑΙ ΔΙΑΠΙΣΤΩΣΕΙΣ ΑΠΟ ΤΗΝ ΕΦΑΡΜΟΓΗ ΤΗΣ ΠΙΣΤΩΤΙΚΗΣ ΠΟΛΙΤΙΚΗΣ	122
---	------------

ΚΕΦΑΛΑΙΟ 7^ο

ΠΡΟΣΦΑΤΕΣ ΕΞΕΛΙΞΕΙΣ & ΠΡΟΟΠΤΙΚΕΣ ΤΗΣ ΝΟΜΙΣΜΑΤΟΠΙΣΤΩΤΙΚΗΣ ΠΟΛΙΤΙΚΗΣ	
---	--

Γενικά	129
--------------	-----

1. Διάθεση έντοκων γραμματίων του Δημοσίου στους ιδιώτες απαρχή για τη δημιουργία αγοράς χρήματος132
2. Χορήγηση στεγαστικών δανείων και από εμπορικές τράπεζες134

ΣΥΜΠΕΡΑΣΜΑΤΑ – ΠΡΟΤΑΣΕΙΣ	136
---------------------------------------	------------

ΠΑΡΑΡΤΗΜΑ ΠΙΝΑΚΩΝ	144
--------------------------------	------------

ΒΙΒΛΙΟΓΡΑΦΙΑ	146
---------------------------	------------

ΕΙΣΑΓΩΓΗ

Το χρηματοδοτικό (τραπεζικό) σύστημα και η οικονομική ανάπτυξη

Μεταξύ των βασικών επιδιώξεων της νομισματικής πολιτικής, στην προσπάθεια υποβοήθησης της διαδικασίας οικονομικής ανάπτυξης, είναι η καθοδήγηση των αποταμιευτών όπως κρατούν τις αποταμιεύσεις τους με τη μορφή διαφόρων χρηματικών αξιών, η διασφάλιση της αποδοτικότερης χρησιμοποίησης και κατανομής των αποταμιεύσεων αυτών και η παροχή κινήτρων για την αύξησή τους. Για την επίτευξη των παραπάνω επιδιώξεων οι νομισματικές αρχές θα πρέπει να ενθαρρύνουν τη δημιουργία και επέκταση διαφόρων χρηματοπιστωτικών ιδρυμάτων και οργανισμών.

Ο βασικός ρόλος των διαφόρων χρηματοδοτικών ιδρυμάτων και οργανισμών είναι να βοηθήσουν τον οικονομικό μετασχηματισμό που συνεπάγεται η οικονομική ανάπτυξη, με την εξυπηρέτηση, καθοδήγηση και υποβοήθηση της διαδικασίας συγκέντρωσης και διοχέτευσης των αποταμιεύσεων προς τις παραγωγικές επενδύσεις. Στη διαδικασία των διαδοχικών μετασχηματισμών, η χρηματοδοτική διαμεσολάβηση αποτελεί ένα από τους βασικότερους παράγοντες, γιατί όχι μόνο επηρεάζει και προσδιορίζει την οικονομική ανάπτυξη αλλά και επηρεάζεται από αυτή, με αποτέλεσμα να δημιουργούνται αμοιβαίες αλληλεπιδράσεις. Χαρακτηριστικό της διαδικασίας οικονομικής ανάπτυξης διαχρονικά είναι η αύξηση του αριθμού και του είδους των χρηματοδοτικών οργανισμών καθώς και η ραγδαία αύξηση της αναλογία του χρήματος και των χρηματικών αξιών σε σχέση με το ΑΕΠ. Η χρηματοδοτική διάρθρωση μιας οικονομίας αποτελείται από διάφορους

χρηματοδοτικούς οργανισμούς. Ο χαρακτήρας των οργανισμών αυτών, οι όροι λειτουργίας τους, το μέγεθός τους, ο βαθμός συγκέντρωσης σε ενιαίες μονάδες, ο βαθμός και η έκταση της λειτουργικής τους εξειδίκευσης, το είδος και ο αριθμός των τραπεζικών εργασιών κ.λ.π., είναι συνάρτηση του βαθμού ανάπτυξης μιας οικονομίας.

Τα κυριότερα διαμεσολαβητικά χρηματοδοτικά ιδρύματα είναι οι κάθε μορφής τραπεζικές επιχειρήσεις. Μεταξύ αυτών οι εμπορικές τράπεζες κατέχουν την πρώτη θέση μια και αποτελούν την κύρια πηγή χρηματοδότησης μιας οικονομίας.

Το ερώτημα που ανακύπτει εδώ είναι ο τρόπος με τον οποίο το τραπεζικό σύστημα επηρεάζει την αναπτυξιακή διαδικασία και επομένως η έκταση της συμβολής του στο ρυθμό οικονομικής μεγέθυνσης μιας οικονομίας. Με άλλα λόγια ερευνώνται οι επιδράσεις που ασκεί το τραπεζικό σύστημα στην αναπτυξιακή διαδικασία.

Η βασικότερη συμβολή των χρηματοδοτικών οργανισμών στην οικονομική ανάπτυξη είναι το ότι υποβοηθούν στην αποδοτική κατανομή των πόρων μεταξύ των διαφόρων παραγωγικών δραστηριοτήτων, διαμέσου της συγκέντρωσης και διοχέτευσης της αποταμίευσης προς τους παραγωγικούς τομείς. Το σύστημα, θα μπορούσε να πει κανείς, με τις πιστωτικές τους λειτουργίες, ανακατανέμει τις αποταμιεύσεις μεταξύ των διαφόρων δραστηριοτήτων της οικονομίας, επηρεάζοντας έτσι την κατανομή του συγκεντρουμένου κεφαλαίου και μέσω αυτού την κατανομή των υπόλοιπων παραγωγικών πόρων. Με άλλα λόγια το χρηματοπιστωτικό σύστημα επηρεάζει το συνδυασμό των συντελεστών και τις συναρτήσεις παραγωγής στις διάφορες παραγωγικές δραστηριότητες και επιχειρηματικές μονάδες.

Στις υπό ανάπτυξη χώρες, όπου το χρηματοδοτικό σύστημα είναι αρκετά υπανάπτυκτο, ένας από τους βασικούς στόχους της αναπτυξιακής πολιτικής είναι η

επιτάχυνση της ανάπτυξης του τομέα αυτού. Η ανάγκη της παρέμβασης της οικονομικής πολιτικής στον τομέα αυτό αναγνωρίστηκε κυρίως μετά τον Α΄ παγκόσμιο πόλεμο. Στη δεκαετία του '20 πέρα από τις εμπορικές τράπεζες, δημιουργήθηκαν, σε πολλές υπό ανάπτυξη χώρες, εξειδικευμένα τραπεζικά ιδρύματα (π.χ. Κεντρικές τράπεζες, τράπεζες αγροτικής πίστης κ.λ.π.) για την κάλυψη εξειδικευμένων αναγκών. Ακόμη, μετά το Β΄ παγκόσμιο πόλεμο και κυρίως στη δεκαετία του 1950, δημιουργήθηκαν, στις περισσότερες υπό ανάπτυξη χώρες, ειδικά τραπεζικά ιδρύματα για την εξυπηρέτηση του τομέα των βιομηχανικών επενδύσεων (τράπεζες επενδύσεων). Οι τράπεζες αυτές αναλαμβάνουν τη διενέργεια επενδύσεων σε μεγάλα βιομηχανικά έργα όπου το ιδιωτικό ενδιαφέρον είναι χαμηλό ή μάλλον ανύπαρκτο.

ΚΕΦΑΛΑΙΟ 1^ο

ΤΟ ΧΡΗΜΑΤΟΔΟΤΙΚΟ (ΤΡΑΠΕΖΙΚΟ) ΣΥΣΤΗΜΑ

1. Ιστορική Αναδρομή του Τραπεζικού Συστήματος

Οι πρώτες δανειοληψίες γίνονται αρκετές χιλιάδες χρόνια πριν από την εποχή μας, για τις οποίες όμως δεν υπάρχουν γραπτά κείμενα. Ο δανεισμός γινόταν με εμπορεύματα, χωρίς τη μεσολάβηση του χρήματος, το οποίο «ανακαλύφθηκε» πολύ αργότερα. Ο δανειολήπτης των προϊστορικών χρόνων ελάμβανε μια ποσότητα προϊόντων και την επέστρεφε επηυξημένη στο δανειστή του μετά από ορισμένο χρονικό διάστημα. Η υπερβάλλουσα αυτή ποσότητα αποτελούσε τον «τόκο» για τη δανεισθείσα ποσότητα προϊόντων.

Οι ιστορικοί έχουν στοιχεία ότι οι πρώτες τραπεζικές εργασίες γίνονταν από τους ιερείς της πόλης Ουρούκ της Μεσοποταμίας, οι οποίοι δάνειζαν στους αγρότες της περιοχής. Οι τελευταίοι έπρεπε να επιστρέψουν τα δάνεια καταβάλλοντας και τους συμφωνηθέντες τόκους.

Ποια ήσαν όμως εκείνα τα είδη που αποτελούσαν αντικείμενο δανεισμού στην προϊστορική περίοδο; Υποθέτουμε ότι συνεφωνείτο δανεισμός για σπόρους για

σπορά, ζώα, εργαλεία, μέταλλα (που χρησιμοποιούνταν ως μέτρα αξιών) κ.λ.π. Συνεπώς, συμπεραίνουμε ότι δανεισμός και πρωτόγονες τραπεζικές εργασίες ήταν εφικτές μόνο σε κοινωνίες στις οποίες είχε προχωρήσει ο καταμερισμός της εργασίας, η παραγωγικότητα ήταν ανεβασμένη και ήταν σε αρκετό βαθμό αναπτυγμένες οι εμπορευματικές συναλλαγές.

Ακόμη, επειδή ήταν κυρίαρχη η θέση της γεωργίας και της κτηνοτροφίας μέσα στις οικονομίες της εποχής, εκτιμάται ότι οι τόκοι που ελαμβάνοντο ήταν ιδιαίτερα υψηλοί. Επειδή, η γεωργική παραγωγή παρουσίαζε πολύ απότομες διακυμάνσεις και οι κίνδυνοι μη πρόληψης των συμφωνημένων τόκων ήταν πολύ πιθανοί.

Στον Κώδικα του Χαμουραμί αναφέρονται ορισμένοι κανόνες που εφαρμόζονταν για το δανεισμό. Η θέσπιση αυτών των κανόνων υποδηλώνει την αναγκαιότητα ύπαρξης κανόνων προστασίας τόσο των δανειστών όσο και των δανειοληπτών. Η βαβυλωνιακή οικονομία είχε επιτύχει σημαντικούς βαθμούς ανάπτυξης και τα σημαντικά πλεονάσματα αγροτικών προϊόντων ήταν δυνατά να αποτελέσουν αντικείμενο δανεισμού. Υπάρχουν γραπτά μνημεία που αναφέρουν πράξεις δανεισμού με κομμάτια αργύρου.

Στην αρχαία ελληνική οικονομία οι τραπεζικές εργασίες αναπτύχθηκαν περισσότερο, κυρίως από απελεύθερους, εκείνους που δεν ήταν δουλοκτήτες και μεγαλογαιοκτήμονες. Σημαντικότερη ώθηση στην ανάπτυξη των τραπεζικών εργασιών έδωσε η άνθιση του εμπορίου μεταξύ των πόλεων που βρίσκονταν στην ηπειρωτική Ελλάδα, στα νησιά του Αιγαίου, στη Μικρά Ασία, Κύπρο και Αίγυπτο. Οι εμπορικές και ναυτιλιακές επιχειρήσεις απαιτούσαν σημαντικά ποσά σε πολύτιμα μέταλλα και νομίσματα, ενώ τα ρίσκα απώλειας των κεφαλαίων από ναυάγια ή από πειρατικές επιδρομές ήταν πολύ μεγάλα. Γι' αυτά και οι τόκοι διαμορφώνονταν σε

πολύ υψηλά επίπεδα. Έντοκα ήσαν και τα δάνεια που συνάπτονταν μεταξύ γαιοκτημόνων και μικροκαλλιεργητών. Δυστυχώς, όμως, οι τόκοι ήσαν πολύ μεγάλοι και η τοκογλυφία κατέληγε σε χρεοκοπίες και στη μετατροπή των ελευθέρων σε δούλους. Είναι πολύ χαρακτηριστικά τα ριζοσπαστικά μέτρα που πήρε ο Σάλων για να διορθωθούν οι καταστρεπτικές συνέπειες για την αθηναϊκή οικονομία από την ανεξέλεγκτη τοκογλυφία: ακύρωση των οφειλών σε ιδιώτες και στην πολιτεία, κατάργηση του δανεισμού «επί σώμασιν» και απελευθέρωση εκείνων που είχαν καταστεί δούλοι, επειδή δεν ήσαν σε θέση να εξοφλήσουν τα μεγάλα χρέη τους.

Οι μεγάλες ανάγκες που είχαν δημιουργηθεί για το διακανονισμό μεγάλου όγκου εμπορικών συναλλαγών επέβαλαν την τελειοποίηση των μέχρι τότε χρησιμοποιούμενων νομισμάτων, που ήσαν κομμάτια πολυτίμων μετάλλων ή σίδηρου. Τα πρώτα νομίσματα φαίνεται ότι ανακαλύφθηκαν στη Μικρά Ασία γύρω στο 600 π.Χ., για να κοπούν νέα σε διάφορες άλλες πάλεις, κυρίως σε εκείνες στις οποίες το εμπόριο ήταν περισσότερο προηγμένο. Η κοπή και χρησιμοποίηση νέων νομισμάτων δεν διευκόλυνε μόνο το εμπόριο αλλά και τη σύναψη δανείων. Πέραν αυτών οι έμποροι έπρεπε να εκτελούν και εργασίες μετατροπής των νομισμάτων της μιας πόλης σε νομίσματα άλλης πόλης. Δημιουργήθηκαν, κάτω από αυτές τις συνθήκες, οι πρώτες αγορές συναλλάγματος και τέθηκαν έτσι οι βάσεις αφενός για την ανάπτυξη περισσότερο ειδικευμένων εργασιών και αφετέρου για τη χρηματοδότηση διεθνών εμπορικών συναλλαγών και για τη μεταφορά νομισμάτων από τη μια πόλη σε άλλη πόλη, που είναι και οι πρώτες μορφές διεθνούς κίνησης κεφαλαίων.

Οι πολιτείες όμως έπρεπε να μεριμνήσουν για την αποφυγή νόθευσης των νομισμάτων που κυκλοφορούσαν. Γύρω στον 4^ο αιώνα π.Χ. λαμβάνονται μέτρα για

τη δημιουργία σε ορισμένες ελληνικές πολιτείες οργάνων (υποτυπωδών κεντρικών τραπεζών), τα οποία ασκούν ελέγχους στις εργασίες κοπής και στην κυκλοφορία νομισμάτων, στη συγκέντρωση των εσόδων από φόρους και άλλες επιβαρύνσεις, με τα οποία χρηματοδοτούνται κρατικές δαπάνες και διαχειρίζονται τα ακίνητα και κινητά περιουσιακά στοιχεία που ανήκουν στην πολιτεία.

Οι τραπεζίτες παρουσίασαν ακόμη μεγαλύτερο όγκο εργασιών τον καιρό της επέκτασης και απόλυτης ισχυροποίησης του ρωμαϊκού κράτους. Οι ρωμαϊκή χρυσοί και τα δηνάρια έγιναν τα κύρια μέσα διακανονισμού συναλλαγών και σύναψης δανείων. Διευκολύνθηκαν οι μεταξύ των πόλεων εμπορικές συναλλαγές και η μεταφορά χρημάτων μεταξύ αυτών. Η πάταξη της πειρατείας είχε πολύ ευνοϊκές συνέπειες για τις ναυτιλιακές μεταφορές αφού τα επιτόκια για δάνεια διαμορφώνονταν περίπου στο 33%. Τα επιτόκια για τα λοιπά δάνεια έπεσαν στο 12%. Τα αυστηρά μέτρα που είχαν εφαρμοσθεί κατά των κιβδηλοποιών περιόρισαν τις νοθεύσεις των κυκλοφορούντων ρωμαϊκών νομισμάτων και ευνόησαν την ανάπτυξη της δανειοδότησης.

Βέβαια, υπήρξαν και οικονομικές κρίσεις που επέβαλαν στις ρωμαϊκές αρχές να περιορίσουν τις ποσότητες των πολυτίμων μετάλλων που περιείχαν τα νομίσματα. Συχνά παρατηρήθηκαν φαινόμενα απόκρυψης των χρυσών νομισμάτων και υπερπροσφοράς νομισμάτων από μη ευγενή μέταλλα με αποτέλεσμα να δημιουργηθούν προβλήματα στο διακανονισμό χρεών.

Το τραπεζικό σύστημα της εποχής επεκτείνεται και ενισχύεται σημαντικά. Η ανάπτυξη των ρωμαϊκού κράτους επιτρέπει την άνθιση των τραπεζικών εργασιών, οι οποίες ήσαν άγνωστες στη Δυτική Ευρώπη. Η πλήρης ρωμαϊκή κυριαρχία επιτρέπει τον περιορισμό των συγκρούσεων μεταξύ των πόλεων, που είχαν τελείως αρνητικές επιπτώσεις στις εργασίες δανεισμού και στο ύψος των

επιτοκίων. Στις αγορές των μεγάλων πόλεων λειτουργούν κανονικά επιχειρήσεις που ασχολούνται με δανεισμούς, χορηγήσεις ενυποθήκων δανείων, διενέργεια πιστωτικών πράξεων, άνοιγμα λογαριασμών, μετατροπή νομισμάτων περιορισμένης κυκλοφορίας σε ρωμαϊκά νομίσματα, εκδόσεις πιστωτικών επιστολών, αναλήψεις και καταθέσεις χρημάτων, μεταφορές χρημάτων, χορηγήσεις ναυτοδανείων.

Στη ρωμαϊκή κοινωνία αναδεικνύονται πρόσωπα που έχουν αποκομίσει σημαντικές περιουσίες από τραπεζικές εργασίες. Παράλληλα, οι μεγαλογαιοκτήμονες, οι εφοπλιστές και μεγαλέμποροι διαθέτουν τα προσωρινά αχρησιμοποίητα χρηματικά κεφάλαιά τους για δανεισμό με σκοπό την απόληψη εισοδημάτων από τόκους.

Η σημαντική βελτίωση του οδικού δικτύου, η καταπολέμηση της πειρατείας, η άνοδος της οικονομικής ευημερίας στη Ρώμη, η αυξημένη ζήτηση εμπορευμάτων στον κόσμο εκείνης της εποχής αποτέλεσαν σημαντικότερους παράγοντες για την αύξηση της ζήτησης πιστώσεων. Από την άλλη πλευρά, η νομισματική σταθερότητα σε συνδυασμό με την παραπέρα σημαντική αύξηση του όγκου και βελτίωση της ποιότητας των διακινούμενων εμπορευμάτων δημιούργησαν νέα χρηματικά εισοδήματα που ήταν δυνατό να τοποθετηθούν στον τραπεζικό τομέα της εποχής.

Όμως, υπήρξαν και περίοδοι στις οποίες έγιναν σκληρότατες κοινωνικές συγκρούσεις, επειδή οικονομικές καταστροφές είχαν προκαλέσει την υπερχρέωση σημαντικού αριθμού ατόμων, που αδυνατούσαν να εξοφλήσουν τους δανειστές τους (τοκογλύφους, μεγαλογαιοκτήμονες). Κάτω από τις έντονες αντιδράσεις χρεοφειλετών οι ρωμαϊκές αρχές, αναγκάστηκαν να λάβουν μέτρα προστασίας αυτών, ένα από τα οποία ήταν η άτοκη χορήγηση κρατικών δανείων για να μπορέσουν οι χρεοφειλέτες να πάρουν πίσω τις περιουσίες τους. Αλλά και οι

μεγάλες ανάγκες που δημιουργούνταν από τους πολέμους υποχρέωναν τις ρωμαϊκές αρχές να οργανώσουν δημόσιες τράπεζες για να συγκεντρωθούν σημαντικά χρηματικά κεφάλαια για τις εκστρατείες.

2. Πολιτικοοικονομικές συνθήκες διαμόρφωσης του ελληνικού συστήματος

Το ελληνικό τραπεζικό σύστημα άρχισε να διαμορφώνει τη φυσιογνωμία του τις τελευταίες μόλις δεκαετίες και, ειδικότερα, μετά τη δεκαετία του 1960, σέρνοντας, παράλληλα, μαζί του όλες τις αδυναμίες του παρελθόντος. Μια αναφορά στην τραπεζική παράδοση στη χώρα μας - όποια και αν είναι - δεν είναι δυνατόν ν' αγνοηθεί στη μελέτη των αδυναμιών της όλης δομής και λειτουργίας του ελληνικού τραπεζικού συστήματος, με σκοπό να εντοπιστούν οι αδυναμίες αυτές και να ληφθούν, ακολούθως, τα κατάλληλα μέτρα.

Προηγουμένως αναφερθήκαμε στην τραπεζική παράδοση της χώρας μας και θεωρούμε απαραίτητο να σημειώσουμε ορισμένες «ιδιορρυθμίες», που χαρακτήριζαν το τραπεζικό μας σύστημα, για τις οποίες, όπως τονίσαμε, πρέπει να ληφθούν τα κατάλληλα μέτρα, ώστε να αμβλυνθούν και προοδευτικά να εξαφανιστούν.

Αλλά για να γίνουν κατανοητές αυτές οι «ιδιορρυθμίες» είναι σκόπιμο να κάνουμε μια σύντομη αναδρομή στην ιστορική εξέλιξη του κλίματος (οικονομικού και πολιτικού), μέσα στο οποίο κλήθηκε να διαμορφωθεί και να αναπτυχθεί το ελληνικό τραπεζικό σύστημα.

Από το 1841, έτος ίδρυσής της, και για αρκετές δεκαετίες, η Εθνική Τράπεζα της Ελλάδος ήταν η μόνη εκδοτική και εμπορική τράπεζα, και μάλιστα

εμπορική τράπεζα με πολύ περιορισμένη εμπορική δραστηριότητα. Τα δάνειά της κατευθύνονταν, κυρίως, στη χρηματοδότηση της γεωργικής παραγωγής και χορηγούνταν με εμπράγματα ασφάλεια. Η Εθνική Τράπεζα λειτουργούσε και σαν τράπεζα του κράτους, κυρίως για τη διαπραγμάτευση και χορήγηση δανείων, ιδίως στην περίοδο που προηγήθηκε της Συνθήκης του Βερολίνου (προσάρτηση Ηπειροθεσσαλίας) και στην περίοδο της έξαρσης του Κρητικού ζητήματος (1868). Παρά τις αντίξοες συνθήκες της εποχής (διακοπή του εξωτερικού δανεισμού, πτώχευση 1893, ατυχής πόλεμος του 1897), αρκετοί τραπεζικοί οργανισμοί δημιουργήθηκαν και προόδευαν με προοπτικές άριστες μέχρι την εποχή της ίδρυσης της Τράπεζας της Ελλάδος, το 1928, που επανέφερε τη μετατρεψιμότητα της δραχμής και άνοιξε νέους δρόμους για την ελληνική τραπεζική οργάνωση.

Η παγκόσμια οικονομική κρίση του 1930 ανέτρεψε τις προοπτικές αυτές και ανέστειλε, αναγκαστικά, τη λειτουργία μεγάλου αριθμού τραπεζών. Παράλληλα, στα επόμενα χρόνια, μέχρι την κήρυξη του Β' παγκόσμιου πολέμου, η διεθνής οικονομική συνεργασία ανακόπηκε σε μεγάλο βαθμό και αναπτύχθηκε η αντίληψη του οικονομικού απομονωτισμού. Ο πόλεμος ήταν βέβαιος και οι βιαστικές πολεμικές προετοιμασίες επιδείνωσαν την κατάσταση. Η Κατοχή κατάστρεψε οικονομικά τη χώρα μας από τα θεμέλια και οι εθνικές περιπέτειες 1947-1950 απέκλεισαν την ανασυγκρότηση και τη σταθεροποίηση του νομίσματος.

Οι Τράπεζες, που είχαν στερηθεί τη δυνατότητα να συγκεντρώσουν την αποταμίευση, εργάζονταν με το χρήμα του προνομίου μέχρι τη σταθεροποίηση του 1953 και, ιδίως, μέχρι τη συγκέντρωση καταθέσεων που άρχισε να πραγματοποιείται μετά το 1956, όταν απονομισματοποιήθηκε η χρυσή λίρα και αυξήθηκαν σημαντικά, για πρώτη φορά, τα επιτόκια καταθέσεων.

Συμπερασματικά, μπορούμε να πούμε ότι μόλις από τη δεκαετία του 1960 άρχισε να βρίσκει τη φυσιογνωμία του το ελληνικό τραπεζικό σύστημα και μάλιστα, στα πρώτα του βήματα, με άμεσο πιστωτικό έλεγχο από τη Νομισματική Επιτροπή.

3 . Ιστορική εξέλιξη του τραπεζικού μας συστήματος

Μέχρι το 1814, έτος που ιδρύθηκε η Εθνική Τράπεζα της Ελλάδος, δεν είχε εμφανιστεί καμιά σημαντική προσπάθεια για τραπεζική δραστηριότητα στην ελληνική οικονομία.

Η πρώτη προσπάθεια έγινε το 1828, επί Καποδίστρια, με τη σύσταση της Εθνικής Χρηματιστικής Τράπεζας. Στην ουσία, η πρώτη αυτή ελληνική τράπεζα λειτούργησε ως δανειστικός οργανισμός για λογαριασμό του κράτους, με περιορισμένη δραστηριότητα γύρω από τραπεζικές εργασίες. Η περιορισμένη τραπεζική δραστηριότητα της τράπεζας αυτής, σε συνδυασμό με την αποτυχία της να εμπνεύσει την αναγκαία εμπιστοσύνη, οδήγησε στη διάλυσή της το 1834.

Ουσιαστικά το ελληνικό κράτος αποκτά την πρώτη του Τράπεζα με την ίδρυση της ΕΤΕ στις 30 Μαρτίου του 1841. Με την ίδρυση της ΕΤΕ, που αποτέλεσε το μοχλό για την ανάπτυξη της ελληνικής οικονομίας, άρχισε η λειτουργία του ελληνικού τραπεζικού συστήματος.

Η ΕΤΕ λειτούργησε ως Τράπεζα μικτής μορφής, εκτός δηλαδή από την αρμοδιότητα εκδοτικής τράπεζας, είχε την αρμοδιότητα κτηματικής και αγροτικής τράπεζας και με την πάροδο του χρόνου διεύρυνε τις εργασίες της για να φθάσει το 1900 να διενεργεί όλες τις τραπεζικές συναλλαγές.

Άλλες τράπεζες που ιδρύθηκαν την εποχή αυτή ήταν η Ιονική με έδρα την Κέρκυρα, που ιδρύθηκε τον Οκτώβριο του 1839, η προνομιούχος Τράπεζα

Ηπειροθεσσαλίας με έδρα το Βόλο που ιδρύθηκε το 1882 και η Τράπεζα Κρήτης που ιδρύθηκε το Σεπτέμβριο του 1899 με έδρα τα Χανιά. Και οι τρεις αυτές τράπεζες είχαν και εκδοτική αρμοδιότητα, παράλληλα με την ΕΤΕ, που την ασκούσαν σε περιορισμένη τοπικά κλίμακα, η πρώτη στα Νησιά του Ιονίου, η δεύτερη στη Θεσσαλία και Ήπειρο και η τρίτη στην Κρήτη. Οι τράπεζες αυτές άσκησαν το εκδοτικό προνόμιό τους, πλην αυτής της Ηπειροθεσσαλίας, μέχρι το 1920. Μετά το 1920 η Ιονική Λαϊκή έμεινε καθαρά εμπορική τράπεζα, η Τράπεζα Ηπειροθεσσαλίας συγχωνεύτηκε με την Εθνική το 1920 καθώς και η Τράπεζα Κρήτης το 1919.

Πέρα από τις τρεις αυτές τράπεζες που, όπως είπαμε, είχαν και εκδοτικές αρμοδιότητες, ιδρύθηκαν και άλλα πιστωτικά ιδρύματα με χαρακτήρα, κυρίως εμπορικό.

Γενικά στον τραπεζικό χώρο, μέχρι τον ατυχή πόλεμο του 1897, κυριαρχούσε η ΕΤΕ, ενώ οι υπόλοιπες τραπεζικές μονάδες, περίπου 20, ήταν περιορισμένης τοπικής σημασίας και προσωποπαγείς, αφού οι περισσότερες δεν επέζησαν, όταν πέθαναν οι ιδρυτές τους.

Μοναδική εξαίρεση θα μπορούσε να αναφερθεί η Τράπεζα Αθηνών, που ιδρύθηκε το Νοέμβριο του 1893 και ανέπτυξε μεγάλη δραστηριότητα ως εμπορική τράπεζα μέχρι τη συγχώνευσή της με την Εθνική το 1953.

Στην αρχή του 20ού αιώνα το ελληνικό τραπεζικό σύστημα επεκτάθηκε και βελτιώθηκε αρχικά με την ίδρυση της Εμπορικής Τράπεζας (1907) και την ίδρυση της Τράπεζας Ανατολής, που συγχωνεύτηκε το 1932 με την Ε.Τ.Ε. Κατά τη διάρκεια του Α. παγκόσμιου πολέμου ιδρύθηκε η Τράπεζα Πειραιώς (1916).

Με το τέλος του πολέμου αρχίζει μία καινούργια περίοδος επέκτασης και ανάπτυξης του τραπεζικού συστήματος, που ήταν αποτέλεσμα των πολιτικοστρατιωτικών γεγονότων που δημιουργήθηκαν μετά τον πόλεμο. Παρ' όλα

αυτά, μέχρι το 1927 το τραπεζικό σύστημα, αν και δημιουργήθηκε ένας μεγάλος αριθμός τραπεζικών ιδρυμάτων, δε στηρίχθηκε σε υγιείς βάσεις.

Από το 1927, περίοδο που αρχίζει η προσπάθεια για νομισματική σταθεροποίηση, εκδηλώνονται και οι πρώτες προσπάθειες για υγιέστερο προσανατολισμό του τραπεζικού συστήματος. Στο τέλος του 1927 το ελληνικό τραπεζικό σύστημα αριθμούσε σαράντα πέντε (45) τράπεζες. Βασική αδυναμία του ελληνικού τραπεζικού συστήματος μέχρι την περίοδο πριν την ίδρυση της Τράπεζας Ελλάδος, αποτέλεσε το γεγονός ότι η Ε.Τ.Ε. έπαιζε συγχρόνως το ρόλο εκδοτικής και εμπορικής τράπεζας και επιπλέον συγκέντρωνε και τον κύριο όγκο των τραπεζικών εργασιών.

Άλλη αδυναμία του ήταν η μεγάλη ανισότητα των μονάδων του, ως προς το μέγεθος και τη δυναμικότητά τους. Αλλά η κυριότερη αδυναμία του τραπεζικού συστήματος της εποχής, ήταν η έλλειψη εξειδίκευσης στους διάφορους τομείς της τραπεζικής δραστηριότητας. Τα ελάχιστα ιδρύματα που είχαν ειδικό προορισμό, όπως οι τράπεζες της Αγροτικής και της Κτηματικής πίστης, ήταν μονάδες με περιορισμένες δυνατότητες, χωρίς την απαιτούμενη για εξειδικευμένες τράπεζες οικονομική συγκρότηση και οργάνωση.

Όλες σχεδόν οι τράπεζες ήταν γενικού χαρακτήρα, έκαναν όλες τις τραπεζικές εργασίες και χρηματοδοτούσαν χωρίς διάκριση όλους τους παραγωγικούς κλάδους. Η έλλειψη εξειδίκευσης οδηγούσε στο υψηλό κόστος των τραπεζικών εργασιών και στη χαμηλή τους ποιότητα.

Από το 1927 και μετά έγινε το πρώτο βήμα προς την κατεύθυνση του καταμερισμού των τραπεζικών εργασιών και έτσι άρχισε η διαδικασία εξειδίκευσης του τραπεζικού συστήματος που συνεχίστηκε τα επόμενα χρόνια. Το 1927 αποχωρίστηκε από την Εθνική Τράπεζα ο κλάδος της κτηματικής πίστης και

ιδρύθηκε ως ειδική τράπεζα κτηματικής πίστης η Εθνική Κτηματική Τράπεζα της Ελλάδος, Ουσιαστικά, η προσπάθεια εξειδίκευσης του τραπεζικού συστήματος άρχισε το 1928 με την ίδρυση αυτοτελούς Κεντρικής Τράπεζας με την επωνυμία Τράπεζα της Ελλάδος, η οποία λειτούργησε στο εξής ως αποκλειστική εκδοτική Τράπεζα αφού αφαίρεσε το λειτούργημα αυτό από την Ε.Τ.Ε.,

Η προσπάθεια εξειδίκευσης συνεχίστηκε και κατά τον επόμενο χρόνο (1929), οπότε ιδρύθηκε η Αγροτική Τράπεζα Ελλάδος, η οποία ανέλαβε, αυτοτελώς, τον τομέα της αγροτικής πίστης τον οποίο απέσπασε από την Ε.Τ.Ε.

Το τραπεζικό σύστημα της εποχής στηριζόταν αποκλειστικά στην ιδιωτική πρωτοβουλία και ο κρατικός έλεγχος ήταν σχεδόν ανύπαρκτος εκτός από την περίπτωση των ιδιότυπων πιστωτικών οργανισμών (Ταμείο Παρακαταθηκών και Δανείων και Ταχυδρομικό Ταμιευτήριο).

Συνοπτικά, οι βασικές αδυναμίες του τραπεζικού συστήματος μέχρι το 1927 ήταν οι εξής: δεν υπήρχε ένα αυτοτελές τραπεζικό όργανο που να ασκεί την εκδοτική λειτουργία και την πιστωτική πολιτική, έλειπε το αναγκαίο νομοθετικό πλαίσιο για τη ρύθμιση και τον έλεγχο της λειτουργίας των τραπεζών, έλειπε η εξειδίκευση των τραπεζών και επικρατούσε ο υπερτροφικός ρόλος της Ε.Τ.Ε.

Με άλλα λόγια το ελληνικό τραπεζικό σύστημα άρχισε να διαμορφώνει τη φυσιογνωμία του κυρίως μετά το 1928 αφότου, όπως προαναφέραμε, άρχισε η προσπάθεια εξειδίκευσης (Ίδρυση Τράπεζας Ελλάδος 1928, Αγροτικής Τράπεζας 1929).

Επίσης, η προσπάθεια αναμόρφωσης του τραπεζικού συστήματος συμπληρώθηκε από το γεγονός ότι έπαυσαν πλέον να ιδρύονται νέες τράπεζες (μικρού μεγέθους και περιορισμένου τοπικού χαρακτήρα) και από το ότι άρχισε μια διαδικασία συγχωνεύσεων ή απορροφήσεων των μικρών μονάδων από τις

μεγαλύτερες. Χαρακτηριστικά αναφέρεται ότι ο αριθμός των τραπεζών από 45 που ήταν το 1927 μειώθηκε στις 31 το 1938 για να περιοριστεί στις 13 γύρω στο 1945. Βέβαια δε θα πρέπει να διαφεύγει της προσοχής μας και το γεγονός ότι και άλλοι σοβαροί παράγοντες (π.χ. παγκόσμια οικονομική κρίση 1930) συνέβαλαν στη μείωση του αριθμού των τραπεζών κατά την εξεταζόμενη περίοδο (1928 - 1945).

Παράλληλα, κατά τα έτη 1931 και 1932 θεσπίστηκε και το νομικό πλαίσιο για τα τραπεζικά ιδρύματα και τη λειτουργία του νομισματοπιστωτικού συστήματος (νόμοι 5076/31 περί τραπεζών, 5422, 5426, 5456, 5552, σχετικοί με την αναγκαστική κυκλοφορία τραπεζογραμματίων, τη μονοπωλιακή διαχείριση από την Τ.Ε, χρυσού και συναλλάγματος, τον έλεγχο των εισαγωγών κλπ. Παρά τη σοβαρή εξέλιξη που σημειώθηκε στο ελληνικό τραπεζικό σύστημα από το 1927 - 1945, εντούτοις, μπορεί να λεχθεί ότι το ελληνικό τραπεζικό σύστημα αρχίζει να αποκτά τη σύγχρονη πλέον μορφή του από το 1946 και μετά.

Ήδη από την περίοδο αυτή άρχισε να εφαρμόζεται μια συστηματική νομισματοπιστωτική πολιτική κάτω από τον έλεγχο της Νομισματικής Επιτροπής, η οποία συστάθηκε προς τούτο το 1946. Επιπλέον, κατά την ίδια περίοδο, συνεχίστηκε η προσπάθεια δημιουργίας περισσότερων εξειδικευμένων οργανισμών, είτε κρατικών είτε ιδιωτικών συμφερόντων.

Έτσι το 1946 δημιουργήθηκε ο Οργανισμός Τουριστικής Πίστης, το 1954 δημιουργήθηκε ο Οργανισμός Χρηματοδοτήσεως Οικονομικής Αναπτύξεως (ΟΧΟΑ) και το 1960 ο Οργανισμός Βιομηχανικής Αναπτύξεως (ΟΒΑ). Στη συνέχεια, το 1964, και οι τρεις αυτοί οργανισμοί συγχωνεύτηκαν και αποτέλεσαν την Ελληνική Τράπεζα Βιομηχανικής Αναπτύξεως (ΕΤΒΑ). Πέραν όμως της ΕΤΒΑ, ιδρύθηκε από την Εμπορική Τράπεζα η Τράπεζα Επενδύσεων (1962), και από την Εθνική η Εθνική Τράπεζα Επενδύσεων Βιομηχανικής Αναπτύξεως (ΕΤΕΒΑ) το 1963.

4. Η δομή του τραπεζικού συστήματος

Το ελληνικό τραπεζικό σύστημα χαρακτηρίζεται από έντονη ολιγοπωλιακή δομή και ισχυρό κρατικό έλεγχο. Επειδή διακρίνεται από εσωστρέφεια και προστατευτισμό, πάσχει από διαρθρωτικές και λειτουργικές αδυναμίες σαν αποτέλεσμα της μη ύπαρξης υγιών ανταγωνιστικών συνθηκών. Δηλαδή πάσχει από συγκεντρωτισμό διπλής μορφής, οικονομικό και περιφερειακό.

Σύμφωνα με τον Βήττα, η Ελλάδα έχει ένα από τα υψηλότερα επίπεδα τραπεζικού συγκεντρωτισμού (banking concentration) σε ολόκληρο το δυτικό κόσμο. Ο βαθμός συγκεντρωτισμού καθορίζει με τη σειρά του, την ύπαρξη ή μη μονοπωλιακής κυριαρχίας και επομένως αποτελεί δείκτη αποδοτικότητας του τραπεζικού συστήματος. Πράγματι, ο μεγάλος βαθμός οικονομικού συγκεντρωτισμού στη χώρα μας φαίνεται από το πολύ μεγάλο ποσοστό των καταθέσεων και χορηγήσεων που αντιστοιχεί στις δύο μεγαλύτερες εμπορικές τράπεζες, την Εθνική και την Εμπορική.

Από το σύνολο των καταθέσεων που συγκεντρώνονταν στις εμπορικές τράπεζες, το ποσοστό που κατευθυνόταν στην Εθνική και στην Εμπορική ήταν 80% ενώ στις άλλες χώρες της Ε.Ο.Κ. ο τραπεζικός συγκεντρωτισμός ήταν σημαντικά κάτω από 50%, εκτός από την Ιρλανδία. Ο βαθμός οικονομικής συγκέντρωσης γίνεται πιο σημαντικός αν ληφθεί υπόψη ότι τα δύο μεγαλύτερα τραπεζικά ιδρύματα μετέχουν κατά πλειοψηφία στα κεφάλαια άλλων μικρότερων τραπεζών και ειδικών πιστωτικών οργανισμών. Οι ιδιορρυθμίες αυτές του ελληνικού τραπεζικού συστήματος αντικατοπτρίζονται ιδιαίτερα στην αντίστοιχη συμπεριφορά τους, στην επιβάρυνση που ισχύει στις διάφορες διαμεσολαβητικές εργασίες, δεδομένου ότι το ύψος τους καθορίζεται μάλλον από άτυπες διατραπεζικές συμφωνίες παρά από τις δυνάμεις της αγοράς, Πρέπει όμως να τονίσουμε ότι οι επιδράσεις της ολιγοπωλιακής

δομής του τραπεζικού συστήματος απαλύνονται σημαντικά από το γεγονός ότι ελέγχονται, στο μεγαλύτερο βαθμό, από το κράτος και από το ότι τα επιτόκια καθορίζονται εξωγενώς και όχι από τις δυνάμεις της αγοράς.

Κατά μία άποψη η πιο βασική ιδιομορφία του ελληνικού τραπεζικού συστήματος, σε σύγκριση με τα αντίστοιχα των άλλων χωρών της Ε.Ο.Κ., είναι η απουσία περιφερειακών τραπεζών και αυτόνομων αποταμιευτικών και συνεταιριστικών ιδρυμάτων.

Επίσης, η ολιγοπωλιακή δομή και συμπεριφορά του τραπεζικού συστήματος γίνεται δυσμενέστερη από τον κατακερματισμό των πιστωτικών αγορών, με αποτέλεσμα διάφορες εργασίες, όπως της στεγαστικής πίστης, να γίνονται από ορισμένα πιστωτικά ιδρύματα.

Αν σ' όλα αυτά προστεθεί το σύστημα ποιοτικών ελέγχων και ο διοικητικός προσδιορισμός των επιτοκίων, τότε γίνεται αντιληπτή η αποδυνάμωση των ανταγωνιστικών πλαισίων της τραπεζικής αγοράς. Αυτή η έλλειψη ανταγωνιστικών συνθηκών επιδρά δυσμενώς στις δομές του τραπεζικού συστήματος, στο ρυθμό τεχνολογικής ανανέωσης και ιδιαίτερα στην ικανότητα του συστήματος να προσαρμόζεται στις διαχρονικά μεταβαλλόμενες απαιτήσεις των τραπεζικών αγορών. Αποτέλεσμα της μη σωστής λειτουργίας του είναι η ανορθολογική κατανομή των πιστωτικών πόρων που αυξάνει το κόστος του χρήματος και κατά συνέπεια μειώνει την ανταγωνιστικότητα της εγχώριας παραγωγής διαφόρων προϊόντων και υπηρεσιών στα ευρύτερα ευρωπαϊκά πλαίσια.

Κατά συνέπεια, από όλες τις ενδιαφερόμενες πλευρές (πολιτεία, συνδικαλιστικούς φορείς εργαζομένων και παραγωγικές τάξεις) αναγνωρίζεται ως επιτακτική η ανάγκη εκσυγχρονισμού του τραπεζικού συστήματος, για να

αντιμετωπιστεί επιτυχώς ο ανταγωνισμός των ξένων τραπεζών και γενικά να αρθούν οι στρεβλώσεις που εμποδίζουν την αποδοτική λειτουργία της οικονομίας.

Συμπερασματικά, οι ατέλειες στη λειτουργία των τραπεζικών αγορών απαιτούν προσεκτικές παρεμβάσεις για την αλλαγή των δομών, τη βελτίωση του είδους και της ποιότητας της πιστωτικής πολιτικής καθώς και τον περιορισμό κρατικών παρεμβάσεων μόνιμου χαρακτήρα.

5. Το σημερινό τραπεζικό σύστημα

Τα τελευταία χρόνια το ελληνικό τραπεζικό σύστημα εξακολουθεί να επεκτείνεται και να αυξάνει την οικονομική του δύναμη. Αυξάνει συνεχώς το δίκτυο των υποκαταστημάτων καθώς και η αριθμητική δύναμη του προσωπικού του. Επίσης, ο έλεγχος από το κράτος έχει επεκταθεί σχεδόν σε όλη την έκταση του τραπεζικού συστήματος. Μια αναλυτική εικόνα της διάρθρωσης και των βασικών στοιχείων και μεγεθών των ελληνικών και ξένων τραπεζών δίνεται στο παράρτημα 1 της παρούσας εργασίας (πίνακες 1- 17). Ειδικότερα, στους πίνακες 1- 5 δίνεται μια εικόνα του αριθμού των ελληνικών και ξένων τραπεζών καθώς και του αριθμού των υποκαταστημάτων τους. Στη συνέχεια στους πίνακες 6-7 δίνεται μια εικόνα του συνόλου των καταθέσεων και χορηγήσεων του ελληνικού τραπεζικού συστήματος καθώς και αυτών των εμπορικών τραπεζών, των ειδικών πιστωτικών οργανισμών και της ΑΤΕ ιδιαίτερα. Στους πίνακες 8-11 γίνεται μια μερικότερη ανάλυση των μεγεθών αυτών για όλες τις εμπορικές τράπεζες καθώς και για τους ειδικούς πιστωτικούς οργανισμούς (πίνακες 12,13) και στη συνέχεια (πίνακες 14, 15) εμφανίζονται τα στοιχεία καταθέσεων των ξένων τραπεζών τόσο σαν σύνολο όσο και κατά τράπεζα. Τέλος, στους πίνακες 16 και 17 δίνονται μερικά βασικά στοιχεία ισολογισμών

(μετοχικό κεφάλαιο, ίδια κεφάλαια, ενεργητικό) των ελληνικών εμπορικών τραπεζών καθώς και των ειδικών πιστωτικών οργανισμών.

A. Διάρθρωση

Όπως φαίνεται από τους πίνακες 1 και 2 του προγράμματος, το 1984 λειτουργούσαν στην Ελλάδα πάνω από 40 τράπεζες. Από αυτές οι 23 (πίνακας 1), συμπεριλαμβανομένων των ειδικών πιστωτικών οργανισμών και των τραπεζών επενδύσεων, ήταν ελληνικές, ενώ οι υπόλοιπες 20 (πίνακας 2) ήταν υποκαταστήματα ξένων τραπεζών.

Βέβαια, στην κορυφή του ελληνικού τραπεζικού συστήματος βρίσκεται η Τράπεζα Ελλάδος. Το χαρακτηριστικό της σημερινής συγκρότησης του ελληνικού τραπεζικού συστήματος είναι η αριθμητική υπεροχή των εμπορικών τραπεζών (34 τον αριθμό μαζί με τα υποκαταστήματα των ξένων τραπεζών).

B. Υποκαταστήματα

Ο συνολικός αριθμός υποκαταστημάτων του ελληνικού τραπεζικού συστήματος, πλην αυτών της Τ.Ε., και των ιδιότυπων πιστωτικών οργανισμών (Ταχ. Ταμιευτήριο και Ταμείο Παρακαταθηκών και Δανείων) έφθασε στα 1232, το 1984 (πίνακες 3, 4, 5), ενώ τα υποκαταστήματα των ελληνικών εμπορικών τραπεζών (πίνακας 3) έφτασαν τα 947 το ίδιο έτος (αποτελούσαν το 77% του συνόλου των υποκαταστημάτων του τραπεζικού συστήματος). Επίσης, τα υποκαταστήματα των ξένων τραπεζών (πίνακας 4) το ίδιο έτος ανήλθαν σε 45 (αποτελούσαν το 4,7% του συνόλου των εμπορικών τραπεζών). Εξάλλου, τα υποκαταστήματα των ειδικών πιστωτικών οργανισμών (πίνακας 5) ανήλθαν σε 240. Ειδικότερα τα υποκαταστήματα της ΑΤΕ (πίνακας 5), μέσα στην ομάδα των ειδικών πιστωτικών οργανισμών, για το

1983 και 1984 αντίστοιχα, ανήλθαν σε 189 και 194 (αποτελούσαν το 25% του συνόλου των εμπορικών τραπεζών και το 81% εκείνων των ειδικών πιστωτικών οργανισμών το 1984),

Τέλος μπορεί να αναφερθεί ότι αν και κατά τα τελευταία χρόνια σημειώθηκε μια ουσιαστική βελτίωση στη σχέση αριθμός υποκαταστημάτων/ αριθμός κατοίκων (από 1 υποκατάστημα /30.000 κατοίκους το 1956 σε 1 υποκατάστημα / 7.800 κατοίκους το 1984, χωρίς να συμπεριλαμβάνονται και οι θυρίδες) εντούτοις η σχέση αυτή παραμένει ακόμη πολύ χαμηλή συγκρινόμενη με τις χώρες της Ε.Ο.Κ., Βέβαια σε καμιά περίπτωση δεν πρέπει να παραβλέπεται το επίπεδο οικονομικής ανάπτυξης των χωρών αυτών.

Γ. Χαρακτηριστικά

Από παρατήρηση των στοιχείων (πίνακες 6, 7, 9, 10, 16) επιβεβαιώνεται αυτό που ήδη είναι γνωστό, ότι η διάρθρωση του ελληνικού τραπεζικού συστήματος παρουσιάζει ακόμη και σήμερα ολιγοπωλιακή μορφή. Ο ολιγοπωλιακός χαρακτήρας φαίνεται από την επικράτηση των εμπορικών τραπεζών (με πρώτη την Ε.Τ.Ε.) τόσο στον τομέα των χορηγήσεων όσο και στον τομέα των καταθέσεων (για να πάρουμε μόνο αυτά τα δύο μεγέθη). Πιο συγκεκριμένα το 1983 οι εμπορικές τράπεζες συγκέντρωναν το 68,5% του συνόλου των τραπεζικών καταθέσεων και χορηγούσαν το 46% του συνόλου των τραπεζικών χορηγήσεων. Στην ομάδα των εμπορικών τραπεζών η Ε.Τ.Ε. ήταν πρώτη με ποσοστά καταθέσεων και χορηγήσεων 61% και 62% αντίστοιχα. Εξάλλου, στο τέλος του 1983 οι τρεις μεγάλες εμπορικές τράπεζες (Ε.Τ.Ε., Εμπορική, Ιονική-Λαϊκή) είχαν άθροισμα ενεργητικού που αντιστοιχούσε στο 81% του ενεργητικού όλων των εμπορικών τραπεζών, ενώ μόνη της η Ε.Τ.Ε. κατέχει το 58% του συνόλου του ενεργητικού των εμπορικών τραπεζών.

Τα τελευταία χρόνια παρουσιάζεται μια δραστηριοποίηση και των ειδικών πιστωτικών οργανισμών, με ποσοστό 31,4% στις συνολικές καταθέσεις για το 1983 (πίνακας 5). Χαρακτηριστικό είναι ότι την αύξηση του μεριδίου των καταθέσεων των Ειδικών Πιστωτικών Οργανισμών προκάλεσε η αλματώδης αύξηση των καταθέσεων της ΑΤΕ (39% στο σύνολο των καταθέσεων των ειδικών πιστωτικών οργανισμών για το 1983). Παρ' όλα αυτά και μετά την αισθητή επέκταση της δραστηριότητας των ειδικών πιστωτικών οργανισμών, δεν άλλαξε η δομή της τραπεζικής οργάνωσης στη χώρα μας, όπου ακόμη η παρουσία των εμπορικών τραπεζών είναι κυρίαρχη.

Δ. Οργάνωση των τραπεζών

Τα τελευταία χρόνια παρατηρείται στη χώρα μας μια συστηματική προσπάθεια για εκσυγχρονισμό των ελληνικών τραπεζών. Οι προσπάθειες αυτές κατευθύνονται κυρίως στον τομέα της αυτοματοποίησης των τραπεζικών εργασιών με τη χρησιμοποίηση σύγχρονου μηχανογραφικού εξοπλισμού. Οι περισσότερες από τις ελληνικές τράπεζες (π.χ. Ε.Τ.Ε., Ιονική - Λαϊκή, Πίστewς, Α.Τ.Ε.) που ασχολούνται με την προσέλκυση καταθέσεων, κάνουν χρήση του on line συστήματος και τα περισσότερα υποκαταστήματά τους (όχι μόνο στο κέντρο αλλά και στην περιφέρεια) είναι ενταγμένα στο σύστημα αυτό. Οπωσδήποτε η προσπάθεια εκσυγχρονισμού των ελληνικών τραπεζών δεν περιορίζεται μόνο στον τομέα προσέλκυσης καταθέσεων αλλά επεκτείνεται σε όλο το φάσμα των τραπεζικών εργασιών (χορηγήσεις, συνάλλαγμα κ.λ.π.). Αναφορικά, τώρα, με την οργάνωση των ξένων τραπεζών στη χώρα μας, μπορεί να λεχθεί ότι οι ξένες τράπεζες, στην πλειοψηφία τους είναι εξοπλισμένες σε σύγχρονο μηχανοργανωτικό εξοπλισμό.

Ε. Τραπεζικές εργασίες

Οι περισσότερες από τις ελληνικές εμπορικές τράπεζες και μερικοί Ειδικοί Πιστωτικοί Οργανισμοί ασχολούνται με όλες, σχεδόν, τις μορφές τραπεζικών εργασιών. Οι προσπάθειες που έγιναν τα τελευταία χρόνια δεν ήταν μόνο προς την κατεύθυνση αύξησης του αριθμού των τραπεζικών εργασιών, αλλά κυρίως και προς την κατεύθυνση της ποιοτικής βελτίωσης των παρεχόμενων υπηρεσιών. Μετά το 1981 έγιναν ορισμένες προσπάθειες από μερικές τράπεζες (π.χ. ΕΤΕΒΑ, ΕΤΕ) για την ενασχόληση με το Leasing, Factoring (τομείς καινούργιοι για τις ελληνικές τράπεζες).

Φαίνεται όμως ότι οι προσπάθειες αυτές δεν καρποφόρησαν μέχρι σήμερα, γεγονός που αποδίδεται, μάλλον, στην έλλειψη θεσμικού πλαισίου. Αναφορικά με τις εργασίες των ξένων τραπεζών, μπορεί να λεχθεί εδώ ότι η σημαντική διαφορά μεταξύ αυτών και των ελληνικών τραπεζών εντοπίζεται κυρίως στο γεγονός ότι οι ξένες τράπεζες ασχολούνται σχεδόν αποκλειστικά με το whole sale banking σε αντίθεση με τις ελληνικές που ασχολούνται και με το retail banking, γεγονός που οπωσδήποτε συμβάλλει στη μεγαλύτερη αποδοτικότητα των ξένων τραπεζών.

6. Οι ξένες τράπεζες και μερικές συγκρίσεις με τις ελληνικές

Στα πλαίσια μιας σύγκρισης μεταξύ ελληνικών και ξένων τραπεζών και παρά την πρόοδο που έχει σημειωθεί τα τελευταία χρόνια στις ελληνικές τράπεζες (τόσο από την άποψη της μηχανογραφικής κάλυψης των περισσότερων εργασιών όσο και από την άποψη του αριθμού των τραπεζικών εργασιών και την ποιότητα των υπηρεσιών) θα μπορούσε, αρχικά, να λεχθεί ότι η δραστηριότητα των ξένων τραπεζών στη χώρα μας ήταν αρκετά αποδοτική.

Με την επιλογή των πιο αποδοτικών εργασιών και πελατών, με το σύγχρονο μηχανολογικό εξοπλισμό που διαθέτουν, με την πρόσληψη αρκετά ικανών στελεχών, με το μικρό αριθμό υποκαταστημάτων (45 τον αριθμό το 1984, 4,7% του συνόλου των εμπορικών τραπεζών) και υπαλλήλων που διαθέτουν, με την ενασχόληση κυρίως με το whole sale banking και τη μικρή ενασχόληση, με το retail banking καταλήγουν να είναι πιο αποδοτικές από τις ελληνικές τράπεζες. Η εξέλιξη των καταθέσεων των ξένων τραπεζών τόσο στο σύνολο όσο και κατά τράπεζα φαίνεται στον πίνακα 12.

Το ποσοστό των καταθέσεων στις ξένες τράπεζες σε σχέση με τις συνολικές καταθέσεις ήταν 15,2% και 15,4% αντίστοιχα για το 1982 και 1983 (πίνακες 6,12), ενώ το ποσοστό τους σε σύγκριση με τις καταθέσεις στις εμπορικές τράπεζες και μόνο ήταν 17,5% και 17,1% αντίστοιχα για το 1982 και 1983 (πίνακες 9,12).

Εξάλλου, η εξέλιξη των χορηγήσεων των ξένων τραπεζών τόσο σαν σύνολο όσο και κατά τράπεζα φαίνεται στον πίνακα 13. Το 1983 οι χορηγήσεις των ξένων τραπεζών αντιστοιχούσαν στο 14% του συνόλου των χορηγήσεων του τραπεζικού συστήματος και στο 31% των χορηγήσεων των εμπορικών τραπεζών (πίνακες 7, 10, 13).

7. Δραστηριότητες ξένων τραπεζών στη χώρα μας

Στο πεδίο των γενικών τραπεζικών εργασιών η διεθνής και η ελληνική εμπειρία δείχνουν ότι οι ξένες τράπεζες σε μια χώρα δεν σκοπεύουν - ούτε και έχουν τις προϋποθέσεις - στην άσκηση retail banking, τουλάχιστον σε ευρεία κλίμακα.

Οι προοπτικές για την επέκταση της παρουσίας των ξένων τραπεζών στη χώρα μας περιορίζονται σε συγκεκριμένα τμήματα της αγοράς (π.χ. ναυτιλία, πολυεθνικές εταιρείες) ή σε αυτοτελείς τομείς εργασιών (leasing, Factoring κ.λ.π.)

που είτε είναι ακόμη άγνωστες στην εγχώρια τραπεζική αγορά ή έχουν ακόμα μεγάλα περιθώρια ανάπτυξης. Αντίθετα, στον τομέα προσέλκυσης καταθέσεων οι ξένες τράπεζες θα πρέπει να ανταγωνιστούν σκληρά τις μεγάλες ελληνικές τράπεζες που έχουν το προβάδισμα στον τομέα αυτό κυρίως λόγω του μεγάλου και διάσπαρτου αριθμού υποκαταστημάτων που διαθέτουν ανά τη χώρα. Εργασίες με υψηλή αποδοτικότητα (προσέλκυση κυρίως μεγάλου μεγέθους επιχειρηματικών μονάδων, δάνεια μεγάλων ποσών), συγκέντρωσαν το βάρος της πολιτικής διείσδυσης των ξένων τραπεζών στην ελληνικού τραπεζική αγορά και αντίστροφα, εργασίες υψηλού κόστους και χαμηλής αποδοτικότητας όχι μόνο δεν αποτέλεσαν αντικείμενο επιδίωξης αλλά αποφεύχθηκε συστηματικά η ανάληψή τους από ξένες τράπεζες.

Η απροθυμία ή μάλλον το μικρό ενδιαφέρον των ξένων τραπεζών στον τομέα προσέλκυσης καταθέσεως μπορεί να αποδοθεί και στα μέτρα πιστωτικής πολιτικής που ίσχυσαν στη χώρας μετά το 1974. Μερικά από τα μέτρα αυτά ήταν:

α) Η αύξηση των δεσμεύσεων των τραπεζών για λόγους καθαρά πιστωτικής πολιτικής. Αρκεί να σημειωθεί ότι οι δεσμεύσεις αυτές υπολογίζονταν κατά βάση πάνω στο ποσοστό αύξησης των καταθέσεων των εμπορικών τραπεζών, αυξάνοντας έτσι συνεχώς το κόστος για τις τράπεζες αυτές.

β) Ο κίνδυνος φορολογικής επιβάρυνσης για χρηματοδοτικές εργασίες των ξένων τραπεζών που μέχρι τότε απαλλάσσονταν.

γ) Μέχρι το 1974 ίσχυε το καθεστώς των μικρότερων δεσμεύσεων για τις μικρές τράπεζες, πράγμα που ήταν υπέρ των ξένων τραπεζών αφού το σύνολό τους ήταν μικρές τράπεζες.

δ) Η δέσμευση όλο και μεγαλύτερου τμήματος των διαθέσιμων πόρων των τραπεζών, με βάση κυρίως τις καταθέσεις που συγκέντρωναν, αποθάρρυνε τις ξένες τράπεζες από την προσπάθεια αύξησης των καταθέσεών τους.

Με άλλα λόγια οι ξένες τράπεζες στη χώρα μας ασχολήθηκαν με το whole sale banking και όχι με το retail banking.

Ο μικρός αριθμός υποκαταστημάτων των ξένων τραπεζών και η ανάληψη σοβαρών κυρίως εργασιών έχει σαν αποτέλεσμα τα σταθερά έξοδα κατά μονάδα τραπεζικής εργασίας να διαμορφώνονται σε σχετικά χαμηλότερα επίπεδα απ' ό τι στις ελληνικές τράπεζες. Επομένως, στο βαθμό που οι ξένες τράπεζες ακολουθούν μια πολιτική προσανατολισμού προς τις πιο αποδοτικές εργασίες και «μετατόπιση» των λιγότερο αποδοτικών εργασιών προς τις ελληνικές τράπεζες πετυχαίνουν μια αποδοτικότητα των κεφαλαίων τους που οπωσδήποτε θα πρέπει να ξεπερνά το μέσο όρο του τραπεζικού συστήματος.

8. Τράπεζα Ελλάδος

Στο κέντρο του ελληνικού τραπεζικού συστήματος βρίσκεται η Τράπεζα της Ελλάδος (Τ.Ε.). Η Τ.Ε. ιδρύθηκε το 1928 με το νόμο 3427/27 ως εκδοτική Τράπεζα μικτής μορφής, ούτε καθαρά κρατική, ούτε ιδιωτική.

Η Τ.Ε. έχει έδρα την Αθήνα, λειτουργεί από τη μορφή της ανώνυμης εταιρείας και οι μετοχές της κατέχονται από ιδιώτες και δημόσιους οργανισμούς.

Η Τ.Ε. διοικείται από το Δ.Σ. που αποτελείται από το Διοικητή, δύο Υποδιοικητές και εννέα συμβούλους, από τους οποίους μερικοί εκλέγονται από τη Γενική Συνέλευση και οι υπόλοιποι διορίζονται από την κυβέρνηση, όπως συμβαίνει και στην περίπτωση του Διοικητού και των δύο Υποδιοικητών,

Οι αρμοδιότητες και λειτουργίες της Τ.Ε. είναι:

- Να εκδίδει και κυκλοφορεί, κάνοντας χρήση του αποκλειστικού προνομίου, τα τραπεζογραμμάτια,

- Να διενεργεί τις τραπεζικές και ταμιακές εργασίες του Δημοσίου ενεργώντας σαν τραπεζίτης του κράτους.
- Να διαχειρίζεται και διαφυλάσσει τα συναλλαγματικά διαθέσιμα της χώρας.
- Να χρηματοδοτεί τους Ειδικούς Πιστωτικούς Οργανισμούς.
- Ως Τράπεζα των εμπορικών τραπεζών να παρέχει πιστωτικές διευκολύνσεις προς αυτές (π.χ. αναπροεξόφληση χαρτοφυλακίου) και παράλληλα να ασκεί και έλεγχο της πιστωτικής δραστηριότητάς τους καθώς και έλεγχο των λοιπών πιστωτικών οργανισμών,
- Να λειτουργεί ως σύμβουλος της κυβέρνησης επί θεμάτων οικονομικής πολιτικής και παράλληλα να ασκεί αρμοδιότητες οργάνου χάραξης και άσκησης νομισματικής και πιστωτικής πολιτικής.
- Να δέχεται καταθέσεις Δημοσίου και δημόσιων οργανισμών.
- Να χρηματοδοτεί, εντός περιορισμένων ορίων, ορισμένους τομείς που δεν καλύπτονται από τις άλλες τράπεζες.

Η Τ.Ε. διαθέτει 27 υποκαταστήματα στις κυριότερες πόλεις της χώρας και παράλληλα ένα μεγάλο αριθμό πρακτορείων σε διάφορα Δημόσια Ταμεία, Το 1984 η Τ.Ε. εκτελούσε το έργο της με 3.850 υπαλλήλους,

9. Εμπορικές Τράπεζες

Όπως τονίστηκε στο κεφάλαιο για τα χαρακτηριστικά του ελληνικού τραπεζικού συστήματος, η δομή του ελληνικού συστήματος δεν έχει αλλάξει ούτε ακόμη και σήμερα, όπου κυρίαρχη παραμένει η θέση των εμπορικών τραπεζών. Οι

εμπορικές τράπεζες, ελληνικές και ξένες, αποτελούν τον κύριο όγκο του τραπεζικού συστήματος.

Η κυρίαρχη θέση των εμπορικών τραπεζών στη χώρα μας, ιδιαίτερα μετά το 1956, οφείλεται στο γεγονός ότι αυτές κατόρθωσαν και εξακολουθούν να συγκεντρώνουν το μεγαλύτερο ποσοστό των ιδιωτικών αποταμιεύσεων υπό τη μορφή καταθέσεων, βοηθούμενες αφενός μεν από το γεγονός ότι οι τράπεζες αποτελούσαν τη μόνη διέξοδο για τους αποταμιευτές (αφού η κεφαλαιαγορά ή χρηματαγορά στη χώρα μας είναι σχεδόν ανύπαρκτη) στην τοποθέτηση των αποταμιεύσεων και αφετέρου από το μεγάλο αριθμό υποκαταστημάτων, που διέθεταν και διαθέτουν ανά τη χώρα. Κάτω από αυτές τις συνθήκες, ήταν επόμενο οι περισσότεροι τομείς της ελληνικής οικονομίας, με μόνη εξαίρεση τον αγροτικό να βρίσκονται σε πλήρη εξάρτηση από τις εμπορικές τράπεζες, τουλάχιστον όσον αφορά την εξασφάλιση βραχυπρόθεσμων πιστώσεων. Πέρα όμως από την παροχή βραχυπρόθεσμων πιστώσεων (κεφαλαίων κίνησης) στη βιομηχανία και το εμπόριο, οι εμπορικές τράπεζες, στη χώρα μας, ανέπτυξαν μεγάλη δραστηριότητα και στον τομέα της μακροπρόθεσμης χρηματοδότησης των ιδιωτικών επενδύσεων (όσο και αν αυτό θεωρείται ότι αντίκειται στην αρχή της ρευστότητας των τραπεζών, όπως πρεσβεύεται από τη θεωρία περί τραπεζών).

Ακόμη, οι εμπορικές τράπεζες συμμετείχαν στο μετοχικό κεφάλαιο και τη διοίκηση βιομηχανικών και άλλων επιχειρήσεων τις οποίες χρηματοδοτούσαν. Υποστηρίζεται ότι η συμβολή των εμπορικών τραπεζών στο σχηματισμό παγίου κεφαλαίου στη χώρα μας είναι μεγάλη.

Τέλος, θα πρέπει να σημειωθεί ότι το κύριο χαρακτηριστικό του εμπορικού τραπεζικού συστήματος, όπως αναφέρθηκε στα προηγούμενα, είναι ο μεγάλος βαθμός συγκέντρωσης, που του προσδίδει και τον ολιγοπωλιακό του χαρακτήρα.

(1) Εθνική Τράπεζα Ελλάδος

Η Εθνική Τράπεζα της Ελλάδος (ΕΤΕ) που στην ουσία αποτέλεσε και την πρώτη τράπεζα της χώρας μας, ιδρύθηκε το Μάρτιο του 1841 και άρχισε τις λειτουργίες της τον Ιανουάριο του 1842. Η ΕΤΕ ιδρύθηκε σαν ιδιωτική επιχείρηση με συμμετοχή ακόμη και ξένων κεφαλαιούχων. Εντούτοις, στην ουσία λειτούργησε σαν κοινωφελής οργανισμός και μάλιστα με έμμεσο έλεγχο από το κράτος. Η ΕΤΕ, ήταν η πρώτη εκδοτική τράπεζα του κράτους (μαζί με μερικές άλλες τράπεζες, τοπικού κυρίως χαρακτήρα) και άσκησε το δικαίωμα έκδοσης τραπεζογραμματίων μέχρι το έτος 1928, έτος ίδρυσης της Τράπεζας Ελλάδος. Ακόμη η ΕΤΕ μέχρι την ίδρυση της ΑΤΕ (1929) ασκούσε και την αγροτική και στεγαστική πίστη, Το 1953 η ΕΤΕ συγχωνεύτηκε με την «Τράπεζα Αθηνών Α.Ε.» και αποτέλεσαν την «Εθνική Τράπεζα της Ελλάδος και Αθηνών Α.Ε.», επωνυμία που διατηρήθηκε μέχρι το 1958 για να μετονομαστεί και πάλι Ε.Τ.Ε.

Η ΕΤΕ ξεκίνησε και παραμένει η πρώτη εμπορική τράπεζα της χώρας. με δεσπόζουσα θέση στον ελληνικό τραπεζικό χώρο (πιστεύεται ότι ο ρόλος της ΕΤΕ. διαχρονικά στην οικονομική ζωή της χώρας και την οικονομική πρόοδο ήταν σημαντικός).

Σήμερα η ΕΤΕ ελέγχει την Τράπεζα Επαγγελματικής Πίστεως. τη Στεγαστική Τράπεζα (πρώην Υποθηκών), συμμετέχει στην ΕΤΕΒΑ, συμμετέχει σε ένα μεγάλο αριθμό επιχειρήσεων και ελέγχει τις Ασφαλιστικές Εταιρείες «Εθνική» και ((ΑΣΤΗΡ».

Ακόμη, η Εθνική ελέγχει την «Atlantic Bank of New York», τη «South African bank of Athens» και την «Hellenic Canadian Trust». Επίσης διαθέτει ένα μεγάλο αριθμό υποκαταστημάτων στην αλλοδαπή (π.χ. Λονδίνο, Ρότερνταμ.

Φραγκφούρτη) καθώς και γραφεία αντιπροσωπείας. Το 1984 η ΕΤΕ, στον ελλαδικό χώρο, διέθετε 371 υποκαταστήματα και απασχολούσε 13.500 άτομα.

(2) Εμπορική Τράπεζα της Ελλάδος

Η Εμπορική Τράπεζα ιδρύθηκε το 1907 και είναι σήμερα η δεύτερη εμπορική τράπεζα της χώρας. Ελέγχει την Ιονική και Λαϊκή Τράπεζα, την Τράπεζα Πειραιώς και την Τράπεζα Αττικής. Επίσης είναι από τους ιδρυτές, μαζί με την Ιονική Λαϊκή και μια ομάδα ξένων τραπεζών της Τράπεζας Επενδύσεων. Το χαρακτηριστικό γνώρισμα της Εμπορικής Τράπεζας είναι η μεγάλη παράλληλη επιχειρηματική δραστηριότητά της. Στα πλαίσια αυτά η Εμπορική ελέγχει ασφαλιστικές επιχειρήσεις (Φοίνικα, Ιονική, Γενικές Ασφάλειες της Ελλάδος), βιομηχανικές επιχειρήσεις (π.χ. Βιομηχανία Φωσφορικών Λιπασμάτων), ναυπηγικές επιχειρήσεις (Ναυπηγεία Ελευσίνας) καθώς επίσης και τουριστικές επιχειρήσεις. Ακόμη η Εμπορική Τράπεζα αναπτύσσει αξιόλογη δραστηριότητα και στο εξωτερικό (π.χ. Αγγλία, Γαλλία).

(3) Ιονική και Λαϊκή Τράπεζα της Ελλάδος Α.Ε.

Η Ιονική και Λαϊκή Τράπεζα είναι η τρίτη σε μέγεθος εμπορική τράπεζα της χώρας. Η Τράπεζα αυτή προήλθε από τη συγχώνευση (το 1958) της Ιονικής Τράπεζας (έτος ίδρυσης 1839) και της Λαϊκής Τράπεζας Α.Ε. (έτος ίδρυσης 1905) και βρίσκεται υπό τον έλεγχο της Εμπορικής Τράπεζας.

(4) Άλλες Εμπορικές Τράπεζες

Από τις υπόλοιπες εμπορικές τράπεζες θα πρέπει να αναφερθούν η Τράπεζα Πίστεως Α.Ε. και η Γενική Τράπεζα της Ελλάδος Α.Ε. Η πρώτη ιδρύθηκε στην Καλαμάτα το 1918, με την επωνυμία «Τράπεζα Καλαμών Α.Ε.» με την οποία

συγχωνεύτηκε και ο παλιός τραπεζικός οίκος «Ι.Φ. Κωστόπουλος». Από το 1924 άλλαξε πολλές επωνυμίες για να καταλήξει στη σημερινή της επωνυμία το 1972. Αξίζει να σημειωθεί ότι στο μετοχικό κεφάλαιο της Τράπεζας, Πίστεως μετέχουν και ξένες Τράπεζες.

Η Γενική Τράπεζα της Ελλάδος Α.Ε. ιδρύθηκε από το Μετοχικό Ταμείο Στρατού το 1937 με την επωνυμία «Τράπεζα Μετοχικού Ταμείου Στρατού Α.Ε.» επωνυμία που διατήρησε μέχρι το 1965.

10. Οι Ειδικοί Πιστωτικοί Οργανισμοί

(1) Αγροτική Τράπεζα Ελλάδος

Η Αγροτική Τράπεζα της Ελλάδος (ΑΤΕ), ιδρύθηκε με το νόμο 1332, τον Ιούνιο του 1929, περί κυρώσεως της μεταξύ Ελληνικού Δημοσίου και της Εθνικής Τραπέζης της Ελλάδος συμβάσεως και περί συστάσεως και λειτουργίας Αγροτικής Τραπέζης. Στη νέα Τράπεζα συγχωνεύτηκαν και άλλες τέσσερες τράπεζες που παράλληλα με την ΕΤΕ ασκούσαν την αγροτική πίστη. Η ΑΤΕ ιδρύθηκε από το κράτος με σκοπό την παροχή πιστώσεων και τεχνικών συμβουλών προς τους αγρότες, με ευνοϊκούς όρους. Σύμφωνα με τον ιδρυτικό νόμο, το ίδρυμα αποτελεί αυτόνομο τραπεζικό οργανισμό κοινωφελούς χαρακτήρα. Στην πράξη όμως η αυτονομία του περιορίζεται στο βαθμό που το Δ.Σ, διορίζεται από την κυβέρνηση. Σύμφωνα με το καταστατικό, η ΑΤΕ δεν περιορίζεται μόνο σε καθαρά τραπεζικές εργασίες. Πέρα από αυτές άσκησε έλεγχο και εποπτεία στους γεωργικούς συνεταιρισμούς και βοήθησε στην οργάνωση και ανάπτυξή τους. Μέχρι το 1984 διαχειριζόταν και διακινούσε τα λιπάσματα και πριν την ίδρυση της ΑΕΓΑ (Ανώνυμος Εταιρεία

Γενικών Ασφαλίσεων «ΑΓΡΟΤΙΚΗ ΑΣΦΑΛΙΣΤΙΚΗ») ασκούσε και πράξεις ασφαλειών σε όλους τους κλάδους του αγροτικού τομέα. Ειδικότερα, οι πιστωτικές εργασίες της ΑΤΕ περιλαμβάνουν:

α) Τη χορήγηση βραχυπρόθεσμων δανείων στους αγρότες για την κάλυψη καλλιεργητικών δαπανών (δάνεια σε χρήμα και σε είδος, δηλαδή λιπάσματα, σπόρους κλπ.).

β) Τη χορήγηση βραχυπρόθεσμων δανείων, με ενέχυρο αγροτικά προϊόντα, με σκοπό τη στήριξη των αγροτικών τιμών καθώς και του αγροτικού εισοδήματος.

γ) Τη χορήγηση μεσομακροπρόθεσμων δανείων για την αγορά μηχανικού εξοπλισμού, ζωικού κεφαλαίου, την κατασκευή κατοικιών και αποθηκών, την πραγματοποίηση έργων βελτιώσεων κλπ.

δ) Χρηματοδότηση των γεωργικών βιομηχανιών και βιομηχανιών μετοχικού ενδιαφέροντος ΑΤΕ.

ε) Τη χρηματοδότηση των γεωργικών συνεταιρισμών. Κύρια πηγή κεφαλαίων για την ΑΤΕ ήταν η Τ.Ε. Τα τελευταία όμως χρόνια η ΑΤΕ επέδειξε πολύ μεγάλο δυναμικό στον τομέα των καταθέσεων, γεγονός που της έδωσε τη δυνατότητα για απρόσκοπτη χρηματοδότηση των προγραμμάτων τη.

Για την άσκηση των δραστηριοτήτων της η ΑΤΕ το 1984 διέθετε 194 υποκαταστήματα και ένα μεγάλο αριθμό θυρίδων (165 περίπου) και απασχολούσε 6.698 άτομα.

Η ΑΤΕ είναι ο πρώτος ειδικός πιστωτικός οργανισμός της Ελλάδας και συγκαταλέγεται μεταξύ των μεγαλύτερων τραπεζών της χώρας.

(2) Εθνική Κτηματική Τράπεζα της Ελλάδος Α.Ε. (ΕΚΤΕ)

Η ΕΚΤΕ ιδρύθηκε το 1927, αναλαμβάνοντας τον τομέα της στεγαστικής πίστης, τομέα που μέχρι τότε ασκούσε η Εθνική Τράπεζα. Κύρια αρμοδιότητά της είναι η χορήγηση μεσομακροπρόθεσμων δανείων για πάγιες εγκαταστάσεις καθώς και στεγαστικά δάνεια. Ακόμη η ΕΚΤΕ χορηγεί δάνεια και για ξενοδοχειακές εγκαταστάσεις.

Κύρια πηγή κεφαλαίων για την ΕΚΤΕ ήταν η Τράπεζα Ελλάδος, Τα τελευταία όμως χρόνια γίνεται μια προσπάθεια, μέσω της προσέλκυσης καταθέσεων, για την απόκτηση μιας κάποιας οικονομικής αυτοδυναμίας, με στόχο την καλύτερη εξυπηρέτηση των χρηματοδοτικών της προγραμμάτων. Η ΕΚΤΕ δέχεται καταθέσεις όψεως, ταμειυτηρίου και προθεσμίας, Δέχεται επίσης καταθέσεις σε συνάλλαγμα, κυρίως καταθέσεις από ναυτικούς και μετανάστες. Η όλη προσπάθεια μεθοδεύτηκε κυρίως μέσω της καθιέρωσης του θεσμού του Στεγαστικού Ταμειυτηρίου. Όπως δείχνουν τα τελευταία στοιχεία, ο θεσμός του Στεγαστικού Ταμειυτηρίου απέδωσε πολύ ικανοποιητικά.

Η ΕΚΤΕ ελέγχεται έμμεσα από το κράτος αφού το μετοχικό της κεφάλαιο ανήκει κατά το μεγαλύτερο ποσοστό στην Εθνική Τράπεζα και σε Νομικά Πρόσωπα Δημοσίου Δικαίου.

11. Ιδιότυποι Τραπεζικοί Οργανισμοί

(1) Ταχυδρομικό Ταμειυτήριο

Το Ταχυδρομικό Ταμειυτήριο ιδρύθηκε το 1914 με το νόμο 495 και λειτουργεί σαν αυτόνομη κρατική υπηρεσία, υπό την εποπτεία του υπουργείου

Συγκοινωνιών. Κύρια λειτουργία του Ταχυδρομικού Ταμιευτηρίου είναι η προσέλκυση καταθέσεων ταμιευτηρίου και αποτελεί τον κύριο αγωγό προσέλκυσης της λαϊκής αποταμίευσης.

Το Ταχυδρομικό Ταμιευτήριο έχει καταφέρει να προσελκύσει μεγάλο ποσοστό των καταθέσεων ταμιευτηρίου, σκοπό που πετυχαίνει με τη βοήθεια των διάσπαρτων ανά τη χώρα ταχυδρομικών γραφείων (πέρα από τα περιφερειακά γραφεία που διαθέτει, 73 περίπου τον αριθμό). Το Ταχυδρομικό Ταμιευτήριο για την προσέλκυση καταθέσεων δίνει επιτόκιο 0,50% ανώτερο από το επιτόκιο των άλλων εμπορικών τραπεζών και 0,25% από αυτό που δίνει η ΑΤΕ.

Αρχικά τα διαθέσιμα του Ταχυδρομικού Ταμιευτηρίου διαθέτονταν στους δημόσιους υπάλληλους για την απόκτηση στέγης και προς τους Οργανισμούς Τοπικής Αυτοδιοίκησης για τη χρηματοδότηση τοπικών έργων. Στη συνέχεια, το μεγαλύτερο μέρος των διαθέσιμων καταθέτονταν στις εμπορικές τράπεζες και μέσω αυτών διοχετεύονταν στη βιομηχανία και το εμπόριο.

Από το 1960 και μετά οι νομισματικές αρχές άρχισαν να κατευθύνουν τα διαθέσιμα του Ταχυδρομικού Ταμιευτηρίου προς τομείς τους οποίους χρηματοδοτούσε αποκλειστικά η Τράπεζα Ελλάδος. Μεγάλο μέρος των διαθέσιμων του Ταχ. Ταμιευτηρίου απορρόφησε και η ΑΤΕ. Ακόμη το Ταχ. Ταμιευτήριο χρηματοδοτεί τα προγράμματα δημόσιων επενδύσεων, με την αγορά γραμματίων του δημοσίου και δημοσίων επιχειρήσεων.

(2) Ταμείο Παρακαταθηκών και Δανείων

Το Ταμείο Παρακαταθηκών και Δανείων ιδρύθηκε το 1918 με το Νόμο 1608, αποτελεί αυτόνομο Νομικό Πρόσωπο Δημοσίου Δικαίου και τελεί υπό την εποπτεία του υπουργείου Οικονομικών.

Στην ουσία το Ταμείο αποτελεί Οργανισμό αποδοχής καταθέσεων, παρακαταθηκών και συγχρόνως Τράπεζα των Οργανισμών Τοπικής Αυτοδιοίκησης. Οι καταθέσεις του Ταμείου είναι στην πλειονότητά τους καταθέσεις Ν.Π.Δ.Δ, και κυρίως Οργανισμών Τοπικής Αυτοδιοίκησης. Οι παρακαταθήκες τις οποίες δέχεται αποτελούνται από ομολογίες, έντοκα γραμμάτια του δημοσίου, αξιόγραφα γενικά, τιμαλφή κλπ. Πρέπει να σημειωθεί ότι στις παρακαταθήκες το Ταμείο δεν πληρώνει τόκους.

Το Ταμείο χορηγεί δάνεια μέσης και μακράς προθεσμίας κυρίως προς τους Οργανισμούς Τοπικής Αυτοδιοίκησης και σε μερικούς άλλους δημόσιους οργανισμούς. Ακόμη χορηγεί στεγαστικά δάνεια προς τους δημόσιους υπάλληλους και προς υπαλλήλους Ν.Π.Δ.Δ.

12. Τράπεζες Επενδύσεων

Η ίδρυση των Τραπεζών Επενδύσεων (οργανισμών μακροπρόθεσμης χρηματοδότησης) υπαγορεύτηκε από την ανεπάρκεια του χρηματοπιστωτικού συστήματος, ιδιαίτερα στον τομέα της μακροπρόθεσμης πίστης. Την αδυναμία των εμπορικών τραπεζών, ιδιαίτερα κατά τα πρώτα μεταπολεμικά χρόνια, να ανταποκριθούν στις απαιτήσεις των επιχειρήσεων για μακροπρόθεσμη χρηματοδότηση, έρχεται να καλύψει το κράτος. Για το σκοπό αυτό το κράτος ιδρύει τον Οργανισμό Τουριστικής Πίστεως το 1946, στη συνέχεια το 1954 ιδρύει τον Οργανισμό Χρηματοδότησεως Οικονομικής Αναπτύξεως (ΟΧΟΑ) και το 1960 ιδρύει τον Οργανισμό Βιομηχανικής Αναπτύξεως (ΟΒΑ). Τελικά και οι τρεις αυτοί οργανισμοί συγχωνεύτηκαν το 1964 και αποτέλεσαν την Ελληνική Τράπεζα Βιομηχανικής Αναπτύξεως (ΕΤΒΑ). Παράλληλα, από τη μεριά της ιδιωτικής

πρωτοβουλίας, ιδρύθηκε η «Τράπεζα Επενδύσεων Α.Ε.» το έτος 1962 και η Ελληνική Τράπεζα Βιομηχανικής Αναπτύξεως (ΕΤΒΑ) το 1963. Και τα τρία προηγούμενα εξειδικευμένα πιστωτικά ιδρύματα ασκούν αναπτυξιακή πολιτική και συμμετοχική δραστηριότητα.

(1) Ε.Τ.Β.Α.

Όπως τονίστηκε στα προηγούμενα, η ΕΤΒΑ ιδρύθηκε το 1964 (ΝΔ 4366/1964) μετά από συγχώνευση του Οργανισμού Τουριστικής Πίστωσης, του ΟΧΟΑ και του ΟΒΑ. Αρχικά η ΕΤΒΑ λειτούργησε ως δημόσια επιχείρηση με κύριο μέτοχο το κράτος και σύμφωνα με τους κανόνες της ιδιωτικής οικονομίας. Στη συνέχεια όμως (1973) μετατράπηκε σε ανώνυμη τραπεζική εταιρία με αποκλειστικό μέτοχο το κράτος. Κύριος στόχος της ΕΤΒΑ είναι η υποστήριξη βιομηχανικών, ναυτιλιακών και τουριστικών επενδυτικών σχεδίων, Επιπλέον, η ΕΤΒΑ ασχολείται και με δραστηριότητες εξυγίανσης, εκσυγχρονισμού, επέκτασης, συγχώνευσης ή ακόμη και ίδρυσης νέων επιχειρήσεων, που εμπίπτουν στους προηγούμενους τομείς. Ακόμη η ΕΤΒΑ ασχολείται: με την προσέλκυση ξένων κεφαλαίων για τοποθέτηση σε παραγωγικές επενδύσεις, με την ενίσχυση της εξαγωγικής προσπάθειας μικρομεσαίων μεταποιητικών επιχειρήσεων, με την υποβοήθηση της ανάπτυξης της κεφαλαιαγοράς και με την οργάνωση βιομηχανικών ζωνών ανά τη χώρα. Οποσδήποτε, κύρια δραστηριότητα της ΕΤΒΑ παραμένει ο μακροπρόθεσμος δανεισμός παραγωγικών επενδύσεων και ακολουθεί η δραστηριότητά της στον τομέα της συμμετοχής και ίδρυσης επιχειρήσεων. Στα πλαίσια της ίδρυσης νέων επιχειρήσεων η ΕΤΒΑ έχει ιδρύσει την εταιρεία «Ελληνικά Εξαγωγικά», με σκοπό την προώθηση των εξαγωγών και την «Εταιρεία Επενδύσεων Χαρτοφυλακίου» με σκοπό την ενίσχυση της κεφαλαιαγοράς.

(2) Εθνική Τράπεζα Επενδύσεων Βιομηχανικής Αναπτύξεως (ΕΤΕΒΑ)

Η ΕΤΕΒΑ ιδρύθηκε το 1963 από την Εθνική Τράπεζα της Ελλάδος, που ήταν και ο μεγαλύτερος μέτοχος, και από 14 ξένες τράπεζες. Σύμφωνα με το καταστατικό, κύριος σκοπός της τράπεζας ήταν η προώθηση βιομηχανιών και άλλων συναφών δραστηριοτήτων καθώς και η ανάπτυξη της κεφαλαιαγοράς στη χώρα μας.

Ειδικότερα, κύριες εργασίες της ΕΤΕΒΑ είναι:

- Η ίδρυση βιομηχανικών επιχειρήσεων με συμμετοχή φυσικών ή και νομικών προσώπων.
- Η συμμετοχή στο κεφάλαιο ήδη υπάρχουσών επιχειρήσεων,
- Η χρηματοδότηση παραγωγικών επιχειρήσεων με μακροπρόθεσμα δάνεια.
- Η μεσολάβηση για τη σύναψη δανείων με διεθνείς οργανισμούς,
- Η αποδοχή καταθέσεων με ειδικούς όρους,
- Η κάλυψη της έκδοσης ομολογιακών δανείων από ανώνυμες εταιρείες.

Όπως και στην περίπτωση της ΕΤΒΑ έτσι και στην περίπτωση της ΕΤΕΒΑ φαίνεται ότι η κύρια δραστηριότητά της συγκεντρώθηκε μάλλον στη χορήγηση μακροπρόθεσμων δανείων.

(3) Τράπεζα Επενδύσεων Α.Ε.

Η Τράπεζα Επενδύσεων ιδρύθηκε το 1962 με συμμετοχή της Εμπορικής Τράπεζας, της Ιονικής-Λαϊκής και 10 ακόμη ξένων τραπεζών. Κυριότεροι σκοποί της Τράπεζας Επενδύσεων, που δε διαφέρουν από αυτούς της ΕΤΕΒΑ, είναι: η χορήγηση μακροπρόθεσμων δανείων για τη χρηματοδότηση παραγωγικών επενδύσεων, η συμμετοχή της τράπεζας στο κεφάλαιο υφιστάμενων εταιρειών, η ανάληψη έκδοσης

μετοχών ανώνυμων εταιρειών και ομολογιακών δανείων ΝΠΔΔ και Ιδιωτικού Δικαίου, καθώς και η αποδοχή καταθέσεων υπό ορισμένους όρους.

13. Αδυναμίες και προβλήματα του τραπεζικού μας συστήματος

Οποιαδήποτε προσπάθεια για τη βελτίωση των βασικών μεγεθών της οικονομίας μας, την αντιμετώπιση των διαρθρωτικών της προβλημάτων και τη σταθερότερη και με ταχύτερους ρυθμούς οικονομική ανάπτυξη, προϋποθέτει τη λειτουργία ενός αποδοτικού τραπεζικού συστήματος. Κανείς δεν αμφισβητεί τον αποφασιστικό ρόλο που μπορεί να παίξουν οι τράπεζες στην πορεία για την οικονομική ανάπτυξη. Ο ρόλος αυτός, όμως, προϋποθέτει ένα εύρωστο τραπεζικό σύστημα προσαρμοζόμενο στις νέες συνθήκες που διαμορφώνονται στον εσωτερικό και διεθνή τραπεζικό χώρο και εναρμονιζόμενο με τις κατευθύνσεις και τους αναπτυξιακούς στόχους της οικονομικής πολιτικής της χώρας.

Η ανάγκη βαθύτερης μελέτης του ελληνικού τραπεζικού συστήματος άρχισε, τελευταία, να γίνεται όλο και πιο επιτακτική. Η ανάγκη αυτή ξεκινά από πολλούς λόγους, από τους οποίους περιοριζόμαστε να σημειώσουμε τους πιο σημαντικούς.

Η ένταξή μας στην Ευρωπαϊκή Κοινότητα μπορεί, ίσως, να χαρακτηριστεί ως ο πιο άμεσος και πιο πιεστικός λόγος. Η ένταξή μας στην ΕΟΚ απαιτεί τόσο μια σωστή ανατομία που θα σκοπεύει στη διάγνωση και θεραπεία των αδυναμιών του ελληνικού τραπεζικού συστήματος, όσο και στην όσο το δυνατόν ταχύτερη προσαρμογή μας στις καινούργιες συνθήκες που θα δημιουργηθούν.

Η βασική δομή του ελληνικού τραπεζικού συστήματος που, αναμφίβολα, διέπεται από έναν ολιγοπωλιακό χαρακτήρα, απαιτεί την προσεκτική μελέτη των αδυναμιών του, με τελικό στόχο την αύξηση της παραγωγικότητας των τραπεζών.

Είναι γεγονός ότι ένας συγκριτικά χρηματοδοτικός τομέας μιας οικονομίας αποτελεί πρόσθετο βάρος για την υπόλοιπη οικονομία, με την έννοια ότι πλήττει την παραγωγή μέσα από το υψηλότερο κόστος της χρηματοδότησης και της ασφαλιστικής κάλυψης καθώς και τα νοικοκυριά, που θα πρέπει να πληρώσουν περισσότερο ή να αποδεχθούν χαμηλότερης ποιότητας χρηματοδοτικές υπηρεσίες.

Η ανάγκη αυτή υπαγορεύεται τόσο από την προσπάθεια, που πρέπει συνεχώς να καταβάλλεται, για τη μείωση του κοινωνικού κόστους που συνεπάγεται η μη ορθολογική λειτουργία των τραπεζών, όσο και από την προσπάθεια, που πρέπει να είναι μεγάλη, για δημιουργία προϋποθέσεων άσκησης υγιούς ανταγωνισμού, τόσο απέναντι των ξένων τραπεζών που λειτουργούν στον ελληνικό χώρο, όσο και των τραπεζών που θα εγκατασταθούν - χωρίς ειδικές προϋποθέσεις - στη χώρα μας, μετά την ένταξη στην ΕΟΚ.

1. Η βασικότερη αδυναμία του χρηματοπιστωτικού συστήματος της χώρας ήταν η ιδιότυπη διάρθρωση της εισροής των αποταμιεύσεων στο τραπεζικό κυρίως σύστημα. Η εισροή αυτή είχε τη μορφή καταθέσεων και χαρακτηρίζεται ακόμη από το μεγάλο συγκεντρωτισμό στις Εμπορικές Τράπεζες. Η κεφαλαιαγορά παρέμεινε και παραμένει σε νηπιακή κατάσταση ενώ το ποσοστό εισροής αποταμιεύσεων στους Ειδικούς Πιστωτικούς Οργανισμούς ήταν εξαιρετικά χαμηλό. Επίσης, η κατανομή των αποταμιεύσεων μέσα σε κάθε ομάδα φορέων διακρινόταν από μεγάλη ανομοιογένεια (αρκεί να σημειωθεί ότι η ΕΤΕ με την Εμπορική συγκέντρωναν το 80% των αποταμιεύσεων του εμπορικού τραπεζικού συστήματος), Βέβαια η κατάσταση αυτή εμπόδιζε την εξασφάλιση αυτόματης και επαρκούς διοχέτευσης των αποταμιεύσεων προς τους αναπτυξιακούς στόχους και τους κοινωνικούς σκοπούς της κρατικής πολιτικής.

Αυτός ήταν άλλωστε και ο λόγος που ανάγκασε τις νομισματικές αρχές να αναλάβουν το ρόλο της αναδιανομής και διοχέτευσης των αποταμιεύσεων προς τους επιθυμητούς (αναπτυξιακούς) σκοπούς, Με τη σειρά της όμως αυτή η πρακτική του αναδιανεμητικού ρόλου των νομισματικών αρχών, που εφαρμόστηκε σε όλη τη διάρκεια της μεταπολεμικής περιόδου, διαμόρφωσε ένα ιδιότυπο νομισματοπιστωτικό καθεστώς.

Βασικές αδυναμίες του καθεστώτος αυτού ήταν:

- α) ο διοικητικός καθορισμός των επιτοκίων, που είχε σαν επακόλουθο την παράλληλη θέσπιση πιστωτικών κανόνων και ρυθμίσεων και
- β) η άνετη χρηματοδότηση των ελλειμμάτων του δημόσιου τομέα, με σοβαρές συνέπειες στην κατανομή των πόρων μεταξύ ιδιωτικού και δημόσιου τομέα και σοβαρές επιδράσεις στην πληθωριστική διαδικασία.

2. Ο διοικητικός καθορισμός των επιτοκίων χορηγήσεων και καταθέσεων αποτελεί μια άλλη αδυναμία του χρηματοπιστωτικού μας συστήματος. Αφού τα επιτόκια δεν παίζουν ούτε εξισορροπητικό ρόλο μεταξύ ζήτησης και προσφοράς κεφαλαίων ούτε ρυθμιστικό ρόλο στην κατανομή μεταξύ εναλλακτικών χρήσεων.

Ο διοικητικός καθορισμός των επιτοκίων και η διατήρησή τους σε χαμηλά επίπεδα οδηγούσε σε άμεση επιδότηση του επιχειρηματικού και δημόσιου τομέα από τους αποταμιευτές, και ιδιαίτερα σε περιόδους υψηλού πληθωρισμού. Εξάλλου, η υποχρεωτική ανακατανομή πόρων από τις εμπορικές τράπεζες στο δημόσιο, με χαμηλό κόστος, δια μέσου των εντόκων γραμματίων, εξασφάλιζε την άνετη χρηματοδότηση των αναγκών του Δημοσίου και διευκόλυνε τη διαμόρφωση των ελλειμμάτων του σε υψηλά επίπεδα.

3. Ένα άλλο βασικό πρόβλημα ήταν η υπερχρηματοδότηση των βιομηχανικών επιχειρήσεων, από το τραπεζικό κυρίως σύστημα. Ο διαχωρισμός των διαφόρων κλάδων της οικονομίας σε «παραγωγικούς» και μη «παραγωγικούς», σε συνδυασμό με το γεγονός της καθιέρωσης χαμηλών επιτοκίων χορηγήσεων για τους λεγόμενους παραγωγικούς τομείς, μέσα στους οποίους περιλαμβάνονταν οπωσδήποτε ο βιομηχανικός τομέας, οδήγησε σε ένα καθεστώς φθηνής και άνετης χρηματοδότησης του βιομηχανικού τομέα, αφήνοντας έξω ολόκληρους άλλους κλάδους (π.χ. εμπόριο). Επίσης, η άνετη χρηματοδότηση της βιομηχανίας, από το τραπεζικό κυρίως σύστημα, εμπόδιζε τη δημιουργία προϋποθέσεων για κάποια ανάπτυξη της κεφαλαιαγοράς. Ακόμη, υποστηρίζεται, ότι η υπερχρηματοδότηση της βιομηχανίας ήταν από τους βασικούς λόγους της δημιουργίας των προβληματικών επιχειρήσεων.

4. Μια άλλη αδυναμία του τραπεζικού μας συστήματος ήταν η άμεση εξάρτηση των Ειδικών Πιστωτικών Οργανισμών από κεφάλαια της Τράπεζας της Ελλάδος και κυρίως από τα δεσμευμένα στην Τράπεζα αυτή κεφάλαια διαφόρων οργανισμών, πράγμα που περιόριζε την αυτονομία των οργανισμών αυτών και καθιστούσε μάλλον αδύνατη την απευθείας διαπραγματεύσή τους με φορείς διαθέσιμων κεφαλαίων,

5. Μια ιδιαίτερα ευαίσθητη πλευρά της λειτουργίας του τραπεζικού μας συστήματος συνιστά η περιορισμένη επαφή μας με τη διεθνή αγορά χρήματος. Βέβαια, δεν πρέπει να παράβλεπεται το γεγονός ότι χωρίς αποδοχή της μετατρεψιμότητας της δραχμής το πεδίο δράσεως θα είναι περιορισμένο. Αυτό όμως, δεν μπορεί να σημαίνει ότι δεν είναι απόλυτα απαραίτητη η έγκαιρη δημιουργία κατάλληλης υποδομής, ώστε στα πλαίσια της ΕΟΚ, σε πρώτη φάση, οι τράπεζές μας να βρεθούν προσανατολισμένες προς μια κατεύθυνση «διεθνοποίησής» τους.

Από τα παραπάνω είναι φανερό ότι μόνο με σαφή επισήμανση των αδυναμιών του ελληνικού τραπεζικού συστήματος θα καταστεί δυνατό να οδηγηθούμε στα σωστά μέτρα που χρειάζεται να ληφθούν, τόσο από το κράτος όσο και από τις Τράπεζες, τα οποία θα οδηγήσουν προοδευτικά στη σωστή λειτουργία του ώστε να εξυπηρετήσει με τρόπο αποτελεσματικό την ελληνική οικονομία, το κοινωνικό σύνολο γενικότερα και ιδιαίτερα την υλοποίηση των στόχων που, κάθε φορά, θέτουν οι νομισματικές αρχές.

14. Η δημιουργία προβληματικών επιχειρήσεων και το τραπεζικό σύστημα

Η στενή εξάρτηση των επιχειρήσεων από το τραπεζικό σύστημα, το οποίο τους εξασφάλιζε φθινό και άφθονο χρήμα, εκτός από το γεγονός ότι παρεμπόδιζε την ανάπτυξη της κεφαλαιαγοράς στη χώρα μας, οδήγησε επιπλέον και στη δημιουργία πολλών προβληματικών επιχειρήσεων. Ο τρόπος που γινόταν η δανειοδότηση των επιχειρήσεων αυτών, η έλλειψη κάθε ελέγχου ως προς τη χρησιμοποίηση των δανείων (εκτροπή πιστώσεων), η χρησιμοποίηση βραχυπρόθεσμων πιστώσεων ως μακροπρόθεσμων από την πλευρά των επιχειρήσεων, οδήγησε σε μια τέτοια σχέση ιδίων προς ξένα κεφάλαια στις περισσότερες δανειολήπτριες επιχειρήσεις που τις κατέστησε προβληματικές.

Η έμμονή των τραπεζών στις εμπράγματες ασφάλειες, που μόνο οι μεγάλες επιχειρήσεις μπορούσαν να παρέχουν, κατά τη χορήγηση ενός δανείου και όχι η χρησιμοποίηση σύγχρονων τραπεζικών κριτηρίων ήταν ένας ακόμη λόγος που οδήγησε στη γέννηση των προβληματικών επιχειρήσεων.

Βέβαια, θα μπορούσε κανείς να πει ότι οι τράπεζες λειτουργούσαν πάντα κάτω από το πρίσμα της αναπτυξιακής λογικής που επικράτησε μετά τη δεκαετία του '50 στη χώρα μας, ο υπερδανεισμός από το τραπεζικό σύστημα και η κακή κεφαλαιακή σύνθεση των επιχειρήσεων αυτών είναι σε μεγάλο βαθμό συνέπεια και των χαμηλών τραπεζικών επιτοκίων που ίσχυσαν στο παρελθόν.

Παρά την πρόθεση των Νομισματικών Αρχών να ευνοήσουν τις παραγωγικές και αναπτυξιακές δραστηριότητες, η διάρθρωση των επιτοκίων ήταν πολύπλοκη και σε κάποιο βαθμό ανορθολογική διότι δεν αντανακλούσε το πραγματικό κόστος ευκαιρίας των κεφαλαίων και αποδυνάμωνε την ανάπτυξη σωστών τραπεζικών κριτηρίων και εσωτερικών ελέγχων στις τράπεζες.

Με τις μεθοδεύσεις που ακολουθούσαν την πρακτική άσκηση της πιστωτικής πολιτικής, αναπτύχθηκαν προνομιακές πελατειακές σχέσεις ανάμεσα σε συγκεκριμένες τράπεζες και σε συγκεκριμένους επιχειρηματικούς φορείς.

Ακόμη δεν ήταν άσχετος ο τρόπος εφαρμογής της πιστωτικής πολιτικής. Με το πολύπλοκο σύστημα πιστωτικών κανόνων και ρυθμίσεων και το διαφορισμό των επιτοκίων που ίσχυαν, οι τράπεζες αδυνατούσαν να αναπτύξουν τραπεζικά κριτήρια και ωθήθηκαν σε αφανείς ή και σε εμφανείς παραβιάσεις των κανόνων που ίσχυαν, καλυπτόμενες μόνον από εμπράγματα ασφάλειες που ευνοούσαν τους ήδη κατέχοντες.

Δεν είναι καθόλου άσχετη με τη δημιουργία των προβληματικών επιχειρήσεων η πολιτική των τραπεζών να αποκτούν την πλειοψηφία των μετοχών σε διάφορες επιχειρήσεις.

Η πολιτική αυτή αφαιρέσε από τις τράπεζες τη δυνατότητα χρησιμοποίησης αντικειμενικών κριτηρίων κατά τη χορήγηση των δανείων, αφού οι ίδιες ήταν δέσμιες της τακτικής της συμμετοχής στα κεφάλαια των επιχειρήσεων, με αποτέλεσμα κάθε

άρνηση δανειοδότησης στις συμμετέχουσες επιχειρήσεις να έχει αντίκτυπο στο μέλλον τους και κατ' επέκταση στα συμφέροντα της συμμετέχουσας τράπεζας, η οποία κάτω από αυτή την πίεση ενέδιδε σε συνεχείς απαιτήσεις για δανειοδοτήσεις.

Ο ανορθολογισμός έφθανε σε τέτοιο σημείο που πολλές φορές εξανάγκαζε τις επιχειρήσεις να διαθέτουν μέρος του χορηγούμενου δανείου για αγορά ακινήτων με σκοπό να τα υποθηκεύσουν για την εξασφάλιση μελλοντικού δανείου.

ΚΕΦΑΛΑΙΟ 2^ο**ΤΕΛΕΥΤΑΙΕΣ ΕΞΕΛΙΞΕΙΣ ΣΤΟΝ ΤΟΜΕΑ ΤΩΝ
ΤΡΑΠΕΖΙΚΩΝ ΕΡΓΑΣΙΩΝ****1. Λιανική παροχή τραπεζικών εργασιών (retail banking)**

Στη διάρκεια της δεκαετίας του '70 και κατά την τρέχουσα δεκαετία, σύμφωνα με πολλές μελέτες, οι εμπορικές τράπεζες στήριξαν και στηρίζουν την ανάπτυξη του τομέα των καταθέσεων και του τομέα των χορηγήσεών τους στο retail banking, «προσωπικό ή καταναλωτικό τραπεζικό τομέα. Έτσι άλλωστε εξηγείται και το ενδιαφέρον πολλών τραπεζών να εισέλθουν στο χώρο αυτών των τραπεζικών εργασιών.

Πρέπει να σημειωθεί ότι η λιανική τραπεζικών εργασιών αποκλήθηκε ως «επανάσταση» στον τομέα των τραπεζικών εργασιών. Η «επανάσταση» στη λιανική παροχή τραπεζικών εργασιών αναφέρεται: α) στο φαινόμενο των δραστικών αλλαγών που συνέβησαν και συμβαίνουν στις αγορές του retail banking διεθνώς, β) στους διάφορους παράγοντες που έχουν προκαλέσει αυτές τις αλλαγές και γ) στις

επιδράσεις αυτών των αλλαγών τόσο στους «καταναλωτές» (πελάτες) όσο και στους προμηθευτές (τράπεζες) των λιανικών τραπεζικών υπηρεσιών. Σχετικά με το φαινόμενο αυτό δύο βασικές παρατηρήσει μπορούν να γίνουν:

α) Το retail banking revolution είναι ένα πρόσφατο φαινόμενο, αλλά βέβαια όχι τόσο πρόσφατο όσο μερικοί θα ήθελαν να το παρουσιάσουν. Στην πραγματικότητα, χρονολογείται από τα τέλη της δεκαετίας του '50 και ξεκίνησε από τις χώρες της Ευρώπης (Γερμανία, Ολλανδία, Σουηδία).

β) Το retail banking δεν έχει φθάσει στο τελικό στάδιο ανάπτυξής του και κυρίως δεν έχει αναπτυχθεί «τεχνολογικά».

Όμως, μια τράπεζα, που σχεδιάζει να εισέλθει στον τομέα της λιανικής παροχής τραπεζικών εργασιών, πρέπει να υπολογίσει προσεκτικά τα πιθανά θετικά και αρνητικά οφέλη που συνεπάγεται ο ανταγωνισμός στα πλαίσια αυτού του τομέα τραπεζικών εργασιών. Από τη στιγμή που μια τράπεζα θα πάρει την τελική αυτή απόφαση, το επόμενο βήμα θα είναι η προσεκτική εξέταση του νέου περιβάλλοντος στο οποίο καλείται να δραστηριοποιηθεί.

Είναι γεγονός ότι, κάτω από την πίεση πολλών οικονομικών γεγονότων (πληθωρισμός, ανεργία), η συμπεριφορά των πελατών των τραπεζών συνεχώς αλλάζει, με αποτέλεσμα να επικρατεί μια απαισιοδοξία για το μέλλον. Επομένως, για κάθε τράπεζα, που ενδιαφέρεται για τη διατήρηση και προσέλκυση πελατών, επιβάλλεται μια σαφής γνώση των μεταβολών της συμπεριφοράς των πελατών της τόσο βραχυχρόνια όσο και μακροχρόνια. Είναι γεγονός ότι το περιβάλλον του retail banking αλλάζει καθημερινά. Ο ανταγωνισμός είναι περισσότερο οξύς σήμερα από ό,τι στο παρελθόν.

Πρέπει να τονιστεί εδώ ότι πολλές τράπεζες επέδειξαν απροθυμία αν ανταγωνιστούν στον τομέα του consumer banking. Κτυπητό παράδειγμα είναι η

περίπτωση των ξένων τραπεζών που λειτουργούν στη χώρα μας. Οι βασικότεροι λόγοι είναι ότι η λιανική παροχή υπηρεσιών, έχει να κάνει με μια πολύπλοκη δραστηριότητα που είναι συνυφασμένη με αυξανόμενα κόστοι λόγω μεγάλων δαπανών σε προσωπικό, εξοπλισμό κλπ.

Ο ανταγωνισμός αυτός είναι απόρροια του γεγονότος ότι και άλλοι πιστωτικοί οργανισμοί, εκτός από τις τράπεζες (non bank financial intermediaries, κατά τη διεθνή ορολογία) καταλαμβάνουν ολοένα και μεγαλύτερο μέρος στην αγορά του retail banking, με αποτέλεσμα να είναι δύσκολη η συγκράτηση και προσέλκυση νέων πελατών για ένα πιστωτικό ίδρυμα.

2. Χονδρική παροχή τραπεζικών εργασιών (whole sale banking)

Υποστηρίζεται ότι τα τραπεζικά συστήματα των περισσότερων χωρών άλλαξαν κατά τις τελευταίες δεκαετίες τόσο όσο είχαν αλλάξει κατά τη διάρκεια όλου του αιώνα.

Οι διαρθρωτικές αλλαγές στα τραπεζικά συστήματα είναι συνώνυμες με την αύξηση του whole sale banking, σαν νέα μορφή τραπεζικών εργασιών και την ευρεία επέκταση του retail banking. Το whole sale banking ξεπήδησε από το γεγονός ότι οι επιχειρήσεις και οι άλλοι μεγάλοι δανειζόμενοι ολοένα και περισσότερο άρχισαν να στηρίζονται μάλλον στο τραπεζικό σύστημα για την εξασφάλιση βραχυπρόθεσμων πιστώσεων και όχι στην αυτοχρηματοδότηση ή την προσφυγή στην κεφαλαιαγορά.

Οι λόγοι για τους οποίους οι επιχειρήσεις καταφεύγουν, σε μεγάλο βαθμό, στο τραπεζικό σύστημα για την εξασφάλιση βραχυπρόθεσμων πιστώσεων είναι πολλοί και σύνθετοι. Υποστηρίζεται, όμως, ότι ο βασικότερος είναι η συνεχής μείωση

των κερδών των βιομηχανικών και εμπορικών επιχειρήσεων. Αυτό έχει ως αποτέλεσμα τη μείωση των παρακρατούμενων κερδών των επιχειρήσεων και κατ' επέκταση τη μείωση της δυνατότητας των επιχειρήσεων για αυτοχρηματοδότηση. Το γεγονός αυτό οδήγησε τις επιχειρήσεις να καταφύγουν σε εξωτερικές πηγές χρηματοδότησης. Ακόμη και στις χώρες με αναπτυγμένη κεφαλαιαγορά, παρουσιάστηκε αδυναμία από την πλευρά της τελευταίας να αυξήσει το μερίδιό της στα χορηγούμενα προς τις επιχειρήσεις δάνεια, γεγονός που οδήγησε τις επιχειρήσεις και πάλι πίσω στο τραπεζικό σύστημα, το οποίο αποτελεί την τελευταία πηγή χρηματοδότησης ολόκληρης της οικονομίας.

Σε πολλές χώρες, το πρόβλημα της ανεπάρκειας βραχυπρόθεσμων χορηγήσεων προς τις επιχειρήσεις αντιμετωπίστηκε με την επέκταση του ρόλου των ειδικών πιστωτικών οργανισμών. Παρ' όλα αυτά όμως και οι εμπορικές τράπεζες καλούνται να χρηματοδοτήσουν απ' ευθείας τις επιχειρήσεις ή να διευκολύνουν το έργο των ειδικών πιστωτικών οργανισμών μέσω της αγοράς διαφόρων πιστωτικών τίτλων (π.χ. ομολογίες) των τελευταίων.

Με άλλα λόγια οι εμπορικές τράπεζες καλούνται να αναλάβουν ένα μεγάλο μέρος των βραχυπρόθεσμων χρηματοδοτήσεων των επιχειρήσεων. Η νέα αυτή δραστηριότητα υποχρέωσε τις εμπορικές τράπεζες να αναζητήσουν επιπρόσθετες πηγές άντλησης καταθέσεων. Η λύση δεν ήταν άλλη από το να καταφύγουν στο retail business ή retail banking ή consumer banking (λιανική παροχή τραπεζικών εργασιών).

3. Διεθνής τραπεζική και χονδρική παροχή τραπεζικών εργασιών

Ένα μεγάλο μέρος της ζήτησης για βραχυπρόθεσμα τραπεζικά δάνεια προερχόταν από τις πολυεθνικές επιχειρήσεις, των οποίων η επέκταση ήταν ραγδαία κατά τη μεταπολεμική περίοδο. Οι μεγάλες τράπεζες, που χρηματοδοτούσαν αυτές τις τεράστιες επιχειρήσεις, ήταν αναγκασμένες να παρέχουν πιστώσεις σε διάφορα νομίσματα και για δραστηριότητες σε διάφορες χώρες.

Πολύ νωρίς οι τράπεζες άρχισαν να ακολουθούν τις δραστηριότητες των πολυεθνικών επιχειρήσεων - πελατών τους και να δημιουργούν υποκαταστήματα σε διάφορα διεθνή χρηματοδοτικά κέντρα, με κύριο σκοπό να εξυπηρετούν τις ανάγκες αυτών των μεγάλων πελατών τους (banking needs of multi national companies),

Το φαινόμενο αυτό της «διεθνοποίησης» των τραπεζών ξεκίνησε με πρώτες τις αμερικάνικες τράπεζες τις οποίες μετά ακολούθησαν οι τράπεζες των περισσότερων αναπτυγμένων χωρών.

Στο international banking το ύψος των δανείων ήταν πολύ μεγάλο, κάτι που οι εμπορικές τράπεζες δεν είχαν αντιμετώπισει στο παρελθόν. Με δεδομένο το μέγεθος των δανείων που ζητούσαν οι πολυεθνικές εταιρείες και άλλοι μεγάλοι δανειζόμενοι, ήταν φυσικό οι τράπεζες να μην μπορούσαν να βασιστούν αποκλειστικά στις καταθέσεις τους για να μπορέσουν να ανταποκριθούν στα υψηλά αυτά δάνεια.

Αποτέλεσμα της αδυναμίας αυτής των τραπεζών ήταν η προσφυγή στο τραπεζικό σύστημα σαν σύνολο. Η ανάγκη αυτή οδήγησε στην ανάπτυξη των χρηματαγορών, οι οποίες, κατά κύριο λόγο, ασχολούνται με τις διατραπεζικές καταθέσεις τόσο σε εγχώριο νόμισμα όσο και σε ευρωνομίσματα. Οι τελευταίες αυτές εξελίξεις στο international banking οδήγησαν στη δημιουργία των consortiumbanks. Στο international banking (κυρίως με τη μορφή του whole sale banking) επικρατούν

συνθήκες ανταγωνιστικής αγοράς. Δεν υπάρχουν συμφωνίες μεταξύ των τραπεζών πάνω στους όρους δανεισμού και στο επιτόκιο δανεισμού σε διεθνείς χρηματοδοτήσεις. Συμφωνίες και όροι που τυχόν ισχύουν για εγχώριες χρηματοδοτήσεις, πολύ σπάνια εφαρμόζονται στα whole sale δάνεια. Κάθε δανειζόμενος έχει μεγάλες δυνατότητες για εναλλακτικές πηγές χρηματοδότησης σε επίπεδο διεθνούς χρηματαγοράς, πράγμα που αποτελεί ένα κτυπητό παράδειγμα μιας πλήρους ανταγωνιστικής τραπεζικής αγοράς. Με άλλα λόγια θα μπορούσε να λεχθεί εδώ ότι τόσο το international banking όσο και το whole sale banking αναπτύχθη καν παράλληλα.

Σε σχέση με το whole sale banking και τα whole sale δάνεια θα πρέπει να σημειωθεί το εξής: οι τράπεζες στηρίχθηκαν στην υπόθεση ότι οι μεγαλύτερες εταιρείες σε μια χώρα ή διεθνώς είναι και οι πιο φερέγγυοι πελάτες. Σύντομα αποδείχθηκε η πλάνη όταν φάνηκε ότι και μεγάλες επιχειρήσεις και πολυεθνικές εταιρείες μπορεί να έχουν σοβαρά οικονομικά προβλήματα. Επίσης πολλές τράπεζες αγνόησαν την εξέταση του προβλήματος του country risk, αφού αποδέχθηκαν την άποψη ότι τα κράτη δεν μπορούν να χρεοκοπήσουν.

4. Τεχνολογία, κόστος, παραγωγικότητα τραπεζικών εργασιών

Το κόστος παροχής τραπεζικών υπηρεσιών χαρακτηρίζεται βασικά από το γεγονός ότι τα πιστωτικά ιδρύματα, μια «βιομηχανία» παροχής υπηρεσιών, είναι υψηλής έντασης εργασίας, που δε χαρακτηρίζεται από συνεχή άνοδο της παραγωγικότητας, πράγμα που συμβαίνει σε μια βιομηχανική επιχείρηση.

Σε έναν τομέα της οικονομίας όπως αυτός της παροχής υπηρεσιών, όπου η παραγωγικότητα δεν αυξάνεται αναλογικά με την αύξηση των μισθών, το ανά μονάδα κόστος είναι επόμενο να αυξάνει.

Παρ' όλα αυτά οι τράπεζες πιστεύουν ότι η αύξηση της παραγωγικότητας της εργασίας - με δεδομένη τη δυσκολία που υπάρχει στη μέτρηση της παραγωγικότητας σε μια «βιομηχανία» υπηρεσιών - που επιτεύχθηκε την τελευταία δεκαετία δεν υπολείπεται αυτής του βιομηχανικού τομέα, πράγμα που οφείλεται στις μεγάλες επενδύσεις των τραπεζών σε μηχανοργανωτικό εξοπλισμό. Με άλλα λόγια, πιστεύεται ότι οι τράπεζες βρίσκονται σε μια επαναστατική αλλαγή, όσον αφορά την εισαγωγή τεχνολογίας. Είναι γεγονός ότι η τεχνολογία μειώνει δραστικά την ποσότητα της εργασίας που απαιτείται για την εκτέλεση απλών εργασιών, για τις οποίες χρειάζεται μικρή ικανότητα. Όμως, παράλληλα συνεπάγεται αυξημένη ανάγκη σε προσωπικό περισσότερο εξειδικευμένο και με ευρύτερες ικανότητες για το σχεδιασμό, τη μελέτη νέων μορφών εργασιών, την ανάλυση της αποδοτικότητας των πελατών, αλλά και για τεχνικά καθήκοντα, όπως ο προγραμματισμός, ο χειρισμός και η συντήρηση των ηλεκτρονικών συσκευών.

Οι ευρύτερες αυτές εξελίξεις συνίστανται στην αυξανόμενη έμφαση που δίνεται στην εξασφάλιση μιας αναβαθμισμένης, περισσότερο ποιοτικά, εξυπηρέτησης των πελατών και στη μεγαλύτερη ευελιξία στις σχέσεις Διοίκησης και Τράπεζας (δικτύου) σ' ό,τι αφορά την έγκαιρη ενημέρωση και την ορθή λήψη αποφάσεων. Προϋπόθεση γι' αυτές τις εξελίξεις είναι η ολοένα αυξανόμενη χρήση της πληροφορικής, που, στην τεχνική της φάση, οδηγεί στην εφαρμογή ενός ολοκληρωμένου πληροφοριακού συστήματος διοίκησης (M.I.S.). Ειδικότερα, τον τελευταίο καιρό γίνεται μεγάλη χρήση των Electronic Funds Transfer (EFT) από τις τράπεζες. Τα EFT, περιορίζοντας τις δαπανηρές χειρωνακτικές εργασίες και

εισάγοντας μια αυτοεξυπηρετούμενη διαδικασία στη διεξαγωγή των χρηματικών συναλλαγών, παρέχουν τη δυνατότητα αναδιάρθρωσης των στοιχείων του κόστους των χρηματοδοτικών οργανισμών. Επομένως, με την εισαγωγή και εφαρμογή νέων τεχνολογικών συστημάτων στις τράπεζες αφενός μεν επιδιώκεται ο περιορισμός των αυξήσεων του κόστους και αφετέρου η αύξηση των εσόδων, που επιτυγχάνεται με την ορθολογικότερη απασχόληση των στελεχών που αποδεσμεύονται με την εφαρμογή των συστημάτων αυτών. Η ανάγκη εφαρμογής των συστημάτων αυτών γίνεται πιο επιτακτική για τις τράπεζες που ασχολούνται με το retail banking (personal banking), γιατί αναμφίβολα το retail banking (consumer banking) είναι εκείνη η περιοχή των τραπεζικών εργασιών όπου η εξοικονόμηση χρόνου κατά τις συναλλαγές και η εξοικονόμηση δαπανών σε προσωπικό είναι επιβεβλημένη.

Χαρακτηριστικό στοιχείο του κόστους των χρηματοδοτικών οργανισμών είναι ότι μια συναλλαγή που αφορά ένα μικρό ποσό είναι σχετικά πολύ περισσότερο ακριβή από όσο μια συναλλαγή που αφορά ένα μεγάλο χρηματικό ποσό. Αυτό συμβαίνει γιατί στη διεκπεραίωση και των δύο αυτών συναλλαγών ακολουθείται η ίδια διαδικασία και επομένως το απόλυτο κόστος των συναλλαγών αυτών καταλήγει να είναι ακριβώς το ίδιο. Από αυτό λοιπόν εξηγείται το γεγονός ότι η «λιανική παροχή» τραπεζικών εργασιών (retail banking) καταλήγει να είναι ακριβότερη από τη «χονδρική παροχή» (whole sale banking) τραπεζικών εργασιών. Από αυτό επίσης δικαιολογείται και η αναγκαιότητα εφαρμογής των EFT, ιδιαίτερα στον τομέα παροχής «λιανικών» τραπεζικών εργασιών.

Όλοι οι προηγούμενοι νεωτερισμοί στη διαδικασία παροχής τραπεζικών εργασιών, με δεδομένο ότι αυτές είναι εντάσεως εργασίας, συμβάλλουν, αναμφίβολα, στη βελτίωση της παραγωγικής ικανότητας του προσωπικού, η οποία, όπως ελέχθη, συναρτάται στενά, πέρα από το μορφωτικό επίπεδο των υπαλλήλων, με την εφαρμογή

συνεχώς βελτιωμένων μεθόδων οργάνωσης της εργασίας και με το μηχανοργανωτικό επίπεδο εξοπλισμού μιας τράπεζας.

Γενικά, θα μπορούσε να λεχθεί ότι η βελτίωση της παραγωγικότητας του προσωπικού και κατά συνέπεια της τράπεζας - πάντα σε συσχετισμό με τη μέση διαφορά επιτοκίων και το μέσο ύψος χορηγήσεων - θα μπορούσε να επιτευχθεί με τη σωστή επιλογή δραστηριοτήτων, την ανάλυση της αποδοτικότητας των πελατών, την απλούστευση των διαδικασιών, την αποκέντρωση των αποφάσεων και την εφαρμογή των αρχών της πληροφορικής.

ΚΕΦΑΛΑΙΟ 3^ο**ΤΟ ΚΟΙΝΟΤΙΚΟ ΚΑΘΕΣΤΩΣ ΓΙΑ ΤΙΣ ΤΡΑΠΕΖΕΣ****1. Γενικά**

Η οικονομική και νομισματική ένωση, όπως είναι γνωστό, αποτελεί έναν από τους κύριους σκοπούς της Συνθήκης της Ρώμης. Η ένωση όμως αυτή δεν είναι νοητή χωρίς την εναρμόνιση της νομοθεσίας αναφορικά με τις τράπεζες που λειτουργούν στην Κοινότητα.

Παρότι δεν είχε αναληφθεί από την Κοινότητα εξειδικευμένη νομοθετική δράση στον τραπεζικό τομέα πριν το 1977 είχε ήδη διαφανεί από την αρχή της δεκαετίας του 1970 η ανάγκη για μια κοινή προσέγγιση των προβλημάτων του από την πλευρά των αρμόδιων αρχών των κρατών μελών.

Η αύξηση της διεθνούς δραστηριότητας των τραπεζών αποτέλεσε ένα κίνητρο για τις αρχές αυτές να συνεργαστούν σε θέματα αμοιβαίου ενδιαφέροντος. Η τραπεζική κρίση στα μέσα της δεκαετίας του 1970 έδωσε μία ακόμη ώθηση. Έτσι ήταν φυσικό να προσπαθήσει η Κοινότητα να διευκολύνει τη διαδικασία συντονισμού μεταξύ κρατών μελών παρ' όλες τις δυσχέρειες που υπάρχουν, μια και το τραπεζικό

σύστημα κάθε χώρας είναι προσαρμοσμένο στις ανάγκες της γενικότερης οικονομικής πολιτικής της χώρας αυτής. Ο μακροπρόθεσμος στόχος της Κοινότητας είναι η κατάργηση όλων των εμποδίων στην εγκατάσταση και την παροχή υπηρεσιών στον τραπεζικό τομέα, ώστε να δημιουργηθεί μια ενιαία κοινοτική αγορά. Στην Κοινότητα δε φαίνεται να επικρατεί η άποψη για τη δημιουργία μιας κεντρικής ομοσπονδιακής αρχής για θέματα που να άπτονται των πιστωτικών οργανισμών. Ούτε διαφαίνεται η πρόθεση να δημιουργηθούν όργανα που να ασκούν έλεγχο στα πιστωτικά ιδρύματα των κρατών-μελών. Γενικότερη αρχή της ΕΟΚ στην τραπεζικό τομέα είναι να γίνεται ο έλεγχος των τραπεζικών ιδρυμάτων από τη χώρα προέλευσής τους. Στόχος της Κοινότητας φαίνεται να είναι ο συντονισμός των εθνικών απαιτήσεων, έτσι ώστε να διασφαλίζεται η δυνατότητα για ένα χρηματοδοτικό οργανισμό που λειτουργεί σε ένα κράτος-μέλος να λειτουργήσει και σε ένα άλλο κράτος μέλος, με τον ελάχιστο δυνατό πρόσθετο έλεγχο και παρακολούθηση που απαιτούνται για την αποφυγή οποιασδήποτε διαστρέβλωσης του ανταγωνισμού.

Σχεδόν μέχρι το 1973 η Κοινότητα δεν είχε ακόμη προχωρήσει σε καμιά νομοθετική προσπάθεια γύρω από τραπεζικά θέματα. Βέβαια οι διατάξεις της Συνθήκης της Ρώμης σχετικά με την κίνηση των κεφαλαίων αφορούν άμεσα τις τραπεζικές εργασίες. Το ίδιο ισχύει θεωρητικά και για τις διατάξεις που αναφέρονται στην ελεύθερη εγκατάσταση και την ελεύθερη παροχή υπηρεσιών. Η πρώτη προσπάθεια γίνεται με την Κατευθυντήρια Οδηγία του 1973, με την οποία ζητείται από τα κράτη-μέλη να πάρουν τέτοια μέτρα που να επιτρέπουν την ελεύθερη και χωρίς διακρίσεις εγκατάσταση πιστωτικών ιδρυμάτων από μια χώρα-μέλος της ΕΟΚ σε άλλη χώρα-μέλος.

Η Κατευθυντήρια Οδηγία του 1973 επιδίωκε να επιτύχει όχι μόνο την ελεύθερη εγκατάσταση των κοινοτικών τραπεζών και άλλων πιστωτικών ιδρυμάτων

αλλά και την ελεύθερη παροχή από μέρους τους των υπηρεσιών τους σ' όλη την Κοινότητα. Αν και στις περισσότερες περιπτώσεις οι χώρες της ΕΟΚ υιοθέτησαν ρυθμίσεις που επέτρεπαν την ελεύθερη εγκατάσταση κοινοτικών τραπεζών στο έδαφός τους, εντούτοις, υπήρξαν και περιπτώσεις όπου μια τράπεζα, που ήθελε να ανοίξει κάποιο υποκατάστημα σε μια άλλη χώρα, έπρεπε να ζητήσει σχετική άδεια λειτουργίας από τη χώρα εγκατάστασης. Ακόμη σε μερικές περιπτώσεις (π.χ, Γαλλία, Ιταλία) ίσχυσε και ένα κριτήριο σκοπιμότητας, το ονομαζόμενο κριτήριο «γενικών οικονομικών αναγκών της αγοράς» και αυτό σε αντίθεση με την οδηγία του 1973 περί μη διακρίσεως. Με βάση το κριτήριο αυτό οι νομισματικές αρχές μιας χώρας θα μπορούσαν να αρνηθούν την άδεια εγκατάστασης μιας ξένης τράπεζας με τη δικαιολογία ότι η τραπεζική αγορά είναι ήδη κορεσμένη και ότι δεν υπάρχουν ανάγκες πρόσθετων τραπεζών, Αυτό δείχνει ότι η ελεύθερη εγκατάσταση μιας τράπεζας από μια χώρα μέλος σε άλλη δεν είναι δυνατή. Αυτός ήταν άλλωστε και ο λόγος που η Κοινότητα προσπάθησε να υιοθετηθεί και καθιερωθεί η «αρχή της ίσης μεταχείρισης» των τραπεζών μιας χώρας μέλους και των τραπεζών που προέρχονται από άλλη χώρα μέλος και θέλουν να εγκατασταθούν στην πρώτη.

2. Η Κατευθυντήρια Οδηγία του 1977

Στα παραπάνω πλαίσια εκδόθηκε, στα τέλη του 1977, μια νέα Κατευθυντήρια Οδηγία «για την εναρμόνιση των νομοθετικών, κανονιστικών και διοικητικών διατάξεων που αφορούν την άσκηση της δραστηριότητας των χρηματοπιστωτικών ιδρυμάτων».

Βασικές γραμμές της Οδηγίας ήταν:

1. Να καθορίσει τις βασικές προϋποθέσεις για την ίδρυση και παροχή άδειας λειτουργίας πιστωτικών ιδρυμάτων στις χώρες της Κοινότητας.
2. Να εισάγει την αρχή της ίσης μεταχείρισης μεταξύ εγχώριων πιστωτικών ιδρυμάτων και ιδρυμάτων που έχουν άδεια λειτουργίας σε μια άλλη χώρα της Κοινότητας ή που ιδρύονται από πολίτες μιας άλλης χώρας μέλους.
3. Να βάλει τις βάσεις για παραπέρα εναρμόνιση του τραπεζικού τομέα στις χώρες μέλη.

Η Κατευθυντήρια Οδηγία του 1977 καλύπτει κάθε πιστωτικό ίδρυμα «που η δουλειά του είναι να δέχεται από το κοινό καταθέσεις και άλλα κεφάλαια, που πρέπει να επιστραφούν και που παρέχει πιστώσεις για ίδιο λογαριασμό».

Υπάρχουν όμως και εξαιρέσεις π.χ. Κεντρικές Τράπεζες, Ταχυδρομικά Ταμειστήρια, Κτηματικές Τράπεζες, Τράπεζες Αναπτύξεως, Τράπεζες Παρακαταθηκών και Δανείων κλπ., που αναφέρονται ρητά στην οδηγία και εξαιρέθηκαν με αίτηση των χωρών-μελών.

Παράλληλα όμως μ' αυτά δίνεται η δυνατότητα στα κράτη-μέλη να αναβάλουν εν όλω ή εν μέρει την εφαρμογή της Οδηγίας ως προς ορισμένες ομάδες ή τύπους πιστωτικών ιδρυμάτων, όταν η άμεση εφαρμογή της θα δημιουργού σε τεχνικά προβλήματα, που δεν μπορούν να ξεπεραστούν σε βραχύ χρονικό διάστημα. Τα προβλήματα αυτά δύνανται να προκύπτουν είτε από το γεγονός ότι τα πιστωτικά ιδρύματα αυτά υπόκεινται στον έλεγχο αρχής διαφορετικής από εκείνης που είναι κανονικά επιφορτισμένη με τον τραπεζικό έλεγχο είτε από το γεγονός ότι υπόκεινται σε ιδιαίτερο καθεστώς, όπως συμβαίνει στην περίπτωση της ΑΤΕ.

Σε καμιά περίπτωση όμως δεν αποτελεί λόγο αναβολής της Οδηγίας το μικρό μέγεθος ή το περιορισμένο πεδίο δράσης των συγκεκριμένων πιστωτικών ιδρυμάτων.

Το κράτος-μέλος δύναται να ζητήσει την αναβολή της εφαρμογής της οδηγίας (άρθρο 2, παράγραφοι 5 και 6) για χρονικό διάστημα πέντε ετών από της κοινοποιήσεως 1 αυτής και ακόμη δύναται να παρατείνει την αναβολή για άλλα τρία χρόνια, χωρίς αυτό να σημαίνει ότι η χρονική περίοδος των 8 χρόνων είναι περιοριστική. Αυτό συνάγεται, εμμέσως, πλην σαφώς, από τη διατύπωση του άρθρου 2 παράγραφος 6, τρίτη υποπαράγραφος, όπου ορίζεται ότι όχι μόνο μπορεί να δοθεί σε ορισμένες ομάδες ή τύπους πιστωτικών ιδρυμάτων άδεια περαιτέρω παρατάσεως της καθυστέρησεως της εφαρμογής της οδηγίας, πάντα κατόπιν πρότασης της Επιτροπής προς το Συμβούλιο και με απόφαση του τελευταίου, αλλά υπάρχει και περίπτωση να συμπεριληφθούν τα αναφερόμενα ιδρύματα στον κατάλογο της μόνιμης εξαίρεσης που προβλέπεται στο άρθρο 2 παράγραφος 2.

Τα παραπάνω έχουν ιδιαίτερη σημασία για την ΑΤΕ και κυρίως τη στιγμή που η ΑΤΕ διατρέχει τον όγδοο χρόνο αναβολής εφαρμογής της Οδηγίας 77/780 που λήγει στις 15-12-85, έχοντας κάνει χρήση του δικαιώματος αναβολής της εφαρμογής και για την πρώτη πενταετία και για την παράτασή της για άλλη μια τριετία. Στα πλαίσια, λοιπόν αυτά, ορθά διατυπώθηκε από τη μεριά της ΑΤΕ τον περασμένο Απρίλιο καινούργιο αίτημα για παράταση της αναβολής εφαρμογής της Οδηγίας για μια ακόμη τριετία, πράγμα που σημαίνει ότι αν το αίτημα της ΑΤΕ γίνει δεκτό τότε αυτή θα μπορέσει να λειτουργήσει με το σημερινό καθεστώς του Ειδικού Πιστωτικού Ιδρύματος μέχρι τις 15,12,1988,

Με άλλα λόγια και με την επιφύλαξη ότι η τελευταία αίτηση της ΑΤΕ για παράταση της αναβολής εφαρμογής της Οδηγίας 77/780 μέχρι της 15-12-88 γίνει αποδεκτή, η ΑΤΕ θα χάσει το χαρακτήρα του Ειδικού Πιστωτικού Ιδρύματος μετά τις 15.12.88, εφόσον δεν εξαιρέθηκε από την εφαρμογή της Οδηγίας 77 /780 ή εφόσον δε συμπεριλήφθηκε στον κατάλογο της μόνιμης εξαίρεσης, και θα είναι υποχρεωμένη να

υπαχθεί και να λειτουργεί στο γενικότερα ισχύον σύστημα του ανταγωνισμού, πράγμα που σημαίνει ότι θα αντιμετωπίσει τον ανταγωνισμό των εμπορικών τραπεζών (ξένων και ελληνικών) και ότι μάλλον δε θα μπορέσει να διατηρήσει την αποκλειστική άσκηση της αγροτικής πίστης, η οποία στο εξής θα μπορεί να ασκείται και από τις εμπορικές τράπεζες, μια κι αυτό θα αντιστρατεύεται με τη βασική αρχή της κοινοτικής νομοθεσίας περί μη διακριτικής μεταχείρισης. Από τα προηγούμενα γίνεται πλέον φανερό ότι τα περιθώρια για την ΑΤΕ όσον αφορά τον εκσυγχρονισμό της και το άνοιγμα σε νέες μορφές τραπεζικών εργασιών συνεχώς στενεύουν.

3. Άδεια λειτουργίας

Η άδεια λειτουργίας, όπως προβλέπει η Οδηγία, γίνεται υποχρεωτική. Κανένα πιστωτικό ίδρυμα δε θα μπορεί από το 1980 και μετά, να αρχίσει εργασίες, αν δεν έχει άδεια λειτουργίας, αλλά όσα ήδη λειτουργούν θεωρείται ότι έχουν.

Κάθε νέο πιστωτικό ίδρυμα, που εγκαθίσταται σε μία χώρα-μέλος της ΕΟΚ, για να δικαιούται άδειας λειτουργίας, πρέπει να εκπληρώνει ορισμένες προϋποθέσεις.

Οι προϋποθέσεις αυτές θα μπορούσαν να διακριθούν σε δυο κατηγορίες:

- α) όσες προβλέπονται από την Οδηγία του 1977 και οι οποίες θα μπορούσαν να χαρακτηριστούν σαν οι ελάχιστες προϋποθέσεις και
- β) σε επιπρόσθετες προϋποθέσεις, που κάθε χώρα θα μπορούσε να αναγκάσει.

4. Ελάχιστες προϋποθέσεις

Ένα πιστωτικό ίδρυμα, για να αποκτήσει την άδεια λειτουργίας από αρμόδιες αρχές της χώρας εγκατάστασης, πρέπει να εκπληρώνει τις προϋποθέσεις:

α) Να έχει δικά του χωριστά κεφάλαια.

β) Να έχει ένα ικανοποιητικό κατώτατο ποσό ιδίων κεφαλαίων. 1

γ) Να υπάρχουν δύο τουλάχιστον άτομα, με εντιμότητα και πείρα, για να διευθύνουν το πιστωτικό ίδρυμα.

δ) Η αίτηση για την έγκριση της άδειας λειτουργίας πρέπει ακόμη να συνοδεύεται από ένα πρόγραμμα δραστηριότητας, στο οποίο θα αναφέρεται το είδος των τραπεζικών εργασιών και η οργανική διάρθρωση του πιστωτικού ιδρύματος.

5. Πρόσθετες προϋποθέσεις

Οι πρόσθετες προϋποθέσεις εξαρτώνται περισσότερο από τη νομοθεσία κάθε κράτους μέλους ξεχωριστά, με ένα όμως βασικό περιορισμό: κανένα κράτος-μέλος, δε θα μπορεί να αρνείται την άδεια λειτουργίας στηριζόμενο σε κριτήρια σκοπιμότητας και ειδικότερα στο κριτήριο των «οικονομικών αναγκών της αγοράς», αν δεν είχε ακολουθήσει την πολιτική αυτή πριν την έκδοση της Οδηγίας 1977.

Μόνο εκείνα τα κράτη που χρησιμοποιούσαν το κριτήριο αυτό, (π.χ. Γαλλία, Ιταλία, Ιρλανδία και Ελλάδα), θα μπορούν να το χρησιμοποιούν για μια περίοδο 12 ετών από της κοινοποίησης της Οδηγίας και αυτό επειδή η εγκατάλειψη του κριτηρίου θα δημιουργούσε τεχνικές ή διαρθρωτικές δυσκολίες στο τραπεζικό σύστημα της χώρας.

Αλλά και πάλι το κριτήριο της οικονομικής ανάγκης θα πρέπει να εφαρμόζεται περιορισμένα και μόνο εφόσον θα στηρίζεται σε κριτήρια γενικά καθορισμένα, δημοσιευμένα και κοινοποιημένα στην Επιτροπή. Τα κριτήρια αυτά θα έχουν σκοπό:

- α) Την εξασφάλιση των καταθέσεων,
- β) την αύξηση της παραγωγικότητας του τραπεζικού συστήματος της χώρας,
- γ) τη μεγαλύτερη ομοιογένεια του ανταγωνισμού μεταξύ των διαφόρων τραπεζικών δικτύων και
- δ) τη σχετική βελτίωση των παρεχομένων τραπεζικών εργασιών,

6. Ίδρυση υποκαταστημάτων τραπεζών

Βασικές προϋποθέσεις:

- α) Σύμφωνα με την Οδηγία 780 /77 , για να λειτουργήσει υποκατάστημα μιας τράπεζας χώρας μέλους της Κοινότητας σε άλλη χώρα-μέλος, απαιτείται άδεια λειτουργίας από τη χώρα αυτή όπως συμβαίνει και για τα ντόπια πιστωτικά ιδρύματα.
- β) Θα πρέπει να ισχύει η αρχή της «ίσης μεταχείρισης» μεταξύ των υποκαταστημάτων τραπεζών, ανεξάρτητα αν πρόκειται για ντόπια πιστωτικά ιδρύματα ή για προερχόμενα από άλλες χώρες-μέλη της Κοινότητας. Στα πλαίσια αυτά δεν απαιτείται άδεια για την αύξηση του αριθμού υποκαταστημάτων μιας τράπεζας, που έχει ήδη εγκατασταθεί σε μια χώρα μέλος, εκτός αν απαιτείται παρόμοια άδεια για τις ντόπιες τράπεζες,

Κατ' εξαίρεση και προς εύνοια της τράπεζας της χώρας προέλευσης, δεν ισχύει η αρχή της «ίσης μεταχείρισης» αν η τράπεζα αυτή διαθέτει διακεκριμένα ίδια

κεφάλαια. Επιτρέπεται, δηλαδή, να ιδρύσει υποκαταστήματα σε άλλη χώρα μέλος ακόμα και αν η νομική μορφή της δεν είναι σύννομη με τη νομική μορφή των πιστωτικών ιδρυμάτων της χώρας υποδοχής.

γ) Το υποκατάστημα τράπεζας σε άλλη χώρα-μέλος, έχει τη δυνατότητα να χρησιμοποιεί την επωνυμία της χώρας προέλευσης (έδρας της) και στη χώρα εγκατάστασης, με την υποχρέωση όμως κάποιας επεξήγησης στην επωνυμία, στην περίπτωση που δημιουργείται σύγχυση στη χώρα υποδοχής, .

δ) Σύμφωνα με την Οδηγία, τα κράτη μέλη δεν μπορούν να παρέχουν ευνοϊκή μεταχείριση σε υποκαταστήματα τραπεζών που έχουν την έδρα τους εκτός της Κοινότητας (π.χ. αμερικάνικες). Στην περίπτωση που παρέχεται ευνοϊκή μεταχείριση, αυτή θα πρέπει να επεκταθεί και στις τράπεζες των άλλων κρατών-μελών καθώς και τις ντόπιες.

Μερικές άλλες αξιολογες διατάξεις της Οδηγίας του 1977 αναφέρονται στην ανάγκη καθιέρωσης ενός συστήματος δεικτών παρακολούθησης. Οι δείκτες αυτοί αναφέρονται σε σχέσεις αναλογίας μεταξύ των βασικών ποσοτικών μεγεθών (στοιχείων ενεργητικού ή και παθητικού) των τραπεζών και των υποκαταστημάτων τραπεζών των χωρών-μελών της ΕΟΚ, με απώτερο σκοπό την παρακολούθηση της φερεγγυότητας και της ρευστότητάς τους, για την προστασία των καταθετών. Όσον αφορά στη φερεγγυότητα, υπάρχει ο δείκτης Risk Asset Ratio (δείκτης κινδύνων στοιχείων ενεργητικού) που ορίζεται σαν ο λόγος των ίδιων κεφαλαίων προς στοιχεία του παθητικού και του ενεργητικού που υπόκεινται σε κινδύνους. Επίσης, υπάρχει και ο δείκτης ρευστότητας, ο οποίος εκφράζει τη σχέση των απαιτήσεων υπό ρευστοποίηση και των βραχυπρόθεσμων υποχρεώσεων.

7. Έλεγχος (εποπτεία) σε ενοποιημένη βάση

Μια άλλη Οδηγία (83/350) είναι εκείνη που αφορά τον έλεγχο των πιστωτικών οργανισμών σε ενοποιημένη βάση. Η Οδηγία ορίζει ότι η εποπτεία δεν πρέπει να περιορίζεται στον έλεγχο της τράπεζας και μόνον, αλλά, όταν η τράπεζα είναι επικεφαλής ενός συγκροτήματος τραπεζών ή άλλων πιστωτικών οργανισμών, η εποπτεία πρέπει να γίνεται επί του συνόλου του ομίλου. Με άλλα λόγια απαιτούνται ενοποιημένοι λογαριασμοί μόνο στην περίπτωση που ένας πιστωτικός οργανισμός είναι επικεφαλής ενός συγκροτήματος ή ενός υποσυγκροτήματος. Η εποπτεία σε ενοποιημένη βάση ασκείται από τις αρμόδιες αρχές της χώρας όπου εδρεύει το πιστωτικό ίδρυμα που κατέχει τη συμμετοχή (έδρα μητρικής εταιρείας). Βέβαια η Οδηγία ισχύει μόνο για τα πιστωτικά ιδρύματα που είναι εγκατεστημένα μέσα στην Κοινότητα. Εξετάζεται όμως η περίπτωση να υπαχθούν στο καθεστώς των ενοποιημένων (ενσωματωμένων) λογαριασμών και πιστωτικοί οργανισμοί που είναι εγκατεστημένοι σε τρίτες χώρες, διαμέσου διμερών συμφωνιών με τις εποπτικές αρχές των ενδιαφερόμενων χωρών.

8. Προτάσεις Οδηγιών

Πέρα από τις προηγούμενες Οδηγίες, υπάρχουν και εκείνες που βρίσκονται στο στάδιο της προετοιμασίας ή έχουν φθάσει σαν προτάσεις Οδηγιών στο Συμβούλιο των Υπουργών. Μια από αυτές είναι η πρόταση Οδηγίας που ασχολείται με τους ετήσιους λογαριασμούς (ισολογισμούς) των τραπεζών ή διαφορετικά καλύπτει τον τομέα της τραπεζικής λογιστικής, οπωσδήποτε μαζί με την καθιέρωση των ενοποιημένων λογαριασμών, όπως αναφέρθηκε στα προηγούμενα. Είναι γεγονός

ότι δεν μπορεί να υπάρξει κοινή τραπεζική αγορά αν δεν είναι δυνατό να συγκρίνονται οι καταστάσεις των τραπεζών σε όλη την Κοινότητα. Με το σημερινό καθεστώς κάτι τέτοιο είναι αδύνατο. Αρκεί και μόνο να αναφέρουμε ότι οι ισολογισμοί δεν είναι συγκρίσιμοι. Επομένως, για να υπάρξει δυνατότητα για τη δημιουργία μιας κοινής τραπεζικής αγοράς θα πρέπει να δημιουργηθούν τέτοιες συνθήκες ώστε όλες οι τράπεζες να δημοσιεύουν τους λογαριασμούς τους με τον ίδιο τρόπο και όλα τα στοιχεία των λογαριασμών να είναι κοινά, για να υπάρχει δυνατότητα αξιολόγησης κάτω από κοινή μέθοδο. Με άλλα λόγια θα λέγαμε ότι θα πρέπει να υπάρξουν ομοιόμορφοι λογαριασμοί τραπεζών. Ένα βασικό θέμα που θα εξετάζεται στη συγκεκριμένη περίπτωση είναι το αν θα επιτρέπεται στις τράπεζες να διατηρούν αφανή (άδηλα) αποθεματικά με δεδομένο το γεγονός ότι η τραπεζική δραστηριότητα είναι ριψοκίνδυνη.

Από την πλευρά της Επιτροπής, υποστηρίχτηκε η άποψη ότι θα πρέπει να επιτρέπονται τα αφανή αποθεματικά μέχρι ποσοστού 5% των δανείων και των προκαταβολών ώστε να μπορούν οι τράπεζες να αποφεύγουν τυχόν ανεπιθύμητες διακυμάνσεις στα δημοσιεύόμενα αποτελέσματά τους. Αυτό βέβαια σε καμιά περίπτωση δεν πρέπει να οδηγήσει σε καταστρατήγηση της αρχής της πραγματικής απεικόνισης των στοιχείων των λογαριασμών των τραπεζών.

Μια άλλη Οδηγία που έχει προταθεί αφορά την κατάσταση των καταθετών (εγγύηση καταθέσεων), με σκοπό να παρέχεται στους καταθέτες μια ελάχιστη κάλυψη. Η προσπάθεια που γίνεται είναι να εφαρμοστεί αυτό το σύστημα εγγύησης καταθέσεων από όλες τις χώρες-μέλη και να επεκταθεί η εφαρμογή του και στις χώρες μέλη που δεν το εφαρμόζουν (π.χ. Ιταλία, Ελλάδα, Δανία),

Ένα τελευταίο σχέδιο Οδηγίας γύρω από τραπεζικά θέματα είναι εκείνο που παρουσίασε η Επιτροπή το Δεκέμβριο του 1984 και αφορά στην ελεύθερη

εγκατάσταση και παροχή υπηρεσιών στον τομέα της ενυπόθηκης πίστης (στεγαστικά δάνεια), Κεντρικός στόχος του σχεδίου Οδηγίας είναι να διευκολυνθεί η παροχή των διαφόρων μορφών ενυπόθηκων δανείων στις αγορές των κρατών-μελών. Το σχέδιο προβλέπει να επιτρέπεται στα τραπεζικά ιδρύματα των χωρών μελών να παρέχουν δάνεια με υποθήκη ακινήτων, που βρίσκονται σε άλλο κράτος-μέλος. Το σχέδιο καλύπτει τα ιδρύματα που υπάγονται στην Οδηγία 780/77 και παρέχουν ενυπόθηκα δάνεια για την κατασκευή ή αγορά κατοικίας. Όσον αφορά την ελεύθερη εγκατάσταση στεγαστικών οργανισμών, το σχέδιο προβλέπει ότι τα υποκαταστήματα των στεγαστικών οργανισμών από άλλα κράτη-μέλη θα πρέπει, αρχικά, να εποπτεύονται από τις αρχές της χώρας λειτουργίας (εγκατάστασης), με μια κάποια συνεργασία με τις αρχές της χώρας προέλευσης, όπου εδρεύει η διοίκηση του πιστωτικού οργανισμού. Σε ένα μεταγενέστερο στάδιο θα πρέπει να δοθεί περισσότερη έμφαση στην εποπτεία από τις αρχές της χώρας προέλευσης, σύμφωνα πάντα με την αρχή ότι ο έλεγχος θα γίνεται από τη χώρα προέλευσης, μια αρχή που αποτελεί γενικότερο στόχο στον τραπεζικό τομέα.

Εξάλλου, όσον αφορά την ελεύθερη παροχή στεγαστικών υπηρεσιών, καταρχήν ο κύριος εποπτικός ρόλος θα μπορούσε να ανατεθεί στις αρχές της χώρας προέλευσης, με παράλληλη αναγνώριση εποπτικού δικαιώματος στις αρχές της χώρας λειτουργίας, στην περίπτωση που συμβαίνουν παραβιάσεις των Κανονισμών που ισχύουν στη χώρα αυτή.

9. Ελευθερία κίνησης κεφαλαίων

Οι εξελίξεις στον τραπεζικό τομέα θα επηρεαστούν οπωσδήποτε από τις κοινοτικές ρυθμίσεις, που αφορούν το θέμα κίνησης των κεφαλαίων. Η ελευθερία κίνησης κεφαλαίων θα μπορούσε να χαρακτηριστεί ως το δεύτερο στάδιο διαδικασίας για την καθιέρωση μιας ευρωπαϊκής τραπεζικής αγοράς.

Είναι αδύνατη η δημιουργία ευρωπαϊκής τραπεζικής αγοράς, χωρίς το ξεπέραςμα των εμποδίων που υπάρχουν για την καθιέρωση της ελεύθερης κίνησης κεφαλαίων μεταξύ των χωρών-μελών. Υπάρχουν πολλές χώρες, όπως π.χ. Γερμανία, Αγγλία όπου η κίνηση κεφαλαίων είναι ελεύθερη. Υπάρχουν όμως και άλλες χώρες, όπως η Γαλλία, Ιταλία και Ελλάδα, όπου η κίνηση κεφαλαίων δεν είναι ελεύθερη. Ελεύθερη κίνηση κεφαλαίων δεν σημαίνει τίποτα άλλο παρά τη δυνατότητα, το δικαίωμα των κατοίκων της Κοινότητας να εξάγουν τα κεφάλαιά τους από μια κοινοτική χώρα και να τα επενδύσουν σε μια άλλη χώρα - μέλος, με διατήρηση του δικαιώματος εξαγωγής κερδών, τόκων, ρευστοποίησης και επανεξαγωγής των κεφαλαίων.

Αν και υπάρχουν πολλά άρθρα (67 και επόμενα) στη συνθήκη της Ρώμης, που αφορούν την ελευθερία κίνησης κεφαλαίων, εντούτοις λίγη πρόοδος έχει σημειωθεί στο θέμα αυτό. Ακόμα και οι δύο Οδηγίες (η πρώτη του Μαΐου του 1960 και η δεύτερη του Δεκεμβρίου του 1962 που συμπληρώνει και τροποποιεί την πρώτη) που ισχύουν, δε φαίνεται να έχουν επηρεάσει πολύ τα πράγματα στον τομέα της κίνησης κεφαλαίων. Όπως είναι γνωστό, με βάση αυτές τις Οδηγίες, ήδη από το 1960 είναι ελεύθερη η κίνηση κεφαλαίων που αφορούν τις άμεσες επενδύσεις (π.χ. επενδύσεις που αφορούν την ίδρυση νέων επιχειρήσεων, την ίδρυση υποκαταστημάτων κλπ.).

Ελεύθερες είναι επίσης οι επενδύσεις σε ακίνητα, οι συναλλαγές που αφορούν αξιόγραφα εισηγμένα στο χρηματιστήριο και οι συναλλαγές που αφορούν το εμπόριο κλπ. Βέβαια υπάρχουν και μερικές κατηγορίες επενδύσεων, που χρειάζονται ειδική άδεια από τη χώρα προορισμού (π.χ. συναλλαγές αξιόγραφων μη εισηγμένων στο χρηματιστήριο, επενδύσεις χαρτοφυλακίων, αμοιβαία κεφάλαια κλπ.). Όπως αναφέρθηκε προηγουμένως, παρά την ύπαρξη των Οδηγιών για την ελεύθερη κίνηση κεφαλαίων η πρόοδος που σημειώθηκε στον τομέα αυτό δεν είναι και τόσο αξιόλογη, αν ληφθεί υπόψη ότι ακόμη και οι χώρες που είναι υποχρεωμένες να ελευθερώσουν την κίνηση κεφαλαίων συχνά ζητούν εξαίρεση, κάνοντας χρήση της ρήτρας διαφυγής (διασφάλισης), πράγμα που σημαίνει ότι όταν μια χώρα αντιμετωπίζει προβλήματα στο ισοζύγιο πληρωμών, μπορεί, με σύμφωνη γνώμη της Επιτροπής, να αναστείλει για ένα χρονικό διάστημα την εφαρμογή των σχετικών οδηγιών.

Τέλος, όσον αφορά την Ελλάδα, η υποχρέωση για την καθιέρωση της ελεύθερης κίνησης κεφαλαίων θα έπρεπε να αρχίσει μετά τη λήξη της μεταβατικής περιόδου (31-12-85).

ΚΕΦΑΛΑΙΟ 4^ο

ΟΡΟΙ ΛΕΙΤΟΥΡΓΙΑΣ ΚΑΙ ΑΠΟΔΟΤΙΚΟΤΗΤΑΣ ΤΩΝ ΤΡΑΠΕΖΩΝ

Η δομή και η λειτουργία των χρηματο-πιστωτικών συστημάτων έχει μεταβληθεί ριζικά κατά τα τελευταία είκοσι χρόνια, σε σύγκριση με την πριν και αμέσως μετά τον πόλεμο περίοδο.

Η εποχή μας χαρακτηρίζεται κυρίως από τον έντονο ανταγωνισμό - σε μια κορεσμένη αγορά - κάθε μορφής χρηματο - πιστωτικών επιχειρήσεων, τόσο για την συγκέντρωση και διατήρηση των ιδιωτικών καταθέσεων, όσο και για τη δημιουργία και προώθηση μιας μεγάλης ποικιλίας υπηρεσιών. Η σύνθεση των ισολογισμών και των λογαριασμών εκμεταλλεύσεως των πιστωτικών ιδρυμάτων τροποποιήθηκε αισθητά, όπως μεταβλήθηκε και η γενικότερη επιχειρηματική στρατηγική και πρακτική των περισσότερων από αυτά.

1. Η όξυνση του ανταγωνισμού

Μέχρι τα τέλη της δεκαετίας του 1950 η δομή των χρηματοπιστωτικών συστημάτων ήταν αρκετά ευδιάκριτη, στις περισσότερες τουλάχιστον αναπτυγμένες χώρες. Η αποδοχή καταθέσεων και η χορήγηση πιστώσεων, ως θέματα δημοσίου συμφέροντος, ήταν λεπτομερειακά ρυθμισμένες. Κατά συνέπεια και το πεδίο δραστηριότητας των διαφόρων ιδρυμάτων ήταν σε μεγάλη έκταση προδιαγεγραμμένο, με συγκεκριμένη πελατεία, τρόπο πορισμού κεφαλαίων κ.λ.π. Ο ανταγωνισμός μεταξύ των πιστωτικών ιδρυμάτων δεν ήταν ιδιαίτερα εμφανής. Οι συνθήκες σήμερα έχουν μεταβληθεί. Ο ανταγωνισμός εντείνεται συνεχώς και τα όρια ανάμεσα στις «αγορές», τις οποίες παραδοσιακά εξυπηρετούσαν συγκεκριμένα είδη χρηματο - πιστωτικών οργανισμών, γίνονται δυσδιάκριτα.

Ο ανταγωνισμός βασίζεται στην ποιότητα, την ποικιλία, το κόστος και την τιμολόγηση των προσφερομένων υπηρεσιών και εκδηλώνεται σε μεγάλο βαθμό στο επίπεδο των ιδιωτών. Η στροφή προς τους ιδιώτες είναι το στοιχείο που έδωσε μια εντελώς νέα διάσταση στην «αγορά» των χρηματο - πιστωτικών υπηρεσιών και ανέτρεψε παραδοσιακές αντιλήψεις και καθιερωμένες καταστάσεις. Οι εξελίξεις αυτές επιβάλλουν σ' όλους, ουσιαστικά, τους χρηματοπιστωτικού οργανισμούς να κάνουν βασικές μακροπρόθεσμες επιλογές επιχειρηματικής στρατηγικής, επιβεβαιώνοντας, διευρύνοντας ή αναθεωρώντας τις προοπτικές δραστηριότητάς τους και προσαρμόζοντας ανάλογα την πολιτική και την οργάνωσή τους.

A. Οι διαρθρωτικές μεταβολές

Το κοινωνικό και οικονομικό περιβάλλον, μέσα στο οποίο δραστηριοποιούνται οι τράπεζες, μεταβλήθηκε σημαντικά κατά τη διάρκεια των τελευταία δεκαετιών.

α. Οι κοινωνικές δομές και τα εισοδήματα

Τα χρόνια που ακολούθησαν τη λήξη του δευτέρου παγκοσμίου πολέμου χαρακτηρίστηκαν από μια συνεχή αύξηση της παραγωγής, της απασχολήσεως και των οικογενειακών εισοδημάτων. Ο αριθμός των μισθωτών διευρύνθηκε σημαντικά σε βάρος των αγροτών κυρίως, αλλά και των ανεξαρτήτων επαγγελματιών. Η κατανομή του εισοδήματος έγινε δικαιότερη και η ροή του απέκτησε μεγαλύτερη ευστάθεια. Οι οικονομίες εκχρηματίστηκαν ολοκληρωτικά. Σε όλες τις χώρες και παρά την ύπαρξη περιοριστικών ρυθμίσεων, παρατηρήθηκε αισθητή διεύρυνση του αριθμού των πιστωτικών οργανισμών και των δικτύων των καταστημάτων τους.

Η γεωγραφική και κοινωνική κινητικότητα μείωσε την απόσταση ανάμεσα στα αστικά και τα γεωργικά εισοδήματα. Η ταχεία μείωση του γεωργικού πληθυσμού στις περισσότερες χώρες, υποχρέωσε τους οργανισμούς αγροτικής πίστης να επεκτείνουν τις εργασίες τους και έξω από τον αγροτικό τομέα. Τα διευρυνόμενα εισοδήματα των μεσαίων και κατωτέρων τάξεων έγιναν η κύρια πηγή αποταμιεύσεων, ενώ ο αριθμός των πελατών αυξήθηκε εντυπωσιακά σε σχέση με τα προπολεμικά επίπεδα.

β. Η τεχνολογική πρόοδος

Η τραπεζική λειτουργία και τεχνική προωθήθηκε σε πολύ μεγάλη έκταση από την πρόοδο της σύγχρονης τεχνολογίας. Η εισαγωγή και ευρεία χρήση ηλεκτρονικών υπολογιστών επέτρεψε την αυτοματοποίηση πολλών διαδικασιών ρουτίνας, την ταχύτερη επεξεργασία όγκου δεδομένων και λογιστικών στοιχείων. την επιτάχυνση και απλοποίηση χρονοβόρων διαδικασιών (όπως εκτοκισμών, λογιστικών συμφωνιών και εγγραφών κ.λ.π.) με ταυτόχρονη μείωση του κόστους και αύξηση της αξιοπιστίας. Η παραγωγικότητα αυξήθηκε σημαντικά, πράγμα που επέτρεψε την

άμεση διεύρυνση της πελατείας, αφού τα διάφορα χρηματοπιστωτικά ιδρύματα ήταν πλέον σε θέση να διαχειρίζονται ένα αφάνταστα μεγαλύτερο αριθμό δοσοληψιών για τη διενέργεια - έστω και μικρού ύψους - καταθέσεων, αναλήψεων, συμψηφιστικών εγγραφών κ.λ.π.

Πέρα όμως από την απλοποίηση των εσωτερικών διαδικασιών, η νέα τεχνολογία επέτρεψε την εμφάνιση νέων υπηρεσιών και προϊόντων, που η διάδοσή τους είχε σημαντική επίδραση στην εξέλιξη των αγορών και τη λειτουργία των νομισματο - πιστωτικών οργανισμών.

γ. Η ενοποίηση των αγορών

Ένας άλλος λόγος επιτάσεως του ανταγωνισμού ήταν η διεθνοποίηση των τραπεζών και η τάση για ενοποίηση της παγκόσμιας αγοράς. Οι υψηλοί ρυθμοί αύξησεως του διεθνούς εμπορίου, οι χρηματοδοτικές ανάγκες κρατών και επιχειρήσεων, η διακίνηση σημαντικών κεφαλαίων, η δραστηριότητα των πολυεθνικών επιχειρήσεων ώθησαν τις τράπεζες να ακολουθήσουν την πελατεία τους πέρα από τα εθνικά όρια. Η επέκταση αυτή έδωσε στις τράπεζες τη δυνατότητα να αυξήσουν τον κύκλο εργασιών τους και να διαφοροποιήσουν τη δραστηριότητά τους, συνδυάζοντας διεύρυνση των πόρων τους και επέκταση σε νέα είδη εργασιών.

Άλλος παράγων που συνέτεινε στη διεύρυνση της διεθνούς δραστηριότητας των τραπεζών ήταν και η σχετική ανυπαρξία ελέγχων ή έστω η περιορισμένη μόνο παρέμβαση των νομισματικών αρχών. Οι υποχρεώσεις σε ξένο νόμισμα συνήθως δεν υφίσταντο υποχρεωτικές δεσμεύσεις και οι δανειοδοτήσεις ήταν εκτός συναλλαγματικών ελέγχων, τα δε επιτόκια - χρεωστικά ή πιστωτικά - διαμορφώνονταν ελεύθερα στην αγορά.

Αξίζει πάντως να σημειωθεί ότι σε πρώτη, τουλάχιστον, φάση η διεθνής δραστηριότητα, δεδομένου του υψηλού κόστους δημιουργία και συντηρήσεως δικτύου, είναι κυρίως προσανατολισμένη προς την εξυπηρέτηση των μεγάλων επιχειρήσεων. Σε ειδικές μόνο περιπτώσεις αφορά την εξυπηρέτηση των ιδιωτών.

B. Ο ρόλος της οικονομικής πολιτικής

Κατά το μεγαλύτερο μέρος της τελευταίας εικοσαετίας, τα περισσότερα κράτη βρέθηκαν αντιμέτωπα με διευρυμένα ελλείμματα και έντονες αυξητικές τάσεις των τιμών. Παράλληλα πολλές κυβερνήσεις χρειάστηκε να προσαρμόσουν την πολιτική τους στις νέες συνθήκες.

α. Η διεύρυνση των ελλειμμάτων του δημοσίου τομέα

Τα δημοσιονομικά και συναλλαγματικά ελλείμματα στα περισσότερα κράτη διευρύνθηκαν, ιδιαίτερα μετά το 1973, εξ αιτίας των μεταφορών κεφαλαίων που πραγματοποιήθηκαν προς τις πετρελαιπαραγωγικές χώρες και της καθηλώσεως των εσόδων, λόγω της οικονομικής κρίσεως που εκδηλώθηκε.

Κατά ένα σημαντικό ποσοστό τα ελλείμματα αυτά χρηματοδοτήθηκαν - και χρηματοδοτούνται - με προσφυγή στον εγχώριο ή διεθνή δανεισμό. Έτσι τα κράτη άμεσα (με την έκδοση δανείων) ή άμεσα (με τραπεζικό δανεισμό) επιδιώκουν να οικειοποιηθούν ένα τμήμα της εγχώριας αποταμιεύσεως, σε βάρος του ιδιωτικού τομέα της οικονομίας.

Τα κράτη για να προσελκύσουν κεφάλαια, προσφέρουν όρους αμοιβής (επιτόκια, φορολογικές απαλλαγές, μπόνους κ.τ.λ.) ευνοϊκότερους κατά κανόνα εκείνων που ισχύουν για τις επιχειρήσεις και τους ιδιώτες. Έτσι οι ανάγκες του

δημόσιου τομέα συμβάλουν στη διατήρηση υψηλών επιτοκίων και δυσχεραίνουν τις δυνατότητες κινήσεως των τραπεζών.

β. Ο πληθωρισμός

Άλλος παράγων που συμβάλλει στη διατήρηση υψηλών επιτοκίων είναι ο πληθωρισμός. Τα πραγματικά επιτόκια, ότι δηλαδή απομένει μετά την αφαίρεση του πληθωρισμού, δεν μπορούν να είναι αρνητικά, να είναι δηλαδή τα ονομαστικά κατώτερα του ποσοστού αύξησεως των τιμών. Και αν αυτό συμβαίνει κάποτε, δεν μπορεί παρά να είναι ένα πρόσκαιρο φαινόμενο. Αποτέλεσμα των εξελίξεων αυτών είναι τα χρηματο-πιστωτικά ιδρύματα να ανταγωνίζονται για την προσέλκυση ακριβότερων καταθέσεων σε μια συστελλόμενη αγορά. Αλλά μια τέτοια τακτική είναι σε βάρος των ιδρυμάτων τα οποία έχουν ως κύρια δραστηριότητα τη χρηματοδότηση, διότι το καθαρό περιθώριο τόκων περιορίζεται συνήθως όταν παρατηρείται γενική αύξηση επιτοκίων.

γ. Η άμβλυνση των διοικητικών παρεμβάσεων

Οι διοικητικές παρεμβάσεις στη λειτουργία των τραπεζών αποτελούσαν γενικευμένη και αποδεκτή πρακτική σε παγκόσμια κλίμακα, άσχετα από τις διαφορές που μπορεί να εμφανίζονταν από χώρα σε χώρα ή διαχρονικά στην ίδια χώρα. Έτσι το ύψος των επιτοκίων, τα είδη και οι μορφές καταθέσεων και χορηγήσεων, η κατανομή των πιστώσεων ανάμεσα στον ιδιωτικό και το δημόσιο τομέα της οικονομίας, οι εργασίες σε ξένο νόμισμα, ακόμη και η δυνατότητα δημιουργίας ή επεκτάσεως του δικτύου εξαρτώνταν συχνά από καθαρά διοικητικές αποφάσεις.

Σημειώνεται ότι οι διοικητικές ρυθμίσεις δεν πρέπει να συγχέονται με τη νομισματική πολιτική που ασκείται από την Κεντρική Τράπεζα μέσω του προεξοφλητικού επιτοκίου και της πολιτικής ανοικτής αγοράς.

Οι διοικητικές παρεμβάσεις, όπως είναι φυσικό, επηρεάζουν σημαντικά τόσο τη σύνθεση του ενεργητικού και του παθητικού των πιστωτικών ιδρυμάτων, όσο και το ύψος των κερδών τους και εισάγουν στοιχεία δυσκαμψίας στο πιστωτικό σύστημα, με απρόβλεπτες ενίοτε συνέπειες.

Οι περιορισμοί αυτοί άρχισαν να υποχωρούν από τα μέσα της δεκαετίας του 1960, πολλοί δε καταργήθηκαν οριστικά στη συνέχεια. Ειδικότερα περιορίστηκαν - όπου δεν καταργήθηκαν - οι παρεμβάσεις για το ύψος των επιτοκίων, οι ποσοτικοί και ποιοτικοί έλεγχοι των χρηματοδοτήσεων, οι περιορισμοί για τη δημιουργία καταστημάτων.

Γ. Η μεταβολή των όρων λειτουργίας της «αγοράς»

Η δραστηριότητα των τραπεζών σήμερα διεξάγεται κάτω από συνθήκες που διαφέρουν ριζικά σε σύγκριση με εκείνες που ίσχυαν πριν μια μόλις γενιά. Νέοι ανταγωνιστές - παράλληλα με τους παραδοσιακούς - και νέες υπηρεσίες εμφανίστηκαν, ενώ μεταβλήθηκε και η συμπεριφορά της πελατείας.

α. Οι νέοι ανταγωνιστές

Όπως ήδη αναφέρθηκε, ο ανταγωνισμός είναι έντονος στο πεδίο της προσφοράς νέων ή καλύτερων υπηρεσιών. Πρωταγωνιστικό ρόλο στον τομέα αυτόν, σε παγκόσμια κλίμακα, έπαιξαν και παίζουν «μη τραπεζικές» ή «οιωνεί - τραπεζικές» επιχειρήσεις, που αναδείχθηκαν σε πρώτης τάξεως ανταγωνιστές των παραδοσιακών πιστωτικών ιδρυμάτων. Η παρουσία των επιχειρήσεων αυτών είναι

ιδιαίτερα αισθητή στον τομέα των μέσων πληρωμής (κάρτες, ταξιδιωτικές επιταγές), στην καταναλωτική πίστη, στα αμοιβαία κεφάλαια, στις ασφαλιστικές εργασίες. Με τη δραστηριότητά τους αυτή κατορθώνουν να συγκεντρώνουν σημαντικά κεφάλαια έξω από το παραδοσιακό δίκτυο συλλογής καταθέσεων.

Η δράση των επιχειρήσεων αυτών ευνοείται και από το πρόσθετο γεγονός ότι, μη όντας τραπεζικά ιδρύματα, δεν υπόκεινται στους αντίστοιχους διοικητικούς περιορισμούς και κάθε είδους δεσμεύσεις - όπως π.χ. οι όροι και προϋποθέσεις ιδρύσεως και λειτουργίας, ελάχιστο ύψος κεφαλαίων, προβλέψεων και αποθεματικών, η φορολογική αντιμετώπιση κ.λ.π. - αποκτώντας έτσι μια αισθητά μεγαλύτερη ευχέρεια κινήσεων.

Ίσως είναι σκόπιμο να τονισθεί στο σημείο αυτό ότι ο βαθμός ανταγωνιστικότητας σε μια αγορά δεν συνδέεται τόσο με τον αριθμό των ιδρυμάτων που δρουν σ' αυτή, όσο με τη συμπεριφορά τους. Ένα ολιγοπωλιακό τραπεζικό σύστημα, με λίγες αλλά ισχυρές ανταγωνίστριες τράπεζες, μπορεί να είναι πολύ πιο έντονα ανταγωνιστικό από ένα άλλο, ο μεγάλος αριθμός των μικρών τραπεζών δεν δημιουργεί τις αναγκαίες προϋποθέσεις για την εμφάνιση νέων υπηρεσιών ή πρακτικών. Έλλειψη ανταγωνισμού μπορεί να οφείλεται σε διοικητικές παρεμβάσεις, μπορεί όμως να αντικατοπτρίζει των δυνατοτήτων μιας οικονομίας. Σε κάθε περίπτωση, η διαιώνιση μιας συντηρητικής και μη ανταγωνιστικής νοοτροπίας οδηγεί, αργά ή γρήγορα, στην εμφάνιση νέων ανταγωνιστών, ανεξάρτητα από τον αριθμό των μονάδων που συγκροτούν το σύστημα.

β. Τα νέα «προϊόντα»

Μέχρι τα τέλη της δεκαετίας του 1950 οι τράπεζες προσέφεραν στην πελατεία τους, κυρίως επιχειρήσεις, υπηρεσίες πληρωμών και μεταφοράς κεφαλαίων.

και μερικές βασικές μορφές χρηματοδοτήσεων και αποταμιευτικών καταθέσεων. Η απελευθέρωση των νομισματο-πιστωτικών συστημάτων από τους διοικητικούς περιορισμούς και η τεχνολογική πρόοδος επέτρεψαν την εμφάνιση νέων επιχειρηματικών πρωτοβουλιών.

Οι νέοι ανταγωνιστές βάσισαν την στρατηγική τους στην προσφορά νέων εξυπηρετήσεων, με αντικειμενικό σκοπό να κατακτήσουν κυρίως την προτίμηση των ιδιωτών. Με τον τρόπο αυτόν η ποικιλία των χρηματο - οικονομικών υπηρεσιών που προσφέρουν σήμερα τα πιστωτικά ιδρύματα έχει διευρυνθεί εντυπωσιακά.

Τα μέσα πληρωμής διαφοροποιήθηκαν, ενώ ιδιώτες και επιχειρήσεις έχουν μεγάλες και συνεχώς διευρυνόμενες, δυνατότητες επιλογής τρόπων και όρων, τόσο χρηματοδοτήσεων όσο και αξιοποιήσεων των αποταμιεύσεών τους.

γ. Η συμπεριφορά του ευρύτερου κοινού

Κατά την ίδια περίοδο άλλαξε και η συμπεριφορά του κοινού. Οι καταθέτες συνειδητοποίησαν ότι είχαν περισσότερες δυνατότητες επωφελούς τοποθετήσεως των κεφαλαίων τους. Έγιναν περισσότερο ενεργητικοί στην αναζήτηση υψηλότερων αμοιβών για τα κεφάλαιά τους και οι καταθέσεις άρχισαν να εμφανίζουν μεγαλύτερη κινητικότητα απ' ό,τι παλαιότερα. Το φαινόμενο διαπιστώθηκε σε διεθνή κλίμακα και χαρακτηρίστηκε ως «από - διαμεσολάβηση», γενικευμένη δηλαδή κινητικότητα του χρήματος, είτε από άτοκους σε ένοκους λογαριασμούς είτε από ένα τύπο χρηματοπιστωτικού ιδρύματος σε άλλο. Σημαντική επίσης ήταν, ιδιαίτερα την τελευταία δεκαετία, η μετακίνηση του κοινού προς τους μετοχικούς τίτλους και τους τίτλους του Δημοσίου, οι οποίοι παρουσίασαν υψηλές αποδόσεις.

Αποτέλεσμα των παραπάνω εξελίξεων ήταν η αναδιάρθρωση των χρηματοπιστωτικών συστημάτων, η μεγαλύτερη ευελιξία (ή κατά την γνώμη άλλων.

«πτητικότητα») της αγοράς και η συμπίεση των περιθωρίων κέρδους σε διάφορους παραδοσιακούς τομείς εργασιών.

2. Τραπεζική εκμετάλλευση

Οι τράπεζες ιδιαίτερα οι «πολλαπλών εργασιών» ή καταθέσεων, αυτές δηλαδή που προσφέρουν πλήρη σειρά τραπεζικών υπηρεσιών, συμβάλλουν στο μέγιστο βαθμό στην προσφορά χρήματος, διαχειρίζονται το μεγαλύτερο τμήμα του συστήματος πληρωμών και των ρευστών διαθεσίμων της οικονομίας και εφοδιάζουν τις κυβερνήσεις, επιχειρήσεις και ιδιώτες με δανειακά κεφάλαια κάθε μορφής κάτω από μία ευρεία ποικιλία προϋποθέσεων.

A. Οι βασικές αρχές λειτουργίας

Η σταθερότητα του συστήματος είναι αναπόσπαστο τμήμα της εθνικής ευημερίας και οι κυβερνήσεις έχουν την υποχρέωση να την διαφυλάσσουν. Κατά συνέπεια οι θεσμικές ρυθμίσεις στην ίδρυση και τη λειτουργία των τραπεζών είναι απαραίτητες. Πέρα από τις ρυθμίσεις αυτές οι διοικήσεις των τραπεζών είναι υποχρεωμένες να ακολουθούν ορισμένες βασικές αρχές λειτουργίας, ώστε να εξασφαλίζεται η ορθή διαχείριση των κεφαλαίων, των οποίων έχουν την ευθύνη. Ο κίνδυνος, πράγματι, είναι συνυφασμένος με την τραπεζική δραστηριότητα. Ο τραπεζίτης έχει την υποχρέωση να εκτιμά τους κινδύνους, ποσοτικά και ποιοτικά και μέσω ενός πετυχημένου συνδυασμού απαιτήσεων και υποχρεώσεων, να διασφαλίζει τη σταθερότητα του ιδρύματος που διοικεί.

Η καθημερινή διαχείριση ενός πιστωτικού ιδρύματος οφείλει να ανταποκρίνεται σε τρεις θεμελιώσεις και αλληλένδετες επιδιώξεις: τη ρευστότητα, την ασφάλεια και την αποδοτικότητα.

α. Ρευστότητα

Τα άτομα, οι επιχειρήσεις, το δημόσιο, έχουν το κοινό χαρακτηριστικό να χρειάζονται ρευστά διαθέσιμα, με τα οποία να εκπληρώνουν τις τρέχουσες υποχρεώσεις τους. Η ικανότητα να το κάνουν αυτό με μετρητά ή με άλλα μέσα πληρωμής - χαρακτηρίζεται ως ρευστότητα.

Για τις τράπεζες η ρευστότητα έχει την ίδια έννοια, σε εντελώς άλλες διαστάσεις. Κάθε οφειλέτης έχει τη δυνατότητα, μέσα σε ορισμένα όρια, να αναβάλλει την πράξη πληρωμής. Κανένας χρηματο-πιστωτικός οργανισμός δεν έχει αυτή τη δυνατότητα. Οι καταθέσεις σε πρώτη ζήτηση μετατρέπονται οποιαδήποτε στιγμή σε μετρητό χρήμα ή αναλαμβάνονται με τη μορφή επιταγών. Οι προθεσμιακές καταθέσεις εξαργυρώνονται οπωσδήποτε στη λήξη τους και σε πολλές περιπτώσεις και πριν απ' αυτή. Όποια τράπεζα δεν είναι σε θέση να ικανοποιήσει την επιθυμία αναλήψεως μετρητών από τους καταθέτες της διατρέχει άμεσο κίνδυνο καταρρεύσεως λόγω απωλείας της εμπιστοσύνης του κοινού.

Από την άλλη βέβαια πλευρά, καμιά τράπεζα δεν θα ήταν σε θέση να επιβιώσει, αν λειτουργούσε με την υπόθεση ότι το σύνολο των καταθέσεων σ' αυτήν πρόκειται να αναληφθούν δια μιας, όχι μόνο διότι δεν θα ήταν σε θέση να επιδοθεί στην εξίσου ζωτική λειτουργία της πιστωδοτήσεως, αλλά και διότι θα έμενε χωρίς έσοδα.

Η πιστωδοτική λειτουργία δημιουργεί άλλα προβλήματα ρευστότητας. Η ρευστοποίηση των απαιτήσεων πρέπει βέβαια να γίνεται κανονικά και κατά τις

συμφωνημένες προθεσμίες. Απαιτείται όμως επί πλέον μια ικανοποιητική προσέγγιση προς πρόβλημα της προβλέψεως των αναγκών της πελατείας σε δανειστικά κεφάλαια, ώστε να καλύπτονται οι ανάγκες της έγκαιρα και με επάρκεια. Μια ιδιαίτερα συντηρητική πολιτική ρευστότητας, η διατήρηση δηλ. δυσανάλογα υψηλών ταμειακών ή άλλων άμεσα κινητοποιήσιμων διαθεσίμων, εξουδετερώνει παραγωγικούς πόρους και έχει σοβαρές επιπτώσεις στην αποδοτικότητα.

β. Η ασφάλεια

Η ασφαλής διαχείριση των περιουσιακών στοιχείων είναι η δεύτερη αρχή λειτουργίας των τραπεζών. Η έννοια της ασφάλειας είναι σύμφυτη με την ύπαρξη των πιστωτικών ιδρυμάτων, δεδομένου ότι η τελευταία βασίζεται στην γενικευμένη αποδοχή και εμπιστοσύνη του κοινού. Είναι έννοια πολύ συγγενής με εκείνη της ρευστότητας και από την άποψη ότι η υπερβολική επιδίωξή της έχει επιζήμιες συνέπειες στη λειτουργία και αποδοτικότητα. Βασικής σημασίας στοιχεία της ασφάλειας συνιστούν το είδος, το ύψος και η κατανομή των αναλαμβανομένων κινδύνων κάθε μορφής. Η ασφάλεια, όπως και η ρευστότητα, εξαρτάται σε μεγάλη έκταση από την ικανότητα ορθής διαχείρισεως των στοιχείων του ενεργητικού και του παθητικού ή ακριβέστερα των στοιχείων του ενεργητικού (χρηματοδοτήσεις) σε συνάρτηση με τη σύνθεση του παθητικού, την προέλευση δηλαδή των διαθεσίμων κεφαλαίων.

γ. Η αποδοτικότητα

Τα πιστωτικά ιδρύματα, ανεξάρτητα από το ιδιοκτησιακό τους καθεστώς, είναι ποριστικοί οργανισμοί, επιδιώκουν δηλαδή το κέρδος. Και για όσα απ' αυτά είναι ιδιωτικά, ο λόγος είναι προφανής. Αλλά και στο δημόσιο ή κρατικοποιημένο

τομέα οι τράπεζες είναι υποχρεωμένες να πραγματοποιούν ένα λογικό επίπεδο κερδών, ως ένδειξη επιτυχημένης διαχείρισεως. Είναι δύσκολο να φαντασθεί κανείς πως μπορεί να επιβιώσει μία τράπεζα, έστω και κρατική, η οποία εμφανίζει για σειρά χρήσεων αρνητικά αποτελέσματα. Τα επιτυγχανόμενα κέρδη πρέπει να είναι ανάλογα τόσο με το ύψος των διαχειριζομένων κεφαλαίων, όσο και με εκείνα των ανταγωνιστικών ιδρυμάτων, εφ' όσον φυσικά δεν υπάρχουν σαφείς και συγκεκριμένοι λόγοι διαφορισμού των όρων λειτουργίας τους.

Η αποδοτικότητα των πιστωτικών ιδρυμάτων εξαρτάται από:

- τη σύνθεση του ενεργητικού και παθητικού, τον τρόπο δηλαδή με τον οποίο χρησιμοποιούνται οι διαθέσιμοι χρηματοδοτικοί πόροι,
- το ύψος των μέσων επιτοκίων καταθέσεων και χορηγήσεων
- τις ρυθμιστικές παρεμβάσεις, γενικές ή εξειδικευμένες των νομισματικών αρχών
- την έκταση των λοιπών - πλην τόκων - εσόδων
- τη δυνατότητα των διοικήσεων να ελέγχουν τα γενικά έξοδα και την παραγωγικότητα των ιδρυμάτων τους.

Διευκρινίζεται ότι η διευρέυνση της αποδοτικότητας γίνεται στο στενό πλαίσιο της τραπεζικής λειτουργίας και όχι σε επίπεδο ενοποιημένου ισολογισμού συγκροτήματος επιχειρήσεων που ενδεχομένως μια τράπεζα ελέγχει. Εξετάζονται δηλαδή τα αποτελέσματα της καθαρά διαμεσολαβητικής εργασίας στη διαχείριση των ρευστών διαθεσίμων της πελατείας, του εφοδιασμού της με μέσα πληρωμής και των μεσολαβητικών υπηρεσιών της.

Δεν λαμβάνονται υπόψη - σ; αυτό το επίπεδο αναλύσεως - έσοδα ή κέρδη που προέρχονται από θυγατρικές εταιρείες (εκτός αν η λειτουργία τους συνιστά αποκεντρωμένη δραστηριότητα, που συνδέεται άμεσα με τη λειτουργία της Τράπεζας, όπως leasing, factoring κ.λ.π.). ακίνητα, συμμετοχές ή συστηματικές

μακροπρόθεσμες τοποθετήσεις, που δεν εμπίπτουν στον άμεσο τομέα δραστηριότητας της τράπεζας.

Η διάκριση όμως αυτή στην πράξη είναι ιδιαίτερα δύσκολη - κάποτε δε και αδύνατη. Κάθε χώρα έχει καθιερώσει τα δικά της κοινωνικά, πολιτικά, οικονομικά και θεσμικά πλαίσια λειτουργίας του νομισματικού της συστήματος. Και κάθε τράπεζα έχει προοδευτικά δημιουργήσει τις δικές της συγκεκριμένες συνθήκες και πολιτικές δραστηριότητας. Για τους παραπάνω λόγους η σύγκριση των ισολογισμών και των αποτελεσμάτων των τραπεζών γίνεται προσεγγιστικά, τόσο σε εθνικό όσο και σε διεθνές επίπεδο. Η δυσχέρεια πάντως αυτή σύντομα θα αμβλυνηθεί σε ό,τι αφορά στις τράπεζες των κρατών μελών της Ευρωπαϊκής Οικονομικής Κοινότητας. Ήδη στην προοπτική της ενιαίας αγοράς καθιερώνονται ρυθμίσεις, οι οποίες εξομαλύνουν, μέχρις εξαφανίσεως, τις εθνικές ιδιομορφίες.

B. Το αποτέλεσμα λειτουργίας

Τα οικονομικά αποτελέσματα της λειτουργίας ενός πιστωτικού ιδρύματος, όπως και κάθε άλλης παραγωγικής μονάδας, αποτυπώνονται στον ετήσιο ισολογισμό του, στο λογαριασμό εκμεταλλεύσεως, όπου συγκεντρώνονται τα τακτικά, οργανικά και δεδουλευμένα έσοδα και έξοδα, και το λογαριασμό αποτελεσμάτων χρήσεως, απ' όπου προκύπτει το ύψος και ο τρόπος διανομής των κερδών.

α. Η δομή του ισολογισμού.

Εκ πρώτης όψεως, η σχηματική παρουσίαση του ισολογισμού ενός πιστωτικού ιδρύματος δεν δημιουργεί ιδιαίτερα προβλήματα. Στο παθητικό εμφανίζεται ο τρόπος πορισμού κεφαλαίων και στο ενεργητικό ο τρόπος χρησιμοποίησής του. Το ποσοστό των καταθέσεων και των χρηματοδοτήσεων στο σύνολο είναι αποφασιστικής

σημασίας διότι απ' αυτό Θα προκύψει το καθαρό περιθώριο τόκων, η κύρια δηλαδή πηγή εσόδων για μια Τράπεζα. Σημασία επίσης έχει και το ύψος των ρευστών διαθεσίμων. διότι είτε δεν αποφέρουν εισοδήματα (ταμείο και άτοκες καταθέσεις) είτε αποφέρουν μικρό σχετικά εισόδημα (υποχρεωτικές καταθέσεις, δεσμεύσεις κ.λ.π.). Ανάλογη σημασία έχει και το ποσοστό των χρεογράφων, ιδιαίτερα όταν γίνεται η κατανομή ανάμεσα στον ιδιωτικό και το δημόσιο τομέα.

β. Ο λογαριασμός εκμεταλλεύσεως και αποτελεσμάτων χρήσεως.

Η σύνθεση όλων των εσόδων και εξόδων υλοποιείται στο λογαριασμό εκμεταλλεύσεως ή αποτελεσμάτων χρήσεως που συνοδεύει τον ετήσιο ισολογισμό μιας τράπεζας. Σύμφωνα με την πιο διαδεδομένη πρακτική διεθνώς.

Στους πιστωτικούς τόκους περιλαμβάνονται οι πρόσοδοι που προέρχονται από κάθε μορφή χρηματοδοτήσεως, δεσμευμένα διαθέσιμα, βραχυπρόθεσμες τοποθετήσεις κ.λ.π. Εξαιρούνται οι τόκοι από προαιρετικές τοποθετήσεις σε μακροπρόθεσμα ομολογιακά δάνεια.

Χρεωστικοί τόκοι είναι αυτοί που καταβάλλονται για τη συγκέντρωση κεφαλαίων καταθέσεων, δανείων, ομολόγων, ομολογιακών δανείων κ.λ.π.

Η διαφορά των δύο αυτών μεγεθών συνιστά το καθαρό περιθώριο τόκων, το οποίο - ας σημειωθεί ιδιαίτερα - μπορεί να είναι και αρνητικό. Το καθαρό προϊόν από τόκους αποτελεί βασικής σημασίας μέγεθος για την εκτίμηση της αποδοτικότητας μιας τράπεζας. Συνεπώς το ύψος των επιτοκίων είναι καίριας σημασίας μέγεθος για την αποδοτικότητα των τραπεζών. Όσο πιο χαμηλά είναι τα επιτόκια, τόσο η διαφορά ανάμεσα στο μέσο κόστος χρήματος και το μέσο Πιστωτικό επιτόκιο με το οποίο δανείζουν οι τράπεζες είναι, σε σχετικούς αριθμούς, μεγαλύτερη.

Το ποσοστό των ακαθαρίστων κερδών ως προς το μέσο ετήσιο ύψους ενεργητικού, θεωρείται ως το κόστος των παρεχομένων τραπεζικών υπηρεσιών προς την οικονομία και συχνά αναφέρεται ως κόστος διαμεσολαβήσεως.

Εάν στο κόστος διαμεσολαβήσεως προστεθούν, οι δαπάνες προσωπικού, και τα άλλα έξοδα λειτουργίας, προκύπτει το συνολικό κόστος λειτουργίας.

Στα διάφορα άλλα έσοδα και κέρδη περιλαμβάνονται πρόσδοι από ακίνητα, χρεόγραφα, έκτακτα κέρδη από ρευστοποιήσεις στοιχείων ενεργητικού κ.λ.π. .

Τα κύρια στοιχεία του λογαριασμού εκμεταλλεύσεως, τα οποία χρησιμοποιούνται για την κατάρτιση των δεικτών αποδοτικότητας είναι:

- το καθαρό περιθώριο τόκων.
- τα ακαθάριστα κέρδη
- το συνολικό κόστος λειτουργίας
- οι αποσβέσεις και προβλέψεις και.
- τα κέρδη προ φορολογίας.

Τα καθαρά κέρδη λειτουργίας, που προκύπτουν μετά την αφαίρεση από τα ακαθάριστα κέρδη των γενικών εξόδων έχουν ιδιαίτερη σημασία διότι αποτελούν την ταμειακή ροή της τράπεζας. Το μέγεθος αυτό προκύπτει από τη λειτουργία του πιστωτικού οργανισμού κατά τη διάρκεια της χρήσεως.

Όλα τα κονδύλια που βρίσκονται κάτω από αυτό απεικονίζουν μια διαδικασία διανομής της καθαρής ταμειακής ροής για διάφορες αιτίες. Η διανεμητική αυτή διαδικασία - με τη σημαντική εξαίρεση του φόρου - παρουσιάζεται σχετικά ελαστική, δεδομένου ότι υφίσταται συνήθως διακριτική ευχέρεια καθορισμού του ύψους του μερίσματος, του ύψους των προβλέψεων και των διανεμητέων κερδών. Η ευχέρεια πάντως αυτή είναι σχετική.

Οι λογαριασμοί εκμεταλλεύσεως των Πιστωτικών ιδρυμάτων, σε διεθνή κλίματα παρουσίασαν κατά την τελευταία δεκαπενταετία μια σχετικά ομοιόμορφη εξέλιξη, η οποία χαρακτηριζόταν από:

- προοδευτική συμπίεση του καθαρού περιθωρίου τόκων,
- αύξηση του συνολικού κόστους λειτουργίας
- διεύρυνση των προμηθειών και λοιπών εσόδων λειτουργίας
- μειωμένα κέρδη, σε σχέση με το ύψος του ενεργητικού.

Οι παραπάνω τάσεις, οφείλονται στις γενικότερες μεταβολές που σημειώθηκαν στο χώρο προσφοράς χρηματο-οικονομικών υπηρεσιών. Παράλληλα όμως διαπιστώθηκε ότι, σε γενικές γραμμές οι πιστωτικοί οργανισμοί που ήταν δραστήριοι στην εξυπηρέτηση μιας ευρείας ιδιωτικής πελατείας είχαν καλλίτερα αποτελέσματα.

Γ. Παράγοντες που επηρεάζουν την αποδοτικότητα

Οι διοικήσεις των τραπεζών, στις περισσότερες χώρες του κόσμου, έχουν περιορισμένες μόνο δυνατότητες να διαμορφώνουν το ύψος των κερδών στα επίπεδα που οι ίδιες θα επιθυμούσαν. Και τούτο διότι πολύ συχνά τόσο η δομή του ισολογισμού όσο και τα περισσότερα στοιχεία κόστους και προσόδων επηρεάζονται από ισχυρούς εξαγωγείς παράγοντες. Είναι κατά συνέπεια υποχρεωμένες να επιδιώκουν συνεχώς τη δημιουργία πηγών εσόδων και να επιβλέπουν την εξέλιξη των στοιχείων κόστους.

α. Διοικητικές και νομισματικές παρεμβάσεις

Η παρέμβαση των κυβερνητικών και νομισματικών αρχών στη διαχείριση των κοινωνικών πόρων που έχει αναληφθεί από τα πιστωτικά ιδρύματα και όταν ακόμη ανήκουν στον ιδιωτικό τομέα, είναι αναγκαία λόγω της σημασίας τους για την εθνική οικονομία. Η καθιέρωση δεικτών ρευστότητας η φερεγγυότητας, η προνομιακή μεταχείριση των χρεωγράφων του δημοσίου τομέα, η ευνοϊκή μεταχείριση διαφόρων κλάδων κ.λ.π. είναι μεν κοινωνικά και οικονομικά αναγκαίες δεν παύουν όμως να διαμορφώνουν σε τελική ανάλυση το ενεργητικό των τραπεζών.

Οι ρυθμιστικές παρεμβάσεις μέσω του μηχανισμού του προεξοφλητικού επιτοκίου, πολύ δε περισσότερο ο διοικητικός καθορισμός των χρεωστικών και πιστωτικών επιτοκίων, οι ποσοτικοί και ποιοτικοί έλεγχοι των χρηματοδοτήσεων, ο καθορισμός ανωτάτων ή κατωτάτων επιτρεπομένων επιπέδων τιμών σημαντικών συντελεστών κόστους ή προσόδων, διαμορφώνουν σε μεγάλη έκταση τα μεγέθη του λογαριασμού εκμεταλλεύσεως και κατά συνέπεια και το ύψος των καθαρών κερδών λειτουργίας.

β. Τα επιτόκια

Το ύψος των επιτοκίων επηρεάζεται άμεσα από τις γενικές συνθήκες της οικονομίας και τις παρεμβάσεις των νομισματικών αρχών. Το κόστος για τις τράπεζες μπορεί ακόμη να επηρεαστεί από τη συμπεριφορά των καταθετών τους ή την πολιτική τους πορισμού κεφαλαίων. Σε περίοδο αισθητής αυξήσεως του γενικού επιπέδου των τιμών, οι καταθέτες επιδιώκουν να εξασφαλίσουν την καλλίτερη δυνατή αμοιβή των κεφαλαίων τους, επιλέγοντας ανάλογες μορφές καταθέσεων. Παράλληλα όμως διαφοροποιούνται και τα επιτόκια στην αγορά χρήματος και στην κεφαλαιαγορά. Μια αύξηση του μέσου κόστους (επιτοκίου) των καταθέσεων δεν

οδηγεί αναγκαστικά στη συρρίκνωση του καθαρού προϊόντος από τόκους, εφ' όσον οι τράπεζες έχουν τη δυνατότητα να αυξήσουν αναλογικά τα χρεωστικά τους επιτόκια. Αυτό σπάνια είναι εφικτό, Και αν ακόμη παραβλεφθεί η περίπτωση του διοικητικού καθορισμού του ύψους των χρεωστικών και πιστωτικών επιτοκίων, η φύση των χρηματοδοτήσεων και οι συνθήκες ανταγωνισμού δεν επιτρέπουν αυτόματη αναπροσαρμογή ή μεταβολή της σύνθεσης των χρηματοδοτήσεων, ώστε να μεταφερθεί το βάρος τους προς τις περισσότερες επωφελείς. Η τροποποίηση, δηλαδή, της δομής των καταθέσεων είναι πολύ δύσκολο να αντιμετωπιστεί με έγκαιρη τροποποίηση της δομής των χορηγήσεων.

γ. Άλλα έσοδα

Οι αμοιβές (προμήθειες) από μεσολαβητικές εργασίες, μπορούν να αποτελέσουν σημαντική πηγή εσόδων. Μικρότερη σημασία έχουν οι πρόσοδοι της περιουσίας (ακίνητα, χρεόγραφα) διότι δεν επιδέχονται εύκολες αναπροσαρμογές.

Η ύπαρξη εκτεταμένου δικτύου καταστημάτων - η δημιουργία του οποίου απαιτεί μακροχρόνιες προσπάθειες και σημαντικές επενδύσεις - συνιστά μεγάλο ανταγωνιστικό πλεονέκτημα. Επιτρέπει την προσέγγιση ευρύτερης πελατείας, η διεύρυνση του φάσματος των εργασιών και οικονομίες κλίμακος. Το σημαντικό είναι ότι τα έσοδα από τις παράπλευρες αυτές δραστηριότητες βρίσκονται έξω από τον έλεγχο των νομισματικών αρχών.

δ. Ο έλεγχος του κόστους

Το πρόβλημα του κόστους και της κοστολόγησης των τραπεζικών υπηρεσιών «ενίοτε παραγνωρίζεται και ατονεί». Μία από τις ιδιαιτερότητες της τραπεζικής εκμεταλλεύσεως είναι η δυσχέρεια προσδιορισμού του κόστους

«παραγωγής». Το φαινόμενο της επιδοτήσεως δραστηριοτήτων από τις παραδοσιακά θεωρούμενες ως κερδοφόρες, είναι γνωστό και γενικευμένο. Η επιδότηση όμως ανεπαρκώς τιμολογημένων «προϊόντων» οδηγεί σε μειωμένα ακαθάριστα κέρδη, αφού απομειώνει το καθαρό περιθώριο από τόκους, απ' όπου αντλούνται οι επιδοτήσεις αυτές. Έτσι δημιουργείται μια πίεση για την αύξηση των πιστωτικών επιτοκίων με προφανείς επιπτώσεις στο κόστος των δανειακών κεφαλαίων και των επενδύσεων και τελικά στην ανταγωνιστικότητα της εθνικής οικονομίας. Η ορθή κοστολόγηση και τιμολόγηση των παρεχομένων υπηρεσιών αποτελεί καίριο παράγοντα όχι μόνο για την αποδοτικότητα των τραπεζών αλλά και ολόκληρης της οικονομίας.

ΚΕΦΑΛΑΙΟ 5^ο

Η ΘΕΣΗ ΚΑΙ Ο ΡΟΛΟΣ ΤΗΣ ΑΤΕ ΣΤΟ ΤΡΑΠΕΖΙΚΟ ΣΥΣΤΗΜΑ

1. Η ΑΤΕ στο τραπεζικό σύστημα

Η ΑΤΕ, ως αποκλειστικός φορέας άσκησης της αγροτικής πίστης, όπως προκύπτει από τους καταστατικούς της σκοπούς και τις επιδιώξεις της εθνικής αγροτικής πολιτικής, κατέχει ιδιόρρυθμη θέση στο τραπεζικό σύστημα της χώρας. Τα τελευταία χρόνια, ιδιαίτερα μετά την ένταξη της χώρας στην ΕΟΚ, η ιδιόρρυθμη αυτή θέση της δεν μπορεί να παραμείνει αμετάβλητη, γιατί η Τράπεζα καλείται να διαδραματίσει ένα ρόλο διαφοροποιημένο απ' ό,τι στο παρελθόν, τόσο σαν απόρροια της ανάγκης προσαρμογής των λειτουργιών της στις μεταβαλλόμενες απαιτήσεις και ανάγκες του αγροτικού τομέα όσο και της ανάγκης να προσαρμοστεί στο κοινοτικό καθεστώς, που είναι αντίθετο στην απευθείας άσκηση ορισμένων λειτουργιών της, όπως ασφαλιστικές εργασίες, διαχείριση ζωοτροφών και εφοδίων και εποπτεία συνεταιρισμών. Πράγματι, η ΑΤΕ έγκαιρα και αποτελεσματικά.

προχώρησε στον αποχωρισμό αυτών των δραστηριοτήτων με τη δημιουργία θυγατρικών εταιρειών, για την επιτυχή συνέχιση και αυτών των δραστηριοτήτων, σε συνεργασία με τους συνεταιριστικούς φορείς.

Το έργο της ΑΤΕ, στη μακρά πορεία λειτουργίας της, κινήθηκε μέσα σ' ένα περιορισμένο και αυστηρά προδιαγραφμένο πεδίο δράσης, με βάση το θεσμικό και νομικό πλαίσιο που καθόρισε η Πολιτεία.

Ο περιορισμός δράσης της ΑΤΕ στον αγροτικό τομέα της εξασφάλισε την de facto μονοπώληση της αγροτικής πίστης, παρά την απουσία ρητής νομοθεσίας και διατάξεων που να αποκλείει τις άλλες τράπεζες από την άσκηση της αγροτικής πίστης. Η σχεδόν κατ' αποκλειστικότητα άσκηση της αγροτικής πίστης από την ΑΤΕ εξασφαλίζεται με τη χορήγηση δανείων με επιδοτούμενο επιτόκιο, η διαφορά του οποίου καλύπτεται από την Τράπεζα της Ελλάδος. Δηλαδή, η πιστωτική πολιτική της ΑΤΕ δε στηρίζεται απευθείας στην κρατική επιδότηση αλλά στην εξασφάλιση φθηνών κεφαλαίων κυρίως από την Τράπεζα Ελλάδος (χαμηλότοκος δανεισμός, κρατική επιδότηση επιτοκίων καταθέσεων). Άλλωστε, με τη σημερινή δομή επιτοκίων, μόνο οι εμπορικές τράπεζες θα μπορούσαν να παρέχουν τα τρέχοντα επιτόκια χωρίς επιδότηση.

Ταυτόχρονα, όμως, η παραχώρηση του αποκλειστικού προνόμιου χορήγησης δανείων με επιδοτούμενο επιτόκιο στους αγρότες συνοδεύτηκε από αποκλεισμό της Τράπεζας από τη χορήγηση δανείων όχι μόνο στους άλλους τομείς της οικονομίας αλλά ακόμη και σε γεωργικές βιομηχανίες που ανήκουν σε ιδιώτες.

Το πρόβλημα που τίθεται είναι ποιές θα είναι στο εξής οι λειτουργίες της ΑΤΕ και ποιά θα είναι η θέση της στο τραπεζικό σύστημα, στα πλαίσια του ειδικού της ρόλου για την εφαρμογή της αγροτικής πολιτικής, μέσω του τομέα της πίστης.

Γιατί στο στρατηγικό προγραμματισμό και την ανάλυση των πιθανών εξελίξεων του τραπεζικού συστήματος θα πρέπει να επισημάνουμε τη θέση της στο πιστωτικό σύστημα και τις δυνατότητές της για μεγαλύτερη συμβολή σ' αυτό με τη διατύπωση γενικών ή ειδικών προτάσεων για τη βελτίωση του πλαισίου δράσης και την ανάπτυξή της στη λειτουργία της χρηματοδοτικής διαμεσολάβησης, δηλαδή στη μεταφορά αποταμιευτικών πόρων από τους αποταμιευτές στους επενδυτές και την ορθολογική κατανομή των περιορισμένων αποταμιευτικών πόρων. Μέχρι και πριν από λίγα χρόνια η ΑΤΕ διέθετε πολύ περιορισμένα διαθέσιμα κεφάλαια. Η διάρθρωση του ενεργητικού της εξαρτιόταν σε πάρα πολύ μεγάλο βαθμό από την ΤΕ, με όλες τις συνακόλουθες δυσμενείς επιπτώσεις στη λειτουργία της. Έτσι, η επίδραση των νομισματικών αρχών στο μέγεθος και τη διάρθρωση των πιστώσεων ήταν άμεσος.

Γενικά, οι ειδικοί πιστωτικοί οργανισμοί είναι απομονωμένοι από τις πηγές των κεφαλαίων, με αποτέλεσμα το σύστημα αναδιανομής της ΤΕ να επιδρά ανασταλτικά στην εξέλιξή τους.

Η εξασφάλιση της κυρίαρχης θέσης της ΑΤΕ στον τομέα της αγροτικής πίστης και στο μέλλον δεν μπορεί να βασισθεί στο επιδοτούμενο επιτόκιο, που συνεπάγεται μεταφορά οικονομικών πόρων στον αγροτικό τομέα στα ίδια επίπεδα του παρελθόντος, αλλά μάλλον στην ικανότητά της ως εξειδικευμένου οργανισμού αγροτικής πίστης, που διαθέτει μεγάλο αριθμό υποκαταστημάτων σε επαρχιακά κέντρα. Ταυτόχρονα, θα πρέπει να επεκτείνει τις δραστηριότητές της και σε καθαρά εμπορικές δραστηριότητες (π.χ. εργασίες εισαγωγών εξαγωγών, συνάλλαγμα), σε σύντομο χρόνο, ώστε να είναι σε θέση να εξυπηρετεί από τον πιο εξελιγμένο ατομικό πελάτη μέχρι και εκείνον που δεν έχει συνηθίσει να καταφεύγει σε τράπεζα (unbanked). Άλλωστε, από τις αρχές της δεκαετίας του '70 έχει αρχίσει μια στροφή

των μεγάλων τραπεζών στους μικροκαταθέτες, σαν εθνική πηγή άντλησης χρήματος, για τη χρηματοδότηση των μακροπρόθεσμων αναγκών των πελατών τους. Ο ανταγωνισμός στην προσέλκυση καταθέσεων από τους αγρότες μεταξύ ΑΤΕ και εμπορικών τραπεζών είναι οξύς και με την πάροδο του χρόνου γίνεται εντονότερος. Επίσης, η μέχρι σήμερα ανάπτυξη του αγροτικού τομέα έχει διαφοροποιήσει τις ανάγκες των αγροτών σε είδος-εύρος και ποιότητα τραπεζικών εργασιών, οπότε η απουσία της ΑΤΕ από τη διευρυνόμενη τραπεζική αγορά θα είχε σαν αποτέλεσμα τη συρρίκνωση της θέσης της στον τραπεζικό χώρο και την αποδυνάμωση του αναπτυξιακού της ρόλου, αφού είναι βέβαιο ότι με την πάροδο του χρόνου η άντληση πόρων από τις παραδοσιακές πηγές είναι περιορισμένη.

Κατά συνέπεια, η διεύρυνση των τραπεζικών εργασιών και η ανάπτυξη νέων δε σημαίνει ότι η ΑΤΕ χάνει την ταυτότητά της ως αναπτυξιακού πιστωτικού ιδρύματος του αγροτικού τομέα. Σε καμιά περίπτωση δεν αλλοιώνεται η εικόνα της από την επιτυχή άσκηση τραπεζικών εργασιών, όπως συμβαίνει και σ' άλλες χώρες της ΕΟΚ, με ανάλογα πιστωτικά ιδρύματα, δηλαδή την CREDIT Agricole στη Γαλλία και τη Rabobank στην Ολλανδία.

2. Η οικονομική αυτοδυναμία της ΑΤΕ

Η ανάγκη της οικονομικής αυτοδυναμίας της ΑΤΕ και η μείωση της εξάρτησής της από κεφάλαια της Τράπεζας Ελλάδος για την απρόσκοπτη χρηματοδότηση του αγροτικού τομέα γίνεται πιο επιβεβλημένη, ιδιαίτερα μετά τα δύο τελευταία χρόνια, αφού, όπως είναι γνωστό, με απόφαση της Τράπεζας Ελλάδος (ΤΕ), η ευθύνη για την κατανομή των πιστώσεων κατά κλάδους και κατηγορίες

δανείων μεταφέρεται στην ΑΤΕ. Πιο συγκεκριμένα, από το 1983 έγινε αλλαγή στον έλεγχο της πιστωτικής επέκτασης και στη μέθοδο χρηματοδότησης της ΑΤΕ από την Τράπεζα της Ελλάδος.

Η Τράπεζα της Ελλάδος έπαψε πλέον να καθορίζει την κατανομή των πιστώσεων κατά κατηγορία δανείων της ΑΤΕ. Στο εξής η Τ.Ε., περιορίζεται στον έλεγχο της συνολικής πιστωτικής επέκτασης της ΑΤΕ και στον καθορισμό των ορίων μέσα στα οποία θα μπορεί να της χορηγεί κεφάλαια. Με άλλα λόγια η χρηματοδότηση των δανειακών προγραμμάτων της ΑΤΕ γίνεται με δική της ευθύνη, γεγονός που την υποχρεώνει να αυξήσει τις προσπάθειές της για να προσελκύσει κεφάλαια (καταθέσεις, ενδοτραπεζική αγορά, εξωτερικός δανεισμός) και γενικότερα για να ενισχύσει την ανταγωνιστική της θέση μέσα στο πιστωτικό σύστημα της χώρας, Στο βαθμό που θα κινητοποιεί περισσότερες αποταμιεύσεις η ΑΤΕ θα μπορεί να αναλαμβάνει ευρύτερες πρωτοβουλίες και να επεκτείνει τις δραστηριότητές της σε νέους τομείς. Συμπερασματικά, μπορεί να λεχθεί ότι η ΑΤΕ και οι εμπορικές τράπεζες δε διαφέρουν όσον αφορά τον έλεγχο και τη χρηματοδότηση της πιστωτικής τους επέκτασης.

Όπως τονίζεται στην Έκθεση της Τράπεζας Ελλάδος, από το 1984 οι νομισματικές αρχές έπαψαν να ρυθμίζουν την κατανομή των πιστώσεων, πράγμα που έκαναν όλη τη μεταπολεμική περίοδο, και περιορίζονται πλέον στο να θέτουν όρια στη συνολική πιστωτική επέκταση και στα ποσά μέχρι τα οποία μπορεί η ΑΤΕ να χρηματοδοτηθεί από την Τ.Ε.

Ειδικότερα στην περίπτωση της ΑΤΕ, για το 1985 αποφασίστηκε αυστηρότερος έλεγχος για την άντληση κεφαλαίων από την Τ.Ε., η οποία δεν υποχρεούται, όπως έγινε τον πρώτο χρόνο εφαρμογής του νέου συστήματος, να καλύπτει την τυχόν διαφορά μεταξύ της πιστωτικής επέκτασης που έχει καθοριστεί

και των ίδιων χρηματοδοτικών πόρων της ΑΤΕ. Γίνεται πλέον φανερό ότι η Τ.Ε. θα μπορεί να καλύπτει τη διαφορά μόνο εφόσον και μέχρι του σημείου που οι νομισματικές συνθήκες το επιτρέπουν.

Το πολύ μικρό μέγεθος των ίδιων κεφαλαίων της ΑΤΕ, σε σχέση με τις ανάγκες χρηματοδότησης του αγροτικού τομέα και το γεγονός ότι η Τράπεζα χορηγεί δάνεια με επιτόκια που δεν καλύπτουν το κόστος κτήσεως των κεφαλαίων, είχε ως συνέπεια την απευθείας επιδότηση από το κράτος της διαφοράς επιτοκίων, Αυτό, όμως, είχε ως αποτέλεσμα τον περιορισμό του πεδίου αύξησης της χρηματοδότησής της αφού θα συνεπαγόταν πρόσθετη αύξηση των άμεσων επιδοτήσεων από το κράτος.

Πράγματι, στην πράξη οι νομισματικές αρχές, εξαιτίας της ανάγκης επιδότησης των επιτοκίων, περιέκοπταν συχνά περισσότερο του δέοντος τα ετήσια προγράμματα χρηματοδότησης της Τράπεζας.

Με τις σημερινές όμως συνθήκες της οικονομίας, τη συνακόλουθη (βαθμιαία) αλλαγή πολιτικής στις επιδοτήσεις και τις διαγραφόμενες προοπτικές μιας κάποιας εκλογίκευσης των επιτοκίων χορηγήσεων η εξακολούθηση της έντονης εξάρτησης της ΑΤΕ από τα κεφάλαια της Τράπεζας Ελλάδος, θα οδηγήσει σε μεγαλύτερο περιορισμό των δυνατοτήτων χρηματοδότησης του αγροτικού τομέα.

Με τη διεύρυνση και ανάπτυξη των καθαρά τραπεζικών εργασιών η Τράπεζα θα αποκτήσει πρόσθετα έσοδα που θα της επιτρέπουν ίσως τη δυνατότητα χορήγησης δανείων με χαμηλότερα επιτόκια, ανεξάρτητα από τις κρατικές επιδοτήσεις επιτοκίων.

Αναλυτικότερα, το συνολικό πρόβλημα των πηγών άντλησης πόρων της ΑΤΕ παρουσιάζεται στο αμέσως επόμενο κεφάλαιο.

3. Οι πηγές άντλησης πόρων της ΑΤΕ

Σύμφωνα με τους στόχους του πενταετούς προγράμματος δράσης της ΑΤΕ, επιδιώκεται μεγαλύτερη οικονομική αυτοδυναμία της Τράπεζας, που αποτελεί προϋπόθεση για την εξακολούθηση επαρκούς χρηματοδότησης του αγροτικού τομέα. Για την επίτευξη της αυτοδυναμίας αυτής η Τράπεζα θα πρέπει να διαθέτει όσο το δυνατό μεγαλύτερα κεφάλαια από υγιείς χρηματοδοτικές πηγές σε τρόπο ώστε να της επιτρέπουν την αύξηση του όγκου των εργασιών της. Δε θα πρέπει να παραγνωρίζεται ότι ο τρόπος με τον οποίο αντλεί τα κεφάλαιά της η Τράπεζα επηρεάζει σημαντικά και το βαθμό ανταγωνιστικότητας και αποτελεσματικότητας άσκησης του πιστωτικού της έργου.

Οι διάφορες πηγές, από τις οποίες αντλεί τα κεφάλαιά της η Τράπεζα μπορεί να καταταγούν σε πέντε μεγάλες κατηγορίες, όπως φαίνεται και από τα στοιχεία του πίνακα 5.3.1. Κύριο χαρακτηριστικό των πηγών κεφαλαίων, ανάλογα με την προέλευσή τους, είναι η δυσμενής διάρθρωση σε κεφάλαια που εκφράζεται με τη μεγάλη εξάρτηση της Τράπεζας από κεφάλαια της Τράπεζας Ελλάδος (Τ.Ε.),

Παρά την πρόοδο που σημειώθηκε τα τελευταία χρόνια με τη σταδιακή αποδέσμευση της Τράπεζας από την Τ.Ε., που ήταν πάνω από 70% μέχρι και το 1977 και έπεσε απότομα στο 59,2% το 1978 ως αποτέλεσμα της είσπραξης της πρώτης δόσης από την Τ.Ε. κρατικής χρηματοδότησης ύψους 6 δισ. δρχ, από το σύνολό της των 16 δισ, που καταβλήθηκε τμηματικά μέχρι το 1983.

Η μείωση της εξάρτησης από τα κεφάλαια της Τ.Ε. μειώθηκε σταθερά και τα επόμενα χρόνια (40,9 το 1982 και 39,9 το 1983), έτσι ώστε να αναμένεται βάσιμα η υπερκάλυψη του στόχου του πενταετούς προγράμματος δράσης της Τράπεζας που είναι 32,8 το 1987. Οι συνέπειες της οργανωτικής εξυγίανσης της σύνθεσης κεφαλαίου της Τράπεζας δεν περιορίζονται μόνο στα οικονομικά και τη

δραστηριότητα της Τράπεζας αλλά συμβάλλουν και στη μείωση του κόστους αναδιανομής των κεφαλαίων από την Τράπεζα Ελλάδος στους διάφορους ειδικούς πιστώτικούς οργανισμούς,

Η πολιτική όμως μεγαλύτερης οικονομικής αυτοδυναμίας σημαίνει ότι η Τράπεζα, πέρα από τις κλασικές χρηματοδοτικές της δραστηριότητες, αναπτύσσει συστηματικά, εκτός από τους τομείς προσέλκυσης καταθέσεων, την καταναλωτική πίστη, τις διαμεσολαβητικές εργασίες, την προώθηση του θεσμού των ομολόγων, την καλύτερη διασύνδεση με τις ξένες κεφαλαιαγορές κλπ. Πράγματι, στον τομέα των καταθέσεων η ΑΤΕ πέτυχε εντυπωσιακή άνοδο, ώστε να θεωρείται σήμερα η τρίτη μεγαλύτερη τράπεζα της χώρας μετά την Εθνική και την Εμπορική. Ενώ μέχρι το 1975 το ποσοστό συμμετοχής της Τράπεζας στο σύνολο των καταθέσεων στις τράπεζες και τους ειδικούς πιστωτικούς οργανισμούς δεν ξεπερνούσε το 5%, το 1983 αντιπροσώπευε το 12,2%,

Όπως φαίνεται από τα στοιχεία του πίνακα 5.3.2. οι καταθέσεις στην ΑΤΕ το 1983 έφθασαν τα 235.853 εκατ. δρχ. και αντιπροσώπευαν το 39,3% των συνολικών καταθέσεων των ειδικών πιστωτικών οργανισμών. Απόρροια των παραπάνω θετικών εξελίξεων είναι ότι η συμμετοχή των καταθέσεων στα συνολικά κεφάλαια της ΑΤΕ αυξήθηκε-εντυπωσιακά από 39,7 το 1981 σε 49% το 1983, πράγμα που εκδηλώνει το δυναμισμό και τις προοπτικές παραπέρα αύξησης, σε τρόπο ώστε να φθάσουν σταδιακά να αντιπροσωπεύουν το 1987 το 58,5% του συνόλου των κεφαλαίων. Έτσι, προωθείται η επιτυχής έξοδος της Τράπεζας από την απομόνωση, μέσω της αύξησης των καταθέσεων, που συνεπάγονταν η αποκλειστική σχεδόν προσφυγή στην Τράπεζα Ελλάδος. Σαν αποτέλεσμα, το χρηματοδοτικό πρόγραμμα της Τράπεζας αρχίζει να γίνεται περισσότερο ευέλικτο και καλύτερα προσαρμοσμένο στις ανάγκες του αγροτικού τομέα.

Η προσπάθεια της ΑΤΕ για αύξηση των καταθέσεων διευκολύνεται σημαντικά από την ίδρυση και λειτουργία τραπεζικών θυρίδων στα αστικά κέντρα, γιατί οι αγρότες σαν καταθέτες το 1984 αντιπροσώπευαν το 65,25 του συνόλου των καταθετών, ενώ το υπόλοιπο 35,75 ήταν μισθωτοί, ελεύθεροι επαγγελματίες, εταιρείες κλπ, (βλέπε στοιχεία πίνακα 5.3.3).

Το κυριότερο πρόβλημα που πρέπει να αντιμετωπιστεί άμεσα, σε μακροχρόνια βάση, για να μην ανακοπεί η αυξητική πορεία των καταθέσεων, είναι η εισαγωγή συστημάτων Automated Teller Machine's και η πλήρης μηχανογραφική κάλυψη των σχετικών εργασιών. Η αντιμετώπιση του μηχανογραφικού προβλήματος, σε συνδυασμό με τις διαφημιστικές εκστρατείες για προσέλκυση καταθέσεων και μια σειρά άλλων μέτρων, όπως η ίδρυση νέων υποκαταστημάτων και η μετεγκατάσταση των παλαιών σε νέα κτίρια, θα επιτρέψουν στην Τράπεζα να πραγματοποιεί ρυθμούς αύξησης των καταθέσεων μεγαλύτερους από τους ρυθμούς αύξησης των απασχολούμενων κεφαλαίων, με συνέπεια να ανεξαρτητοποιείται ακόμη περισσότερο από κεφάλαια της Τράπεζας Ελλάδος.

Η δραστηριοποίηση της Τράπεζας στην προσέλκυση καταθέσεων σε συνάλλαγμα είναι όχι μόνο επιθυμητή αλλά και επιβεβλημένη, γιατί οι παλιοί δεσμοί των μεταναστών που στην πλειονότητά τους ήταν αγρότες, μπορεί να επαναδραστηριοποιηθούν πολλαπλά, προς όφελος και των δύο πλευρών και της αγροτικής οικονομίας γενικότερα.

Ο στόχος πλήρους ανεξαρτητοποίησης της ΑΤΕ από κεφάλαια της Τράπεζας Ελλάδος είναι ανέφικτος, γιατί η ταχύτητα ανακύκλωσης των δανείων στον αγροτικό τομέα είναι μικρή (για τα βραχυπρόθεσμα, δηλ, καλλιεργητικά δάνεια στην καλύτερη περίπτωση είναι 0,50 μέχρι 1,25) ενώ αντίστοιχα στις εμπορικές τράπεζες η ταχύτητα ανακύκλωσης είναι 4. Το αποτέλεσμα αυτής της ιδιομορφίας των δανείων στον

αγροτικό τομέα είναι οι αυξημένες ανάγκες της ΑΤΕ σε απασχολούμενα κεφάλαια και συνακόλουθα οι μειωμένες προοπτικές για τη δημιουργία κερδών, που μετατρέπονται αυτόματα σε αύξηση των αποθεματικών της τράπεζας. Τα ίδια κεφάλαια της ΑΤΕ, σύμφωνα με τα στοιχεία του Πίνακα 5.3.3 το 1983 ήταν 33,592,9 εκατ. δρχ. έναντι 20.292,5 το 1981, με αποτέλεσμα να αυξηθεί η συμμετοχή των ιδίων κεφαλαίων στο σύνολο των κεφαλαίων της ΑΤΕ από διάφορες πηγές από 3,3% στο 6,7%. Τα ίδια κεφάλαια της Τράπεζας σημείωσαν αύξηση το 1978, με την καταβολή της πρώτης δόσης 5 δισ. δρχ. από το σύνολο της κρατικής προικοδότησης των 16 δισ. δρχ. που καταβλήθηκε τμηματικά μέχρι το 1983 σε ετήσιες δόσεις των 2 δισ. δρχ. Έτσι, η συμμετοχή των ιδίων κεφαλαίων στο σύνολο των κεφαλαίων της Τράπεζας από 3,3% που ήταν το 1977, έφθασε το 7,5% το 1978. Η κρατική προικοδότηση ήταν απαραίτητη -πέρα από τη σμίκρυνση της διαφοράς ιδίων προς ξένα κεφάλαια- όχι μόνο για την κάλυψη αυξανόμενων αναγκών χρηματοδότησης, αλλά και για την ενίσχυση της οικονομικής επιφάνειας και του διεθνούς κύρους της Τράπεζας, για την προσέλκυση νέων καταθετών και την άντληση πόρων από πηγές του εξωτερικού.

Για πρώτη φορά η ΑΤΕ, το 1977, άρχισε να αντλεί πόρους από πηγές του εξωτερικού της τάξης των 40,5 εκατ. δρχ. για την κάλυψη του χρηματοδοτικού της προγράμματος. Τον επόμενο χρόνο η συμμετοχή του εξωτερικού δανεισμού από διεθνείς αναπτυξιακούς οργανισμούς, όπως την Kreditanstalt für Wiederaufbau και τη Διεθνή Τράπεζα, ήταν αυξημένη και έφθασε τα 285,2 εκατ. δρχ., που αντιπροσώπευε το 0,2% του συνόλου των κεφαλαίων της Τράπεζας. Όπως φαίνεται και από τα στοιχεία του πίνακα 5.3.1. τα κεφάλαια από πηγές εξωτερικού έφθασαν το 3081.3 εκατ. δρχ. το 1981 και 6816 εκατ. δρχ. το 1983, που αντιπροσώπευαν αντίστοιχα το 0,9% και 1,5% του συνόλου των κεφαλαίων της Τράπεζας.

Σύμφωνα με στοιχεία των αρμόδιων υπηρεσιών της Τράπεζας, τα υπόλοιπα των δανείων που η ΑΤΕ έχει αντλήσει από διάφορους φορείς στις 31-12-1983, ήταν:

	Δισ. δρχ.
1. Ευρωπαϊκή Τράπεζα Επενδύσεων	3,99
2. Kreditanstalt fur Wiederaufbau	1,73
3. Διεθνής Τράπεζα	0,72
4. SAMA	<u>14,69</u>
Σύνολο	21,14

Στο σημερινό στάδιο ανάπτυξης της ελληνικής οικονομίας, η προσφυγή στη Διεθνή Τράπεζα είναι αδύνατη αφού, ως γνωστόν, η Τράπεζα αυτή χρηματοδοτεί μόνο υπανάπτυκτες χώρες.

Βέβαια, παραμένει ανοικτή η αγορά με τις ιδιωτικές ή κρατικές τράπεζες του εξωτερικού. Αξίζει όμως να σημειωθεί ότι οι παραπάνω Τράπεζες, και με την προϋπόθεση της εγγύησης της Τράπεζας ή του ελληνικού Δημοσίου, παρέχουν δάνεια λαμβάνοντας υπόψη το London Interbank Offer Rate. Έτσι το κόστος της χρηματοδότησης από τις τράπεζες αυτές είναι αρκετά υψηλό.

Από τη μέχρι τώρα εμπειρία των σχέσεων της ΑΤΕ με ξένους χρηματοδοτικούς οίκους φαίνεται ότι η πλέον συμφέρουσα περίπτωση για παραπέρα συνεργασία είναι εκείνη με την Ευρωπαϊκή Τράπεζα Επενδύσεων (ΕΤΕ) και το Νέο Κοινοτικό Μέσο (NIC).

ΠΙΝΑΚΑΣ 5.3.1

Σύνθεση πηγών άντλησης κεφαλαίων από την ΑΤΕ (σε εκατομ. δραχμές)

Πηγές Κεφαλαίων	1981			1982			1983		
	Ποσά	Διάρθρ.	Μεταβ.	Ποσά	Διάρθρ.	Μεταβ.	Ποσά	Διάρθρ.	Μεταβ.
Ίδια Κεφάλαια	20.292,5	6,3	23,0	25.678,4	6,5	26,5	33.592,9	6,9	30,8
Καταθέσεις	129.892,4	39,7	53,1	179.847,9	45,5	38,4	237.213,4	49,0	31,9
Τράπ. Ελλάδος	165.841,8	50,6	66,7	158.355,2	40,1	-4,5	169.073,0	34,9	6,8
Κεφάλ. Εξωτερικού	3.081,3	0,9	56,0	4.693,3	1,2	52,3	6.816,0	1,5	45,2
Λοιπά	8.194,0	2,5	-19,3	26.838,2	6,8	227,5	37.301,0	7,7	38,9
ΣΥΝΟΛΟ	327.302,7	100,0	51,1	395.412,0	100,0	20,8	483.996,3	100,0	22,4

Πηγή: ΑΤΕ, Διεύθυνση Τραπεζικών Εργασιών

ΠΙΝΑΚΑΣ 5.3.2

Συνολικές καταθέσεις κατά φορέα (υπόλοιπα τέλους περιόδου)

Φορείς	1981			1982			1983		
	Ποσά	Διάρθ. %	Μεταβ. %	Ποσά	Διάρθ. %	Μεταβ. %	Ποσά	Διάρθ. %	Μεταβ. %
Σύνολο	1.209.004	100,0	36,2	1.597.829	100,0	32,1	1.920.807 ⁽¹⁾	100,0	20,2
Εμπορικές Τράπεζες	843.327	69,7	37,3	1.107.822	69,3	31,3	1.322.846 ⁽¹⁾	68,9	20,1
Ειδικό Πιστ. Οργανισμοί	365.677	30,3	33,7	490.007	30,7	34,0	5.979.610 ⁽¹⁾	31,1	22,0
ΑΤΕ	128.779	—	53,5	178.641	—	38,7	235.853 ⁽¹⁾	—	32,0
Συμβολή (%) της ΑΤΕ									
1) Στο σύνολο	—	10,7	—	—	11,2	—	12,2	—	—
2) Στους Ειδ. Πιστ. Οργανισμούς	—	35,2	—	—	36,5	—	39,3	—	—

Πηγή: Τράπεζα της Ελλάδος «Μηνιαίο Στατιστικό Δελτίο»
(1) Δεν περιλαμβάνονται οι καταθέσεις σε συνάλλαγμα

ΠΙΝΑΚΑΣ 5.3.3

Εξέλιξη καταθέσεων κατά κατηγορία καταθετών στους Λογαριασμούς Όψεως, Ταμειυτηρίου και Προθεσμίας (σε δραχμές)

Κατηγορίες Καταθετών	31-12-1981			31-12-1982			31-12-1983		
	Ποσά	Διάρθ. %	%	Ποσά	Διάρθ. %	%	Ποσά	Διάρθ. %	%
Α.Ε. & ΕΠΕ	5.416	4,37	90,0	5.640	3,28	4,1	15.414	6,69	173,29
Ο.Ε. & Ε.Ε.	544	0,43	19,0	956	0,55	75,7	1.011	0,44	5,75
ΕΜΠΟΡ/ΝΟΙ	3.563	2,88	45,0	5.637	3,28	58,2	6.335	2,76	12,38
ΕΛ. ΕΠΑΓ/ΤΙΕΣ	8.957	7,23	42,6	12.592	7,33	40,6	15.923	6,93	26,45
ΜΙΣΘΩΤΟΙ	20.459	16,50	54,8	31.382	18,29	53,4	41.298	17,94	31,60
ΑΓΡΟΤΕΣ	71.420	57,63	55,8	96.539	56,20	35,2	129.458	56,25	34,10
Λοιποί Καταθέτες	13.546	10,94	4,6	18.755	10,92	38,4	20.489	8,90	9,24
Ταμειυτήριο Νεότητας	35	0,02	84,7	271	0,15	674,3	214	0,09	-21,03
Σύνολο	123.940	100,0	54,8	171.772	100,0	38,6	230.142	100,0	33,98

Πηγή: ΑΤΕ, Διεύθυνση Τραπεζικών Εργασιών

ΠΙΝΑΚΑΣ 5.3.4

Ανάλυση Ιδίων Κεφαλαίων - 31 Δεκεμβρίου (σε εκατομμύρια δρχ.)

Κατηγορίες Ιδίων Κεφαλαίων	1981			1982			1983		
	Ποσά	Διάρθ. %	Μεταβ. %	Ποσά	Διάρθ. %	Μεταβ. %	Ποσά	Διάρθ. %	Μεταβ. %
Προπολεμικές Προϊκοδοτήσεις	74,4	0,4	0,0	74,4	0,3	0,0	74,4	0,2	0,0
Προϊκοδοτήσεις Αμερικανικής Βοήθειας	1.826,8	9,0	0,0	1.826,8	7,1	0,0	1.826,8	5,4	0,0
Τακτικά και Έκτακτα Αποθεματικά	2.517,6	12,4	17,5	3.073,5	12,0	22,1	4.955,0	14,8	61,2
Κρατήσεις για Διάφορους Σκοπούς	3.873,7	19,1	57,9	6.703,7	26,0	73,0	10.736,7	32,0	60,2
Προϊκοδότηση Δημοσίου Ν.822/78	12.000,0	59,1	20,0	14.000,0	54,4	16,7	16.000,0	47,6	14,3
ΣΥΝΟΛΟ	20.292,5	100,0	23,0	25.678,4	100,0	26,5	33.592,9	100,0	30,8

A. Ευρωπαϊκή Τράπεζα Επενδύσεων (ΕΤΕ)

Με βάση τα παραπάνω και με τις σημερινές συνθήκες και προοπτικές για την άντληση πόρων από διεθνείς χρηματοδοτικούς οργανισμούς, φαίνεται ότι η άντληση πόρων από την ΕΤΕ κρίνεται σαν επιθυμητή και επιβεβλημένη. Όπως είναι γνωστό, η ΕΤΕ, που δεν είναι κερδοσκοπικός οργανισμός, αντλεί τους χρηματοδοτικούς της πόρους από τη διεθνή κεφαλαιαγορά με όρους ικανοποιητικούς και πάντως κάτω από καλύτερους όρους και προϋποθέσεις απ' ό,τι θα μπορούσε να διαπραγματευθεί μεμονωμένα οποιοσδήποτε κρατικός ή ιδιωτικός οργανισμός της χώρας.

Απόδειξη του γεγονότος αυτού είναι ότι ακόμη και τα πλέον οικονομικά προηγμένα κράτη μέλη της ΕΟΚ προσπαθούν να αντλούν ολοένα και περισσότερους πόρους από την ΕΤΕ (συμπεριλαμβανομένου και του Νέου Κοινοτικού Μέσου).

Το 1983, σε σχέση με το 1982, όλα τα κράτη μέλη αύξησαν τις δανειοδοτήσεις από την ΕΤΕ και το Νέο Κοινοτικό Μέσο, εκτός από την Ελλάδα και την Ιρλανδία, που παρουσίασαν μικρή μείωση. Συγκεκριμένα η Γαλλία διπλασίασε το 1983 το ποσό που πήρε (895 εκατ. ΕΝΜ από 461,9). Χαρακτηριστικό επίσης είναι το παράδειγμα της Ιταλίας, που απορροφά σχεδόν το μισό του συνόλου των δανειοδοτήσεων της ΕΤΕ και του ΝΙC προς τα κράτη μέλη.

Η Ελλάδα, που απορροφά γύρω στα 450 εκατ. ΕΝΜ το χρόνο θα μπορούσε, σύμφωνα με εκτιμήσεις της ΕΤΕ, να αντλεί το διπλάσιο περίπου ποσό, δεδομένου ότι δεν υπάρχουν εθνικές ποσοτώσεις στα ποσοστά που μπορεί να αντλήσει κάθε κράτος-μέλος. Κατά συνέπεια τα αίτια της, συγκριτικά με τις δυνατότητες, χαμηλής απορρόφησης πόρων της χώρας από την ΕΤΕ είναι ενδογενή και έχουν σχέση κυρίως με την έλλειψη επαρκούς και κατάλληλου μηχανισμού διοχέτευσης των πόρων.

B. Νέο Κοινοτικό χρηματικό μέσο (NIC)

Με απόφαση του Συμβουλίου της 16ης Οκτωβρίου 1978 «περί εξουσιοδότησης της Επιτροπής να συνάπτει δάνεια για την προώθηση των επενδύσεων στην Κοινότητα» αποφασίστηκε η δημιουργία ενός Νέου Κοινοτικού Χρηματοδοτικού Οργάνου (NIC), παράλληλα με τα υπάρχοντα χρηματοδοτικά όργανα, του οποίου η δράση θα απέβλεπε στην υλοποίηση επενδυτικών σχεδίων που θα συμβάλλουν στην αυξανόμενη σύγκλιση και ενοποίηση των οικονομικών πολιτικών των κρατών μελών.

Τα επενδυτικά σχέδια, σύμφωνα με την απόφαση 78/ 870 της ΕΟΚ, πρέπει να ανταποκρίνονται στους στόχους προτεραιότητας της Κοινότητας στους τομείς ενέργειας, βιομηχανίας και έργων υποδομής, λαμβανομένης υπόψη, μεταξύ άλλων, της περιφερειακής επίπτωσης των σχεδίων και της ανάγκης καταπολέμησης της ανεργίας.

Γ. Προώθηση σχέσεων με την Ε.Τ

Είναι αναμφισβήτητο ότι το συμφέρον της χώρας επιβάλλει τη μεγαλύτερη δυνατή άντληση πόρων από την ΕΤΕ, για την υποβοήθηση της αναπτυξιακής προσπάθειας.

Με δεδομένες τις παραπάνω διαπιστώσεις και την επιθυμία διεύρυνσης των δυνατοτήτων άντλησης πόρων στη χώρα μας υιοθετήθηκε πρόσφατα από την πολιτεία η διεύρυνση του χρηματοδοτικού της ρόλου στη χορήγηση δανείων και στη βιοτεχνία, με παράλληλη άρση των σήμερα διαπιστωμένων εμποδίων στη χρηματοδότηση της βιοτεχνίας απ' την ΑΤΕ. Για μια τέτοια ευνοϊκή αντιμετώπιση συνηγορεί και το γεγονός ότι η ΑΤΕ, σύμφωνα με έγκυρες διαπιστώσεις και της ίδιας

της ΕΤΕ, καταφέρνει να αξιοποιήσει σε πολύ ικανοποιητικό βαθμό τις δυνατότητες της ΕΤΕ, γιατί διαθέτει μεγάλο αριθμό έμπειρου επιστημονικού προσωπικού υψηλού επιπέδου, για την επισήμανση, αξιολόγηση και προώθηση επενδυτικών σχεδίων σε ολόκληρη τη χώρα. Είναι απώλεια για τη χώρα η μη διεύρυνση λες παραγωγικές δραστηριότητες για τη διευκόλυνση της αναπτυξιακής προσπάθειας της χώρας.

Μέσα στα πλαίσια του ΝΙC νομίζουμε ότι η ΑΤΕ μπορεί να αυξήσει τις δυνατότητες άντλησης κεφαλαίων από την Κοινότητα και ιδιαίτερα αν ληφθεί υπόψη η απόφαση 79/486/ΕΟΚ του Συμβουλίου, όπου στο άρθρο 2 γίνεται συγκεκριμένη αναφορά στις επενδύσεις για γεωργική διάρθρωση. Πρέπει να σημειωθεί ότι στα πλαίσια της παραπάνω απόφασης εγκρίθηκε ένα τμήμα ποσού 500 εκατ, ΕΝΜ. Οι λεπτομέρειες για τους όρους άντλησης χρημάτων μέσω του ΝΙC περιγράφονται στις εξής αποφάσεις του συμβουλίου: (78/870/ΕΟΚ, 79/486/ΕΟΚ, 80/739/ΕΟΚ, 82/286/ΕΟΚ και 82/ 169/ ΕΟΚ).

4. Η σημασία και η σπουδαιότητα της πίστης στην παραπέρα ανάπτυξη του αγροτικού τομέα

Όπως είναι γνωστό, η αγροτική πίστη είναι βασικό στοιχείο για τον εκσυγχρονισμό των παραγωγικών, εμπορικών και μεταποιητικών δομών του τομέα, καθώς και για την απρόσκοπτη άσκηση των αγροτικών δραστηριοτήτων σε έναν τομέα που διακρίνεται από ένα μοναδικό συνδυασμό ιδιαιτεροτήτων σε περιβάλλον κινδύνων και αβεβαιότητας. Επίσης, η πλήρης ένταξη της χώρας μας στην ΕΟΚ, που συνεπάγεται ένα νέο παραγωγικό και ανταγωνιστικό πλαίσιο για τη γεωργία μας.

δημιουργεί νέες αυξημένες χρηματοδοτικές ανάγκες που είναι απαραίτητες για τον αναγκαίο εκσυγχρονισμό και τη συνακόλουθη αύξηση της παραγωγικότητας.

Με την παροχή πίστης δεν αίρεται μόνον ο οικονομικός περιορισμός που αντιμετωπίζουν οι εκμεταλλεύσεις αλλά και ενισχύεται η υιοθέτηση νέας τεχνολογίας υπό την προϋπόθεση ότι το αναμενόμενο οικονομικό όφελος δικαιολογεί την υιοθέτησή της. Η προσπάθεια αυτή διευκολύνεται από τη συνεχή ροή μεγάλων ποσών κοινοτικών πόρων και την ελεύθερη είσοδο αγροτικών προϊόντων, νωπών και μεταποιημένων, στους κλάδους που παρουσιάζουν ανταγωνιστικό κόστος, στη μεγάλη και υψηλού εισοδηματικού επιπέδου αγορά της Κοινότητας. Κατά συνέπεια, η αναπτυξιακή προσπάθεια στον αγροτικό τομέα θα διευκολυνθεί από το σταθερό και μόνιμο πλαίσιο της ΕΟΚ και τις ευρύτερες ευνοϊκές προοπτικές που παρουσιάζονται, ιδιαίτερα για τους ανταγωνιστικούς της κλάδους. Με την ένταξή μας στην ΕΟΚ οι ανάγκες για την ανάπτυξη της γεωργίας και την προστασία του εισοδήματος του αγρότη όχι μόνο δεν εκλείπουν αλλά αντίθετα επιτείνονται.

Οι αγροτικές δραστηριότητες πραγματοποιούνται από ένα πλήθος, κατά κανόνα, μικρών μονάδων οικογενειακού χαρακτήρα, με περιορισμένη πιστωτική επιφάνεια. Για το λόγο αυτό, η αναγκαιότητα και σκοπιμότητα να διατηρηθεί η δυνατότητα κρατικού ελέγχου στη χρηματοδότηση και, μέσα απ' αυτή, στην ανάπτυξη της γεωργίας, καθώς και οι οικονομικοί και κοινωνικοί λόγοι να ασκείται μια παρεμβατική αγροτική πολιτική δε φαίνεται να αμφισβητούνται στη χώρα μας. Έχει όμως αρχίσει να αμφισβητείται η άμεση σύνδεση της άσκησης αγροτικής πολιτικής με τη γενικευμένη πολιτική επιδότησης επιτοκίων. Έτσι, η ενίσχυση των επιθυμητών από κοινωνικής άποψης δραστηριοτήτων δεν μπορεί να γίνεται τουλάχιστο στον ίδιο βαθμό όπως στο παρελθόν μέσω της επιδότησης και του διοικητικού προσδιορισμού των διαφόρων επιτοκίων. ο επιθυμητός στόχος θα πρέπει

να είναι η κάλυψη της επιδότησης των επιθυμητών δραστηριοτήτων απευθείας από τον προϋπολογισμό.

Στην Αγγλία, οι κρατικές βοήθειες στη γεωργία δε δίνονται υπό μορφή επιδότησης επιτοκίων αλλά υπό μορφή κεφαλαίων. Το βρετανικό σύστημα χρηματοδότησης της γεωργίας βασίζεται στις φιλελεύθερες πολιτικές του 19ου αιώνα. Στο σύστημα αυτό, η χρηματοδότηση των γεωργικών εκμεταλλεύσεων γίνεται με αντικειμενικά κριτήρια, δηλαδή στηρίζεται στον κίνδυνο που διατρέχουν οι τράπεζες και όχι με βάση τους στόχους της αγροτικής πολιτικής. Η προσέγγιση αυτή διευκολύνεται και από το γεγονός ότι όλοι οι αγρότες κρατάνε λογιστικά βιβλία.

Στην Ελλάδα, με βάση τις γνωστές αλλά οξυμένες ιδιομορφίες του αγροτικού τομέα, όπου οι αγροτικές δραστηριότητες πραγματοποιούνται από ένα πλήθος μικρών μονάδων οικογενειακής μορφής και περιορισμένης πιστωτικής επιφάνειας, δεν μπορεί να αποσυνδεθεί πλήρως η πιστοδότηση της γεωργίας από επιδοτήσεις επιτοκίου.

Η μετατροπή της ΑΤΕ σε κρατικοσυνεταιριστική Τράπεζα θα επιτρέψει τη συνέχιση πιστοδότησης των αγροτών και συνεταιρισμών με χαμηλότοκα επιτόκια, αλλά σε εκλογικευμένη βάση, όπως άλλωστε γίνεται στην πράξη και σε άλλες χώρες μέλη της ΕΟΚ, λόγω της μη διανομής κερδών και υπό την προϋπόθεση ότι θα μειώνει το μέσο κόστος διαχείρισης των χρηματικών της πόρων με τη δραστηριοποίηση των συνεταιριστικών οργάνωσεων στη συγκέντρωση των καταθέσεων. Ακόμη, ο μη κερδοσκοπικός χαρακτήρας της κρατικοσυνεταιριστικής ΑΤΕ δίνει πρόσθετη δυνατότητα μετασχηματισμού των περιθωρίων κέρδους σε χαμηλότοκη χρηματοδότηση των μελών της καθώς και ευνοϊκή φορολογική μεταχείριση της Τράπεζας με τη μερική ή ολική φορολογική απαλλαγή. Και αυτό γιατί η ακολουθούμενη ενιαία τιμολογιακή πολιτική για τα δάνεια της ΑΤΕ προς τους

πελάτες της, δηλαδή τα κριτήρια κατανομής των πιστώσεων, δεν θα έρχονται σε αντίθεση με τα συμφέροντα των μετόχων της που θα είναι, κυρίως, το κράτος και οι συνεταιρισμοί. Στην περίπτωση που θα υπήρχαν ισχυρά ιδιωτικά μετοχικά συμφέροντα θα υπήρχε ο κίνδυνος η κατανομή των πιστώσεων της Τράπεζας να γίνεται με στενά τραπεζικά και ιδιωτικοοικονομικά κριτήρια που θα κατέληγε τελικά σε βάρος των μικροκαλλιεργητών και υπέρ των μεγαλοπαραγωγών.

Γενικά, αναγνωρίζεται ότι το σημερινό επίπεδο ανάπτυξης της ελληνικής γεωργίας υπολείπεται σημαντικά των άλλων τομέων της οικονομίας (το κατά απασχολούμενο άτομο εισόδημα στη γεωργία είναι 47% σε σύγκριση με τους άλλους τομείς της οικονομίας), με συνέπεια τη συνέχιση άσκησης μιας παρεμβατικής αγροτικής πολιτικής για οικονομικούς και κοινωνικούς λόγους. Η συνέχιση και ένταση της βελτίωσης της οικονομικής κατάστασης της γεωργίας απαιτεί τη χρησιμοποίηση μεγάλων ποσών με προτεραιότητα στις παραγωγικές επενδύσεις. Και αυτό γιατί η ακολουθούμενη ενιαία τιμολογιακή πολιτική για τα δάνεια της ΑΤΕ προς τους πελάτες της, δηλαδή τα κριτήρια κατανομής των πιστώσεων, δε θα έρχονται σε αντίθεση με τα συμφέροντα των μετόχων της που θα είναι, κυρίως, το κράτος και συνεταιρισμοί.

Στην περίπτωση που θα υπήρχαν ισχυρά ιδιωτικά μετοχικά συμφέροντα θα υπήρχε ο κίνδυνος η κατανομή των πιστώσεων της τράπεζας να γίνεται με στενά τραπεζικά και ιδιωτικοοικονομικά κριτήρια που θα απέληγε τελικά σε βάρος των μικροκαλλιεργητών και υπέρ των μεγαλοπαραγωγών.

Με τις σημερινές συνθήκες λειτουργίας της οικονομίας, η ετήσια τραπεζική χρηματοδότηση της γεωργίας, σε τρέχουσες τιμές, αυξάνεται με ρυθμούς ανώτερους της αντίστοιχης αύξησης της γεωργικής παραγωγής, Είναι γενικά παραδεκτό όμως ότι τυχόν υπέρμετρη αύξηση των πιστώσεων στη γεωργία, με δεδομένους τους

συνολικούς χρηματοδοτικούς πόρους της οικονομίας, δεν οδηγεί σε ανάλογη αύξηση της παραγωγής, με αποτέλεσμα την ένταση των πληθωριστικών πιέσεων και χειροτέρευση του ισοζυγίου πληρωμών. Η διάθεση από την ΑΤΕ δανειακών κεφαλαίων με επιτόκια μικρότερα των επιτοκίων καταθέσεων, δημιουργεί υπέρμετρη ζήτηση, που μπορεί να ικανοποιηθεί μέχρι των πιστωτικών ορίων, με αποτέλεσμα αρνητικές επιδράσεις στην ορθολογική κατανομή και χρησιμοποίηση των χρηματοδοτικών πόρων.

Ήδη, από το 1983, επιδιώκεται η διαμόρφωση ενός απλού και εύκολα εφαρμόσιμου συστήματος γενικών πιστωτικών κανόνων, που θα αφήνει μεγάλα περιθώρια πρωτοβουλίας στις τράπεζες σχετικά με την επιλογή των χρηματοδοτήσεων στα πλαίσια των οικονομικών και κοινωνικών προτεραιοτήτων που επιδιώκονται. Ήδη, οι σχέσεις της ΑΤΕ με την Τ.Ε. επανατοποθετούνται σε νέες ορθολογικές βάσεις, με την ανάληψη της ευθύνης για την κατανομή των πιστώσεων κατά κλάδους και κατηγορίες δανείων αποκλειστικά από την ΑΤΕ και τον περιορισμό της Τ.Ε. στον έλεγχο της συνολικής πιστωτικής επέκτασης και τον καθορισμό των ορίων μέσα στα οποία μπορεί να αντλεί κεφάλαια από την Κεντρική Τράπεζα.

Έτσι, η χρηματοδότηση των δανειακών προγραμμάτων της ΑΤΕ θα γίνεται με δική της ευθύνη, πράγμα που σημαίνει ότι η Τράπεζα, για να μπορέσει να ανταποκριθεί στις σημερινές αλλά προπάντων και στις συνεχώς διευρυνόμενες χρηματοδοτικές της λειτουργίες, θα πρέπει να αναζητήσει, στο μεγαλύτερο δυνατό βαθμό, την εξεύρεση κεφαλαίων από την αύξηση των καταθέσεων ή το δανεισμό από πηγές του εξωτερικού και γενικότερα να ενισχύσει την ανταγωνιστική της θέση μέσα στο πιστωτικό σύστημα της χώρας. Στα πλαίσια αυτά η βελτίωση της οικονομικής κατάστασης και της κεφαλαιακής διάρθρωσης της ΑΤΕ γίνεται περισσότερο από επιτακτική, προκειμένου να εξευρίσκονται τα αναγκαία για την άνετη

χρηματοδότηση του αγροτικού τομέα κεφάλαια, χωρίς να προκαλούνται νομισματικές διαταραχές (πληθωριστικές πιέσεις) και να ενισχυθεί η αυτονομία της στη διαδικασία λήψης αποφάσεων.

Είναι προφανές ότι στο μέλλον θα επιδιωχθεί προοδευτικά η μερική αποσύνθεση της επιδότησης επιτοκίου από τη λειτουργία του πιστωτικού μηχανισμού, αφού το εξαιρετικά πολύπλοκο σύστημα των λεπτομερειακών πιστωτικών ρυθμίσεων και ελέγχων δε διασφαλίζει τη χρησιμοποίηση των πιστώσεων για τους σκοπούς που χορηγούνται και οδηγεί σε σοβαρές στρεβλώσεις των παραγωγικών δομών της οικονομίας και αυτού ακόμη του τραπεζικού συστήματος. Δηλαδή, θα σταματήσει η γενικευμένη και ανεξάρτητα από το σκοπό της χρηματοδότησης επιδότηση του επιτοκίου προς τους αγρότες, ενώ θα εξακολουθήσει να δίνεται σε πιο ορθολογική βάση, ανάλογα με τον επιδιωκόμενο σκοπό και τη δραστηριότητα του δανειοδοτούμενου.

5. Οι επιδοτήσεις επιτοκίου στον αγροτικό τομέα και ο ρόλος της ΑΤΕ

Όπως είναι γνωστό, η ΑΤΕ έχει εξασφαλίσει de jure και αποκλειστικά την άσκηση της αγροτικής πίστης, παρέχοντας χαμηλότοκα και με ευνοϊκούς όρους δάνεια στους αγρότες. Κατά συνέπεια, η διατήρηση στο μέλλον και μάλιστα μακροπρόθεσμα, της αποκλειστικής ή κυρίαρχης θέσης της ΑΤΕ στο χώρο της αγροτικής πίστης δεν μπορεί να βασιστεί στη χορήγηση δανείων με επιδοτούμενο

επιτόκιο, τουλάχιστο στη μορφή και έκταση που ισχύει μέχρι σήμερα, για μια σειρά λόγων όπως:

Για λόγους πιστωτικής και γενικότερα οικονομικής πολιτικής, όπως άλλωστε διαφαίνεται και από το πενταετές πρόγραμμα οικονομικής και κοινωνικής δράσης της χώρας 1983-87, όπου ρητά αναφέρεται ότι η γενική κατεύθυνση είναι ο διαχωρισμός των επιδοτήσεων από τα επιτόκια «εκτός από τις περιοχές στις οποίες οι επιδοτημένες πιστώσεις παρέχονται για σύνθετους λόγους οικονομικής και κοινωνικής πολιτικής». Ταυτόχρονα όμως αναγνωρίζεται ότι δύο τέτοιες περιοχές που χρειάζονται ξεχωριστή μεταχείριση είναι η αγροτική και στεγαστική πίστη.

Εξάλλου, στα πλαίσια της επανεξέτασης του όλου πλέγματος επιδοτήσεων προς τη γεωργία θα επιχειρηθεί «μια σταδιακή υποκατάσταση του σημερινού συστήματος κρατικών ενισχύσεων από ένα σύστημα που θα προωθεί συνεταιρισμένους αγρότες».

Επίσης, θα γίνει μια βαθμιαία υποκατάσταση των επιδοτήσεων εισροών από επιδοτήσεις τελικών προϊόντων ή εισοδηματικών ενισχύσεων στα πλαίσια της εξελισσόμενης κοινής αγροτικής πολιτικής της ΕΟΚ.

Εξάλλου, η διαμορφούμενη νέα πιστωτική πολιτική, όσον αφορά το ύψος των επιτοκίων χορηγήσεων, στοχεύει στην αποκατάσταση ενός θετικού πραγματικού επιτοκίου, Αυτό σημαίνει ότι για τον αγροτικό τομέα η κατεύθυνση της πολιτικής της επιδότησης επιτοκίων, στα πλαίσια της ακολουθούμενης πιστωτικής πολιτικής σε σχέση με το παρελθόν, αλλάζει βαθμιαία σε τρόπο ώστε να μην ισχύουν γενικά τα πολύ χαμηλά επιτόκια. Οι επιδοτήσεις επιτοκίου στον αγροτικό τομέα σ' ένα βαθμό έχουν κοινωνικό χαρακτήρα, χωρίς όμως να εξαφανίζεται και η χρησιμότητά τους ως εργαλείων άσκησης της αγροτικής πολιτικής. Οποσδήποτε όμως υπάρχουν διαφορές απόψεων για τη χρησιμότητα των επιδοτήσεων στην επιδίωξη στόχων πολιτικής

καθώς και για το ποιο μέρος των ωφελειών κατευθύνεται και σε άλλους εκτός από εκείνους που δικαιούνται τις επιδοτήσεις. Επίσης, από άποψη γενικότερης οικονομικής πολιτικής η επιδότηση επηρεάζει τις σχετικές τιμές των διαφόρων αγαθών και τις αμοιβές των συντελεστών παραγωγής αφού επηρεάζει τις συνθήκες προσφοράς και ζήτησης των παραγόμενων αγαθών, που με τη σειρά τους επηρεάζουν την τιμή του τελικού προϊόντος, που πληρώνει ο καταναλωτής,

Οι επιδοτήσεις επιτοκίου μεταξύ 1970-78 αποτέλεσαν σχεδόν το 10% της καθαρής βοήθειας στη γεωργία. Το βραχυπρόθεσμο αποτέλεσμα των επιδοτήσεων επιτοκίου στα εισοδήματα των αγροτών εκτιμάται ότι ανέρχεται στα 2/3 της ακαθάριστης προστιθέμενης αξίας στον αγροτικό τομέα ενώ το μακροχρόνιο αποτέλεσμα θα πρέπει να είναι μικρότερο, γιατί μετατοπίζεται η συνολική καμπύλη προσφοράς του κλάδου προς τα δεξιά, που σημαίνει συγκριτικά χαμηλότερες τιμές των αγροτικών προϊόντων.

Γενικά, μετά την ένταξη της Ελλάδας στην ΕΟΚ, η σύνθεση των διαφόρων ενισχύσεων στο γεωργικό τομέα αρχίζει να αλλάζει, δεδομένου ότι προενταξιακά ορισμένες από τις εθνικές ενισχύσεις θεωρήθηκαν συμβιβαστές με το κοινοτικό καθεστώς, άλλες ασυμβίβαστες, οπότε καταργήθηκαν, ενώ άλλες συμφωνήθηκε να καταργηθούν στη διάρκεια της μεταβατικής περιόδου. Έτσι, μέσα στα παραπάνω πλαίσια, οι κρατικές ενισχύσεις στον αγροτικό τομέα μέσω της ΑΤΕ φαίνεται να περιορίζονται.

Πρόσφατη περίπτωση αποτελεί το ασυμβίβαστο διαχείρισης των λιπασμάτων από την ΑΤΕ σε καθεστώς ΕΟΚ και η ανάληψη της δραστηριότητας αυτής από την εταιρεία ΣΥΝΕΛ καθώς και η αδυναμία συνέχισης, μετά το τέλος της μεταβατικής περιόδου της πώλησης λιπασμάτων σε επιδοτούμενες τιμές.

Σχετικά με τη συνέχιση παροχής από την ΑΤΕ επιδοτούμενων επιτοκίων, που ουσιαστικά ισοδυναμεί με τη συνέχιση της κατ' αποκλειστικότητα άσκησης της αγροτικής πίστης, καθώς και του τρόπου κάλυψης της διαφοράς επιτοκίου μεταξύ κόστους άντλησης και εσόδου χορήγησης θα πρέπει να γίνει διάκριση των δανείων σε βραχυπρόθεσμα και μακροπρόθεσμα. Για τα βραχυπρόθεσμα δάνεια δεν είναι βέβαιο ότι θα υπάρχει δυνατότητα συνέχισης του καθεστώτος παροχής δανείων με επιδοτούμενα επιτόκια αλλά διαφαίνεται η δυνατότητα ad hoc ρυθμίσεων. Οποσδήποτε η παροχή δανείων με επιτόκια σημαντικά μικρότερα από τα επιτόκια καταθέσεων δημιουργεί πολύ μεγάλη ζήτηση, που είναι αδύνατο να ικανοποιηθεί από τα διαθέσιμα δανειακά κεφάλαια της ΑΤΕ. Άξιο παρατήρησης είναι το γεγονός ότι το ανικανοποίητο μέρος της ζήτησης, με τα ισχύοντα επιτόκια δανεισμού, περιορίζεται πάρα πολύ, γιατί οι αγρότες κρίνουν ασύμφορο το δανεισμό τους με τα υψηλότερα επιτόκια των εμπορικών τραπεζών και της ανεπίσημης αγοράς χρήματος ή γιατί οι ανάγκες δανειοδότησής τους δεν είναι συνήθως πιεστικές και αξεπέραστες. Πάντως, σχετικά με τις μικρομεσαίες αγροτικές εκμεταλλεύσεις δεν υπάρχει πρόβλημα ικανοποιητικής δανειακής κάλυψης των αναγκών τους από την τράπεζα, οπότε και δεν παρίσταται ουσιαστικά η ανάγκη προσφυγής σε εμπορικές τράπεζες ή άλλους εξωτραπεζικούς φορείς.

Με δεδομένο ότι το επιτόκιο χορήγησης βραχυπρόθεσμων δανείων ήταν συγκριτικά χαμηλό και πάντως χαμηλότερο από τα αντίστοιχα της βιομηχανίας και του εμπορίου, είχαν τεθεί ανώτατα όρια χορηγήσεων με βάση τον προκαθορισμένο βαθμό δανειακής κάλυψης των καλλιεργητικών δαπανών κατά μονάδα καλλιέργειας ή εκτροφής. Έτσι, για την προώθηση των ενθαρρυνόμενων καλλιεργειών δεν εχρησιμοποιείτο το ύψος του επιτοκίου αλλά ο βαθμός της δανειακής κάλυψης, που έφθασε μέχρι και το 100% των καλλιεργητικών δαπανών.

Για το μέλλον υπάρχει τάση αποκατάστασης των πραγματικών επιτοκίων σε υψηλότερα επίπεδα απ' ό,τι στο παρελθόν, οπότε μια πολιτική διαφοροποίησης των επιτοκίων, σύμφωνα και με αναπτυξιακά κριτήρια, θα εξυπηρετούσε αποτελεσματικότερα τους στόχους της αγροτικής πολιτικής.

Σχετικά με την επιδότηση των μακροπρόθεσμων δανείων, που χορηγούνται από την ΑΤΕ, δεν υπάρχει υποχρέωση κατάργησής τους αλλά προσαρμογή των προϋποθέσεων χορήγησής τους σε τρόπο που να μην είναι αντίθετα με την Κοινή Αγροτική Πολιτική.

Από την παραπάνω προβληματική φαίνεται ότι η άσκηση της αγροτικής πίστης μπορεί να διαφοροποιηθεί σημαντικά, τόσο ως προς τους όρους και προϋποθέσεις χορήγησης των αγροτικών δανείων όσο και ως προς το ύψος και το γενικευμένο χαρακτήρα των επιδοτήσεων επιτοκίου που ίσχυαν, ανεξάρτητα αν πρόκειται για μεγάλους ή μικρούς καλλιεργητές ή κατά κύριο επάγγελμα αγρότες.

Οπωσδήποτε, μια τέτοια εξέλιξη επιβάλλει την προετοιμασία της Τράπεζας για τη γρήγορη προσαρμογή της στις νέες διαφοροποιημένες υποχρεώσεις της ώστε να εξυπηρετήσει τις αναπτυξιακές και τραπεζικές ανάγκες των αγροτών.

Η διαχρονική αύξηση της αξίας της συνολικής αγροτικής παραγωγής δεν προϋποθέτει μόνο νέες μεγάλες επενδύσεις σ' όλο το φάσμα της παραγωγής, εμπορίας και μεταποίησης των αγροτικών προϊόντων αλλά και συνεπάγεται και αύξηση των αναγκών σε κεφάλαια κίνησης για την εξασφάλιση της ομαλής πορείας του αγροτικού τομέα. Η γρήγορη και επαρκής κάλυψη των χρηματοδοτικών αναγκών του, σε συνδυασμό με την προοδευτική αποδέσμευση της ΑΤΕ από τα κεφάλαια της Τράπεζας Ελλάδος, επιβάλλει και την ανάπτυξη των καθαρά τραπεζικών εργασιών και την αύξηση προσέλκυσης καταθέσεων για να μπορέσει να ανταποκρίνεται στο χρηματοπιστωτικό της ρόλο.

Επομένως, το κύριο βάρος της προσπάθειας της ΑΤΕ, που μέχρι σήμερα ήταν η διοχέτευση φθηνών και επαρκών κεφαλαίων στον αγροτικό τομέα θα μετατοπίζεται προοδευτικά στο σκέλος της εξεύρεσης επαρκών κεφαλαίων, πράγμα που συνεπάγεται μια μεγάλη και συνεχή προσπάθεια της Τράπεζας για άντληση χρήματος από υγιείς χρηματοδοτικούς πόρους και με το μικρότερο δυνατό κόστος.

Η διασφάλιση της κυρίαρχης θέσης της ΑΤΕ στον αγροτικό τομέα θα εξαρτάται, σ' ολόένα και μεγαλύτερο βαθμό, από την έκταση και αποτελεσματικότητα άντλησης κεφαλαίων και στη συνέχεια διοχέτευσής τους στους αγρότες. Οι δυνατότητες για μια τέτοια προσαρμογή της Τράπεζας υπάρχουν, αφού οι συνολικές αποταμιεύσεις του αγροτικού τομέα υπερβαίνουν τις ανάγκες της γεωργίας για επενδύσεις παγίου κεφαλαίου και αύξηση του κεφαλαίου κινήσεως. Αυτό προϋποθέτει ότι η ΑΤΕ θα συνεχίσει την ανοδική της πορεία στον τομέα άντλησης καταθέσεων τόσο στις αγροτικές όσο και στις αστικές περιοχές και γενικά θα μπορέσει να εξυπηρετεί τις τραπεζικές ανάγκες των αγροτών.

Από τα παραπάνω βγαίνει το συμπέρασμα ότι η Τράπεζα θα πρέπει να είναι έτοιμη να αντιμετωπίζει τις προκλήσεις των καιρών, ανεξάρτητα από τη σημασία και το εύρος των ρυθμίσεων πιστωτικής και αγροτικής πολιτικής, θέματα που άπτονται των γενικότερων πολιτικών εξελίξεων και της ακολουθούμενης κυβερνητικής πολιτικής, και να αναπτύσσει σε ικανοποιητικό βαθμό τις καθαρά τραπεζικές δραστηριότητες παράλληλα με τη βελτίωση της ποιότητας και της αποτελεσματικότητας του αναπτυξιακού της ρόλου.

6. Η χρηματοδοτική λειτουργία της ΑΤΕ και ο αγροτικός τομέας

Η ιδρυτική ιδιομορφία της ΑΤΕ, σε σχέση με τις εμπορικές τράπεζες, έγκειται κύρια στο γεγονός ότι όπως μέχρι σήμερα έτσι και στο μέλλον, θα πρέπει να καλύπτει έγκαιρα και ικανοποιητικά τις συνεχώς αυξανόμενες ανάγκες του αγροτικού τομέα σε δανειακά κεφάλαια, σε τρόπο ώστε να υποβοηθείται και να επιταχύνεται η αναπτυξιακή του διαδικασία. Έτσι, με δεδομένη την απροθυμία του ιδιωτικού τομέα να αναλάβει αποδοτικά και αποτελεσματικά σε συνολική και όχι σε επιλεκτική βάση την αγροτική πίστη, το σκέλος της χρηματοδοτικής δραστηριότητας της ΑΤΕ αναγορεύεται σε κυρίαρχη λειτουργία της Τράπεζας, ιδιαίτερα σε μια περίοδο που η γεωργία χρειάζεται μια σειρά διαρθρωτικές, θεσμικές και οργανωτικές μεταβολές.

Τα κριτήρια χορήγησης δανείων δεν καθορίζονται πάντα με στενά τραπεζικά και ιδιωτικοοικονομικά κριτήρια, πράγμα που θα είχε ως συνέπεια να κατευθύνονται τα κεφάλαια εκεί που η απόδοση της επένδυσης είναι μεγαλύτερη και οι κίνδυνοι μικρότεροι. Τα δάνεια της Τράπεζας δίνονται για όλο το φάσμα των αγροτικών δραστηριοτήτων και με επιτόκιο χαμηλότερο των εμπορικών τραπεζών. Το σημαντικότερο, όμως, και από αυτό το επιδοτούμενο επιτόκιο των αγροτικών δανείων είναι η βοήθεια και συμπαράσταση των γεωτεχνικών και τεχνικοοικονομικών υπηρεσιών της στην αποτελεσματικότερη αξιοποίηση των παρεχόμενων κεφαλαίων, σ' έναν τομέα που διακρίνεται για την αυξημένη αβεβαιότητα, τους κινδύνους ολοκλήρωσης της παραγωγικής διαδικασίας και την πολύ χαμηλή κυκλοφοριακή ταχύτητα των κεφαλαίων. Άλλωστε, η χρηματοδοτική λειτουργία, υπό την ευρεία έννοια, έχει ως αντικείμενο όχι μόνο την εξασφάλιση των αναγκαίων κεφαλαίων για την πραγματοποίηση των στόχων της Τράπεζας, που καθορίζονται από την Πολιτεία, αλλά και την αποτελεσματικότερη χρησιμοποίησή τους για να επιτυγχάνεται η μεγαλύτερη δυνατή ικανοποίηση των επιδιωκόμενων

αναπτυξιακών στόχων. Με άλλα λόγια, η Τράπεζα δεν επιδιώκει αποκλειστικά τη μεγαλύτερη δυνατή αποδοτικότητα των κεφαλαίων της, όπως συμβαίνει με τις εμπορικές τράπεζες.

Από τα παραπάνω φαίνεται ότι η θέση της ΑΤΕ στο τραπεζικό σύστημα της χώρας συναρτάται από τη ζήτηση πιστώσεων από τους αγρότες σε συσχετισμό με τις δυνατότητες παροχής δανείων, στα πλαίσια των στόχων της αγροτικής πολιτικής και της γενικότερης πιστωτικής πολιτικής.

Η μορφοποιημένη έκφραση της πιστωτικής πολιτικής στον αγροτικό τομέα γίνεται με την κατάρτιση από την Τράπεζα ετήσιων χρηματοδοτικών προγραμμάτων, που εγκρίνονται από την Πολιτεία ύστερα από τις αναγκαίες διορθώσεις και προσαρμογές, οι οποίες οδηγούν συνήθως σε περικοπές του συνολικού ποσού των προβλεπόμενων πιστώσεων, εξαιτίας της συνεχούς υπεροχής της ζήτησης έναντι της προσφοράς κεφαλαίων, σαν απόρροια και των επιδοτούμενων επιτοκίων.

Όπως έχουμε επισημάνει προηγουμένως, με τη στροφή τα τελευταία στροφή που σημειώθηκε τα τελευταία χρόνια στην ακολουθούμενη πιστωτική πολιτική, υπάρχει πίεση από τις νομισματικές αρχές της Τράπεζας Ελλάδος στην ΑΤΕ και στους λοιπούς ειδικούς πιστωτικούς οργανισμούς να αποκτήσουν αυτάρκεια στους διαθέσιμους για δανεισμό πόρους τους.

Κατά συνέπεια, το ύψος του χρηματοδοτικού προγράμματος της Τράπεζας θα επηρεάζεται μελλοντικά ολοένα και περισσότερο από την ικανότητά της να αντλεί υγιείς χρηματοδοτικούς πόρους και κατεξοχήν να προσελκύει καταθέσεις από αγρότες και λοιπές επαγγελματικές κατηγορίες αποταμιευτών. Μια τέτοια εξέλιξη θα επιτρέψει τη σταδιακή ενίσχυση της ενίσχυσης οικονομικής αυτοδυναμίας, που είναι απαραίτητη για την αντίστοιχη αποσύνδεση της ΑΤΕ από την παροχή κεφαλαίων από την Τράπεζα Ελλάδος, το ύψος των οποίων εξαρτάται περισσότερο από τα διαθέσιμα

κεφάλαια της Κεντρικής Τράπεζας, παρά από τις πραγματικές ανάγκες του αγροτικού τομέα σε επενδυτικά και δανειακά κεφάλαια. Χαρακτηριστικό παράδειγμα αυτής της εξέλιξης διεθνώς είναι η πρόσφατη απόφαση της γαλλικής κυβέρνησης, στα πλαίσια της φιλελευθεροποίησης του τραπεζικού συστήματος, που δίνει τη δυνατότητα στις τράπεζες να επεκτείνουν τις πιστώσεις τους ανάλογα με τους διαθέσιμους χρηματικούς τους πόρους,

Κατά συνέπεια, ο σχεδιασμός και η εκτέλεση του χρηματοδοτικού προγράμματος της τράπεζας θα εξαρτάται, στο μέλλον, ολοένα και περισσότερο από την ικανότητά της να εξευρίσκει κεφάλαια από υγιείς χρηματοδοτικές πηγές και κυρίως από την άντληση καταθέσεων από αγρότες και λοιπές επαγγελματικές τάξεις.

Με δεδομένο ότι η αποταμιευτική ικανότητα και οι καταθέσεις των αγροτών προβλέπεται ότι θα εξελίσσονται με ρυθμούς που θα επιτρέπουν την πλήρη και έγκαιρη κάλυψη των αναγκών τους σε δανειακά κεφάλαια, τότε η προσέλκυση των καταθέσεων των αγροτών γίνεται καθοριστική λειτουργία στην ανάπτυξη των εργασιών της Τράπεζας. Έτσι, η κάλυψη από νέες καταθέσεις του συνολικού ποσού των από χρόνο σε χρόνο πρόσθετων αναγκών της Τράπεζας, μπορεί να εξασφαλίζεται ομαλά, υπό την προϋπόθεση ότι δε θα υπάρχει μεγάλη διαρροή πιστώσεων σε εξωγεωργικές δραστηριότητες.

Άλλωστε, το ενδεχόμενο αυτό και στον αγροτικό τομέα δε θα πρέπει να θεωρείται σαν κάτι τὸ ασυνήθιστο, πράγμα που στο παρελθόν είχε επισημάνει και ο σημερινός Διοικητής της Τράπεζας της Ελλάδος Δημ. Χαλικιάς και υπογραμμίζει πρόσφατα ο Γιώργος Γιαννόπουλος ότι ««ο εξαιρετικά χαμηλότοκος δανεισμός προς τη γεωργία, σε συνδυασμό με τη σχετικά υψηλή οριακή ροπή προς αποταμίευση του γεωργικού πληθυσμού οδηγεί τον αγροτικό πληθυσμό να διοχετεύει τα αποταμιευτικά

του διαθέσιμα εκτός του γεωργικού τομέα σε αγορές κυρίως ακίνητων στις αστικές περιοχές».

Ακόμα, αξίζει να τονιστεί ότι μόλις πρόσφατα, από μελέτη του Ν, Μπαλτάι για τη χρηματοδότηση επενδύσεων του αγροτικού τομέα, διαπιστώνεται έμμεσα η ύπαρξη διαρροής πόρων σε εξωγεωργικούς σκοπούς, αφού οι επενδύσεις ως προς το επιτόκιο βρέθηκαν να είναι πιο ελαστικές απ' ό,τι η χρηματοδότηση, με συνέπεια σε δεδομένη αύξηση του επιτοκίου να αναμένεται μεγαλύτερη μείωση των επενδύσεων παρά ζήτηση δανειακών κεφαλαίων από τους αγρότες. Πάντως η ελαστικότητα ως προς τις επενδύσεις και ως προς τη χρηματοδότηση βρέθηκε κάτω από τη μονάδα.

Από την ίδια μελέτη προέκυψε ότι οι επενδυτικές αποφάσεις εξαρτώνται περισσότερο από το ύψος του δανείου και τις προοπτικές εξέλιξης των τιμών των προϊόντων παρά από το ύψος του επιτοκίου.

Από τα παραπάνω προκύπτει ότι η επέκταση της χρηματοδοτικής λειτουργίας της τράπεζας θα εξαρτηθεί από το βαθμό αύξησης των κεφαλαίων της και ιδίως των καταθέσεων, Επίσης, αναμένεται ότι η έμφαση στη χρηματοδότηση του αγροτικού τομέα θα είναι, σύμφωνα και με τις ανάγκες των αγροτών, όχι τόσο η χορήγηση φθηνών αλλά επαρκών κεφαλαίων, που θα διατίθενται για συγκεκριμένους παραγωγικούς σκοπούς.

Όπως φαίνεται από τα στοιχεία του πίνακα 5.6.1, η συνολική τραπεζική χρηματοδότηση του ιδιωτικού τομέα από το 1979 έχει υποχωρήσει πολύ προς όφελος του δημόσιου τομέα, που συνδέεται και με την υποτονικότητα της οικονομίας και την κάμψη των επενδύσεων.

Η πιστωτική όμως επέκταση της γεωργίας, σαν ποσοστό της συνολικής πιστωτικής επέκτασης του ιδιωτικού τομέα (πίνακας 5.6.5) - που το 1979 και 1980 ήταν εξαιρετικά χαμηλή - επανήλθε σε φυσιολογικά επίπεδα το 1982 και αυξήθηκε

σε υψηλά επίπεδα το 1983. Η υψηλή ρευστότητα του τραπεζικού συστήματος, σε συνδυασμό με την υψηλή απορροφητικότητα των αγροτικών δανείων, εξαιτίας των χαμηλών επιτοκίων χορηγήσεων (αρνητικά επιτόκια), οδήγησαν τα τελευταία χρόνια σε μεγάλη αύξηση των πιστώσεων στη γεωργία.

Από τον πίνακα 5.6.2 φαίνεται η διάρθρωση της χρηματοδότησης του αγροτικού τομέα κατά κατηγορία δανείων. Τελευταία, η Τράπεζα Ελλάδος έπαψε να καθορίζει ανώτατα όρια στην κατανομή των πιστώσεων στις επί μέρους πιστώσεις του αγροτικού τομέα, που γίνεται με ευθύνη της ΑΤΕ, ενώ η ίδια διατηρεί τον έλεγχο της συνολικής πιστωτικής επέκτασης.

Από τα στοιχεία του πίνακα 5.6.3, φαίνεται η προγραμματιζόμενη εξέλιξη του χρηματοδοτικού προγράμματος της ΑΤΕ την προσεχή πενταετία 1983- 87, τόσο σε τρέχουσες τιμές όσο και σε σταθερές τιμές 1982.

Έτσι, το χρηματοδοτικό πρόγραμμα της Τράπεζας, εκφραζόμενο σε σταθερές τιμές 1982, αναμένεται να φθάσει από 233 δισ. δρχ. το 1983 σε 301.3 δισ. δρχ. το 1987, και αντίστοιχα τα απασχολημένα κεφάλαια από 452 δισ. δρχ. σε 751.2 δισ. δρχ.

Από τους πίνακες 5.6.4, 5.6.5, 5.6.6 και 5.6.7 φαίνεται η εξέλιξη της συνολικής τραπεζικής χρηματοδότησης της ΑΤΕ και των λοιπών φορέων. η χρηματοδότηση της γεωργίας κατά κατηγορίες δανείων τόσο σαν πιστωτική επέκταση (μεταβολές υπόλοιπων στο τέλος της περιόδου) όσο και σαν υπόλοιπα στο τέλος της περιόδου.

Συμπερασματικά, η διατήρηση και ενίσχυση της ΑΤΕ μέσα στο πιστωτικό σύστημα της χώρας θα εξαρτηθεί από το βαθμό που θα κινητοποιεί περισσότερες αποταμιεύσεις και από την ικανότητά της να αναλαμβάνει ευρύτερες χρηματοδοτικές πρωτοβουλίες και να επεκτείνει τη δραστηριότητά της σε νέους τομείς.

ΠΙΝΑΚΑΣ 5.6.1

Συνολική χρηματοδότηση κατά τομέα και κλάδο δραστηριότητας
Μεταβολές υπόλοιπων στο τέλος του έτους (δισεκ. δρχ.)

Τέλος έτους	Γενικό σύνολο	Ιδιωτικός τομέας						Δημόσιες Επιχ/σεις	Δημόσιοι Οργανισμοί	Οργανισμοί συγκ/σης αγρ. προί.
		Σύνολο	Γεωργία	Μεταποίηση	Εμπόριο	Οικισμός	Διάφορα			
1975	67,50	59,59	10,73	32,26	6,66	3,99	6,03	5,61	1,00	1,29
1976	88,52	76,51	11,27	33,96	10,70	6,45	14,11	7,98	1,57	2,44
1977	105,67	96,48	23,62	43,39	13,15	10,46	5,85	5,11	1,30	2,76
1978	116,95 ^(β)	109,22 ^(β)	20,03 ^(β)	55,12	11,03	13,91	9,11	9,47	1,34	-3,58 ^(β)
1979	131,69 ^(β)	106,73 ^(β)	15,60 ^(β)	56,63	6,39	16,38	11,71	15,57	2,04	7,34
1980	185,59 ^(β)	136,29 ^(β)	12,49 ^(β)	84,34	6,48	16,97	15,98	38,44	0,15	10,70
1981	295,65 ^(β)	212,04 ^(β)	17,55 ^(β)	131,13	17,07	25,55	20,72	28,86	10,28	44,46
1982	330,93	273,79 ^(β)	33,67 ^(β)	123,72	19,69	43,27	17,42	39,46	39,03	15,64 ^(β)
1983	293,21	223,49	55,36	106,20	7,47	37,74	16,70	29,69	27,62	12,40

Πηγή: Τράπεζα Ελλάδος, Μηνιαίο Στατιστικό Δελτίο

(β) Τα υπόλοιπα της χρηματοδότησης μειώθηκαν κατά 11.132 εκατ. δρχ. τον Αύγουστο του 1978, 2.583 εκατ. δρχ. το Σεπτέμβριο του 1978, κατά 4.500 εκατ. δρχ. το Δεκέμβριο του 1979, κατά 4.895 εκατ. δρχ. τον Ιούνιο του 1980, κατά 11.733 εκατ. δρχ. το Φεβρουάριο του 1982 και κατά 12.645 εκατ. δρχ. το Μάρτιο του 1982, λόγω τακτοποίησης των ελλειμμάτων στους λογαριασμούς των γεωργικών εφοδίων και των οργανισμών συκέντρωσης αγροτικών προϊόντων. Τον Απρίλιο του 1981, επίσης μειώθηκαν κατά 5.000 εκατ. δρχ. και το Νοέμβριο του 1981 κατά 7.000 εκατ. δρχ. λόγω μεταφοράς απαιτήσεων της ΑΤΕ από τον ιδιωτικό στο δημόσιο τομέα.

ΠΙΝΑΚΑΣ 5.6.2

Χρηματοδότηση της γεωργίας και της αλιείας. Μεταβολές υπόλοιπων στο τέλος του έτους (δισεκ. δρχ.)

Τέλος έτους	Γενικό σύνολο	Βραχυπρόθεσμες πιστώσεις				Μεσομακρ/σμες πιστώσεις				Αξία γεωργικών εφοδίων σε αποθήκες ΑΤΕ ^(β)	Καθυστερημένες οφειλές προς την ΑΤΕ υπό διακ/σμό σε δρχ.
		Σύνολο	Καλλιεργητικά δάνεια ^(α)	Δάνειο με ενέχυρο προϊόντα	Λοιπά	Οργανισμοί συκέντρωσης αγρ. προϊόντων	Σύνολο	Για εγγειοβελτίωση & εξοπλισμό	Προς την αλιεία		
1975	12,03	3,36	1,35	1,91	0,10	1,30	3,74	3,67	0,07	3,62	3
1976	13,72	5,66	3,46	1,66	0,53	2,44	4,01	3,97	0,03	1,60	1
1977	26,39	9,54	8,66	0,76	0,11	2,76	8,53	8,42	0,10	5,55	1
1978	16,44 ^(γ)	10,08	7,02	2,38	0,67	3,58 ^(γ)	11,31	11,44	0,16	-1,36 ^(γ)	0
1979	22,94 ^(γ)	3,31	1,32	1,61	0,37	7,34	11,77	11,64	0,13	0,52 ^(γ)	1
1980	23,19 ^(γ)	10,18	5,35	4,23	0,59	10,70	1,44	-1,36	0,80	0,87 ^(γ)	0
1981	62,01 ^(γ)	10,75	5,64	4,76	0,33	44,46	6,61	6,44	0,17	0,18 ^(γ)	1
1982	49,31	13,60	4,31	8,54	0,74	15,64 ^(γ)	16,59	16,48	0,10	3,47 ^(γ)	1
1983	67,77	31,38	11,44	19,28	0,65	12,40	14,47	13,97	0,50	0,52	36

Πηγή: Τράπεζα Ελλάδος, Μηνιαίο Στατιστικό Δελτίο.

(α) Περιλαμβάνονται και τα δάνεια της ΑΤΕ προς τους αγρότες σε είδος (λιπάσματα και λοιπά εφόδια).

(β) Αξία εφοδίων που αγοράστηκαν με πιστώσεις της Τράπεζας της Ελλάδος και δεν έχουν ακόμη διατεθεί στους αγρότες.

(γ) Βλέπε υποσημείωση (β) στον πίνακα 1.

Σημείωση: Δεν περιλαμβάνονται οι πιστώσεις της ΑΤΕ προς καπνοβιομηχανίες και γεωργικές βιομηχανίες.

ΠΙΝΑΚΑΣ 5.6.3

Συνοπτική παρουσίαση οικονομικών μεγεθών του 5/ετούς χρηματοδοτικού προγράμματος της ΑΤΕ (δισεκ. δρχ.)

	1983	1984		1985		1986		1987		
	Ποσά	Ποσά	Αύξ.%	Ποσά	Αύξ.%	Ποσά	Αύξ.%	Ποσά	Αύξ.%	
ΣΕ ΤΙΜΕΣ 1982										
I. ΧΟΡΗΓΗΣΕΙΣ:										
A. ΚΑΝΟΝΙΚΟ ΠΡΟΓΡΑΜΜΑ										
— Μεσοπρόθεσμα Δάνεια	21,2	26,2	23,6	31,0	18,3	35,5	14,5	39,0	9,8	
— Βραχυπρόθεσμα Δάνεια	101,6	108,2	6,5	116,0	7,2	123,5	6,5	132,5	7,3	
	122,8	134,4	9,3	147,0	9,4	159,0	8,2	171,5	7,9	
— Στεγαστικά Δάνεια	4,2	4,5	7,1	5,1	13,3	5,5	7,8	6,0	9,1	
ΣΥΝΟΛΟ ΚΑΝΟΝΙΚΟΥ ΠΡ/ΤΟΣ	127,0	138,9	9,4	152,1	9,5	164,5	8,2	177,5	7,9	
B. ΕΙΔΙΚΕΣ ΠΙΣΤΩΣΕΙΣ	106,0	111,0	4,7	115,6	4,1	119,7	3,6	123,8	3,4	
ΣΥΝΟΛΙΚΟ ΧΡΗΜΑΤ/ΚΟ ΠΡΟΓ.	233,0	249,9	7,2	267,7	7,1	284,2	6,2	301,3	6,0	
II. ΕΙΣΠΡΑΞΕΙΣ	168,3	178,7	6,2	192,9	7,9	207,1	7,4	224,7	8,5	
III. ΠΙΣΤΩΤΙΚΗ ΕΠΕΚΤΑΣΗ (I-II)	64,7	71,2	10,1	74,8	5,0	77,1	3,1	76,6	-0,7	
IV. ΑΠΑΣΧΟΛΗΜΕΝΑ ΚΕΦΑΛΑΙΑ	452	523,2	15,7	598	14,3	675,1	12,9	751,2	11,3	
ΣΕ ΤΡΕΧΟΥΣΕΣ ΤΙΜΕΣ										
I. ΧΟΡΗΓΗΣΕΙΣ										
A. ΚΑΝΟΝΙΚΟ ΠΡΟΓΡΑΜΜΑ										
— Μεσοπρόθεσμα Δάνεια	25,4	37,5	47,6	52,4	39,7	70,0	33,6	89,3	33,3	
— Βραχυπρόθεσμα Δάνεια	122,0	154,5	26,6	194,9	26,1	243,5	24,9	303,0	24,4	
	147,4	192,0	30,2	247,3	28,8	313,5	26,7	392,3	26,3	
— Στεγαστικά Δάνεια	5,0	6,4	28,0	8,4	31,2	10,8	28,6	13,7	26,8	
ΣΥΝΟΛΟ ΚΑΝΟΝΙΚΟΥ ΠΡ/ΤΟΣ	152,4	198,4	30,2	255,7	28,9	324,3	26,8	406,0	25,2	
B. ΕΙΔΙΚΕΣ ΠΙΣΤΩΣΕΙΣ	127,2	158,5	24,6	195,0	23,0	236,0	21,0	293,3	23,9	
ΣΥΝΟΛΙΚΟ ΧΡΗΜ/ΤΙΚΟ ΠΡΟΓΡ.	279,6	356,9	27,6	450,7	26,3	560,3	24,3	699,3	23,0	
II. ΕΙΣΠΡΑΞΕΙΣ	201,9	255,5	26,5	323,7	26,7	407,3	25,8	514	25,2	
III. ΠΙΣΤΩΤΙΚΗ ΕΠΕΚΤΑΣΗ (I-II)	77,7	101,4	30,5	127,0	25,2	153,0	20,5	175	16,7	
IV. ΑΠΑΣΧΟΛΗΜΕΝΑ ΚΕΦΑΛΑΙΑ	465	566,4	21,8	693,4	22,4	846,4	22,1	1.021,4	20,7	

ΠΙΝΑΚΑΣ 5.6.4

Συνολική τραπεζική χρηματοδότηση κατά φορέα. Μεταβολές υπόλοιπων στο τέλος του έτους (δισεκ. δρχ.)

Τέλος έτους	Σύνολο	Τράπεζα της Ελλάδος (α)	Εμπορικές Τράπεζες	Αγροτική Τράπεζα	Κτηματικές Τράπεζες (β)	Ελληνική Τράπεζα Βιομηχανικής Αναπτύξεως	Ταχυδρομικό Ταμειοθήριο	Ταμείο Παρακαταθηκών & Δανείων	Τράπεζες Επενδύσεων
1975	67,50	1,90	40,66	14,06	4,91	2,03	2,47	0,20	1,35
1977	88,52	1,32	51,84	19,10	7,30	1,73	4,12	0,56	2,42
1978	105,67 ^(δ)	-3,88 ^(δ)	67,48	25,30 ^(δ)	11,06	3,78	8,92	2,42	1,93
1979	131,69 ^(δ)	2,71 ^(δ)	65,76	21,26 ^(δ)	14,43	6,00	14,24	4,18	2,97
1980	185,59 ^(δ)	6,48 ^(δ)	92,09	27,38 ^(δ)	14,57	10,98	28,06	16,64	4,03
1981	295,65 ^(δ)	5,21 ^(δ)	141,33	71,70 ^(δ)	21,65	11,15	30,04	10,15	4,38
1982	330,93 ^(δ)	9,90 ^(δ)	140,98	69,56 ^(δ)	36,59	9,80	76,43	2,36	26,92
1983	293,21	5,24	99,75	92,46	29,22	14,84	51,63	5,16	5,37

Πηγή: Τράπεζα Ελλάδος, Μηνιαίο Στατιστικό Δελτίο.
 (α) Πιστώσεις απευθείας προς την οικονομία.
 (β) Εθνική Κτηματική Τράπεζα της Ελλάδος και Εθνική Στεγαστική Τράπεζα.
 (γ) Εθνική Τράπεζα Επενδύσεων Βιομηχανικής Αναπτύξεως και Τράπεζα Επενδύσεων.
 (δ) Βλέπε υποσημείωση (β) στον πίνακα 1.

ΠΙΝΑΚΑΣ 5.6.5

Η πιστωτική επέκταση της γεωργίας σαν ποσοστό (%) της συνολικής πιστωτικής επέκτασης του ιδιωτικού τομέα. Μεταβολές υπόλοιπων στο τέλος της περιόδου

1975	18,0
1976	14,7
1977	24,5
1978	18,3
1979	14,6
1980	9,2
1981	8,3
1982	14,1
1983	24,7

ΠΙΝΑΚΑΣ 5.6.6

Συνολική τραπεζική χρηματοδότηση κατά τομέα και κλάδο δραστηριότητας. Υπόλοιπα στο τέλος της περιόδου (εκατ. δρχ.)

Τέλος έτους	Γενικό σύνολο	Ιδιωτικός τομέας						Δημόσιες επιχειρήσεις	Δημόσιοι οργανισμοί	Οργανισμοί συγκεντρώσεων αγρ. προϊόντων
		Σύνολο	Γεωργία	Μεταποίηση	Εμπόριο	Οικιαμός	Διάφορα			
1974	286.284	243.229	44.523	104.520	24.534	33.111	36.541	25.003	11.708	6.344
1975	353.793	302.823	55.260	136.786	31.198	37.008	42.571	30.619	12.708	7.643
1976	442.317	379.336	66.537	170.749	41.907	43.462	56.681	38.606	14.283	10.092
1977	547.990	475.824	90.160	214.148	55.057	53.923	62.536	43.721	15.584	12.861
1978	664.940 ^(β)	585.047 ^(β)	110.195 ^(β)	269.276	66.093	67.835	71.648	53.192	17.428	9.273 ^(β)
1979	796.631 ^(β)	691.777 ^(β)	125.799 ^(β)	325.912	72.484	84.224	83.358	68.763	19.473	16.618
1980	982.223 ^(β)	828.071 ^(β)	138.295 ^(β)	410.260	78.973	101.201	99.342	107.206	19.627	27.319
1981	1.277.873 ^(β)	1.040.114 ^(β)	155.851 ^(β)	541.391	96.048	126.758	120.066	136.070	29.908	71.781
1982	1.608.807 ^(β)	1.277.908 ^(β)	189.526 ^(β)	665.116	115.740	170.031	137.495	175.535	67.940	87.424 ^(β)
1983	1.902.020	1.501.398	244.893	771.323	123.212	207.772	154.198	205.226	95.567	99.829

Πηγή: Τράπεζα Ελλάδος, Μηνιαίο Στατιστικό Δελτίο.
 (β) Τα υπόλοιπα της χρηματοδότησης μειώθηκαν κατά 11.132 εκατ. δρχ. τον Αύγουστο του 1978, 2.583 εκατ. δρχ. το Σεπτέμβριο του 1978, κατά 4.500 εκατ. δρχ. το Δεκέμβριο του 1979, κατά 4.895 εκατ. δρχ. τον Ιούνιο του 1980, κατά 11.733 εκατ. δρχ. το Φεβρουάριο του 1982 και κατά 12.645 εκατ. δρχ. το Μάρτιο του 1982, λόγω τακτοποίησης των ελλειμμάτων στους λογαριασμούς των γεωργικών εφοδίων και των οργανισμών συγκεντρώσεων αγροτικών προϊόντων. Τον Απρίλιο του 1981, επίσης, μειώθηκαν κατά 5.000 εκατ. δρχ. και το Νοέμβριο του 1981 κατά 7.000 εκατ. δρχ. λόγω μεταφοράς απαιτήσεων της ΑΤΕ από τον ιδιωτικό στο δημόσιο τομέα.

ΠΙΝΑΚΑΣ 5.6.7

Χρηματοδότηση της γεωργίας και της αλιείας, Υπόλοιπα στο τέλος της περιόδου (εκατ. δρχ.)

Τέλος έτους	Γενικό σύνολο	Βραχυπρόθεσμες πιστώσεις				Μεσομ/θεσμες πιστώσεις					
		Σύνολο	Καλλιεργητικά δάνεια ^(α)	Δάνειο με ενέχυρο προϊόντα	Λοιπά	Οργανισμοί συγκέντρωσης αγροτικών προϊόντων	Σύνολο	Για εγγειοβελτίωση και εξοπλισμό	Προς την αλιεία	Αξία γεωργικών εφοδίων σε αποθήκες ΑΤΕ ^(β)	Καθυστερημένες οφειλές προς την ΑΤΕ υπό διακανονισμό
1974	50.867	20.375	12.756	6.868	751	6.344	20.819	20.427	392	3.321	8
1975	62.904	23.744	14.107	8.778	859	7.644	24.566	24.099	467	6.945	5
1976	76.629	29.405	17.573	10.440	1.392	10.092	28.578	28.072	506	8.550	4
1977	103.022	38.947	26.236	11.200	1.511	12.861	37.110	36.499	611	14.101	3
1978	119.468 ^(γ)	49.032	33.264	13.580	2.188	9.273 ^(γ)	48.423	47.646	777	12.737 ^(γ)	3
1979	142.417 ^(γ)	52.345	34.588	15.196	2.561	16.618	60.193	59.286	907	13.259 ^(γ)	2
1980	165.615 ^(γ)	62.530	39.942	19.431	3.157	27.319	61.635	60.648	987	14.129 ^(γ)	2
1981	227.632 ^(γ)	73.282	45.591	24.197	3.494	71.781	68.249	67.089	1.160	14.317 ^(γ)	3
1982	276.950 ^(γ)	86.883	49.905	32.739	4.239	87.424 ^(γ)	84.847	83.578	1.269	17.794 ^(γ)	2
1983	344.722	118.264	61.349	52.019	4.896	99.829	99.319	97.550	1.769	17.272	38

(α) Περιλαμβάνονται και τα δάνεια της ΑΤΕ προς τους αγρότες σε είδος (λιπάσματα και λοιπά εφόδια).
 (β) Αξία εφοδίων που αγοράστηκαν με πιστώσεις της Τράπεζας της Ελλάδος και δεν έχουν ακόμη διατεθεί στους αγρότες.
 (γ) Ήλθε υποσημείωση (β) στον πίνακα 1.
 Σημείωση: Δεν περιλαμβάνονται οι πιστώσεις της ΑΤΕ προς καπνοβιομηχανίες και γεωργικές βιομηχανίες.
 Πηγή: Τράπεζα Ελλάδος, Μηνιαίο Στατιστικό Δελτίο.

ΠΙΝΑΚΑΣ 5.6.8

Συνολική τραπεζική χρηματοδότηση κατά φορέα. Υπόλοιπα στο τέλος της περιόδου (εκατ. δρχ.)

Τέλος έτους	Σύνολο	Τράπεζα της Ελλάδος ^(α)	Εμπορικές Τράπεζες	Αγροτική Τράπεζα	Κτηματικές Τράπεζες ^(β)	Ελληνική Τράπεζα Βιομ/κης Αν/ξεως	Ταχυδρομικό Ταμείο	Ταμείο Παρακαταθηκ. & Δανειών	Τράπεζες επενδύσεων ^(γ)
1974	286.284	10.433	120.995	60.832	23.458	18.856	33.839	9.783	8.088
1975	353.793	12.334	161.555	74.894	28.377	20.891	36.310	9.992	9.440
1976	442.317	13.660	213.504	93.996	35.678	22.629	40.430	10.557	11.863
1977	547.990	15.953	267.593	124.842	44.681	23.667	45.680	11.994	13.580
1978	664.940 ^(δ)	12.066 ^(δ)	335.080	150.150 ^(δ)	55.743	27.455	54.508	14.419	15.519
1979	796.631 ^(δ)	14.781 ^(δ)	400.845	171.413 ^(δ)	70.180	33.460	68.848	18.606	18.498
1980	982.223 ^(δ)	21.267 ^(δ)	492.943	198.796 ^(δ)	84.750	44.444	96.917	20.569	22.537
1981	1.277.873 ^(δ)	26.486 ^(δ)	634.279	270.505 ^(δ)	106.400	55.594	126.966	30.720	26.923
1982	1.608.807 ^(δ)	16.580 ^(δ)	775.264	340.072 ^(δ)	142.991	65.403	203.398	33.088	32.011
1983	1.902.020	11.331	875.017	432.533	172.218	80.246	255.032	38.257	37.396

Πηγή: Τράπεζα Ελλάδος, Μηνιαίο Στατιστικό Δελτίο.

ΠΙΝΑΚΑΣ 5.6.9

Η χρηματοδότηση της ΑΤΕ σαν ποσοστό (%) της συνολικής τραπεζικής χρηματοδότησης. Υπόλοιπα στο τέλος της περιόδου

1974	21,24
1975	21,16
1976	21,27
1977	22,78
1978	22,58
1979	21,51
1980	20,23
1981	22,03
1982	21,13
1983	22,74

7. Η ΑΤΕ και το πενταετές πρόγραμμα δράσης 1983-87

Η επικείμενη αλλαγή του θεσμικού χαρακτήρα της ΑΤΕ σε κρατικο-συνεταιριστική τράπεζα, σε συνδυασμό με την υλοποίηση των στόχων οικονομικής αυτοδυναμίας της, της βελτίωσης της αποδοτικότητας και διεύρυνσης των τραπεζικών της εργασιών, αναμφίβολα θα αποτελέσουν καθοριστικούς παράγοντες, οι οποίοι θα προδιαγράψουν τη διαχρονική πορεία, φυσιογνωμία και θέση της τράπεζας μέσα στο υπό εξέλιξη τραπεζικό σύστημα της χώρας.

Οι ανάγκες και προκλήσεις για εκσυγχρονισμό της ΑΤΕ είναι ποσοτικά και ποιοτικά πολύ ευρύτερες και εντονότερες απ. ό,τι στα άλλα τραπεζικά ιδρύματα της χώρας.

Ο λόγος είναι ότι η ΑΤΕ καλείται να διευρύνει τις αναπτυξιακές της δραστηριότητες και λειτουργίες και παράλληλα να αναλάβει νέες δραστηριότητες, καθαρά τραπεζικού χαρακτήρα, σε τομείς και δραστηριότητες που μέχρι τώρα είτε δεν υπάγονταν στην αντίληψη της Τράπεζας είτε γίνονταν σε ανεπαρκή βαθμό.

Συγκεκριμένα, θα προωθηθεί η εξυπηρέτηση των πελατών της Τράπεζας στον τομέα του εισαγωγικού-εξαγωγικού εμπορίου και κίνησης κεφαλαίων, γιατί μέχρι σήμερα γίνεται σε περιορισμένη κλίμακα. Επίσης, θα επιδιωχθεί, με την ίδρυση γραφείων θυρίδων σε πόλεις του εξωτερικού (Γερμανία, ΗΠΑ) και με προοπτική να μετατραπούν σε υποκαταστήματα, η ανάπτυξη σχέσεων και συναλλαγών με τους Έλληνες του εξωτερικού και τους ναυτιλλόμενους. Με τον τρόπο αυτό, θα αντλείται για την Τράπεζα και τη χώρα μας πολύτιμο συνάλλαγμα, υπό μορφή καταθέσεων και επενδυτικών κεφαλαίων.

Ακόμη, στο δίκτυο εξωτερικού της Τράπεζας θα εφαρμοστεί σχέδιο ανάπτυξης και λειτουργίας ανταλλακτηρίων συναλλάγματος καθώς και η δυναμικότερη παρουσία της ΑΤΕ στην ενδοτραπεζική αγορά συναλλάγματος.

Παράλληλα καλείται να αναλάβει νέες χρηματοδοτικές δραστηριότητες, με την εφαρμογή του θεσμού της καταναλωτικής πίστης, την επέκταση της χρηματοδότησης στη βιοτεχνία και τη χρηματοδότηση προγραμμάτων Τοπικής Αυτοδιοίκησης.

Θεμελιώδεις προϋποθέσεις για την υλοποίηση των πράγματι φιλόδοξων, πλην όμως εφικτών στόχων του προγράμματος, είναι η έγκαιρη, πλήρης και σύγχρονη μηχανογραφική κάλυψη των εργασιών της καθώς και η πλήρης και σωστή τοποθέτηση του αναγκαίου προσωπικού που έχει την απαιτούμενη θεωρητική και πρακτική κατάρτιση στους εξειδικευμένους τομείς τραπεζικών εργασιών.

Η ΑΤΕ, τα προσεχή χρόνια, εκτός από την πρόκληση του εσωτερικού μετασχηματισμού και εκσυγχρονισμού της, θα αντιμετωπίσει όλες αυτές τις αναγκαίες προσαρμογές, σε μια περίοδο που το τραπεζικό σύστημα της χώρας μεταβάλλεται κάτω από την πίεση των τεχνολογικών και θεσμικών αλλαγών.

Από τα παραπάνω θα μπορούσε να ισχυρισθεί κανείς βέβαια, ότι η ΑΤΕ, στη σημερινή φάση ανάπτυξής της, αντιμετωπίζει καταστάσεις που απαιτούν πολύ περισσότερα από την παθητική αντίδραση στα γεγονότα των αγορών και του περιβάλλοντος δράσης.

Με άλλα λόγια, χρειάζεται όχι μόνο πρόβλεψη και παρακολούθηση του πλαισίου δράσης που οπωσδήποτε θα είναι περισσότερο ανταγωνιστικό για όλα τα πιστωτικά ιδρύματα της χώρας, αλλά και κάτι παραπάνω, που είναι η συνεχής ικανότητα προσαρμογής στις διαρκώς μεταβαλλόμενες εξελίξεις των αγορών, της τεχνολογίας του πιστωτικού συστήματος και των θεσμικών αλλαγών.

8. Νέες Τραπεζικές εργασίες

Κατά την κυρίαρχη άποψη, αναγνωρίζεται ότι το πρόβλημα εκσυγχρονισμού του τραπεζικού συστήματος δεν είναι στη βάση του τόσο πρόβλημα εσωτερικό, οργανωτικό των ιδίων των τραπεζών, αλλά κυρίως πρόβλημα αναμόρφωσης του περιβάλλοντος, μέσα στο οποίο αναπτύσσουν τη δραστηριότητά τους οι τράπεζες. Ειδικά για την ΑΤΕ συναρτάται έντονα και με την ανάληψη και κατ' εξοχή τραπεζικών εργασιών, όπως εργασίες εισαγωγικού - εξαγωγικού εμπορίου, κίνησης κεφαλαίων, ανάπτυξη σχέσεων και συναλλαγών με το απόδημο ελληνισμό και τους ναυτιλλόμενους κ.λ.π. Είναι αυτονόητο ότι η προώθηση και κατοχύρωση του αναπτυξιακού ρόλου της ΑΤΕ στον αγροτικό τομέα δεν μπορεί να διασφαλιστεί χωρίς τη δυνατότητα εξυπηρέτησης των αγροτών από το φυσικό τους τραπεζικό φορέα και σε εργασίες καθαρά τραπεζικές. Μέχρι σήμερα, υπάρχει πολύ μεγάλη αναντιστοιχία των δραστηριοτήτων της ΑΤΕ με τις κυρίως τραπεζικές ανάγκες των πελατών της, που αναγκάζονται να καταφεύγουν σε εμπορικές τράπεζες για την εξυπηρέτησή τους.

Όπως έχουμε ήδη επισημάνει, η σημειούμενη στροφή στη νομισματική και πιστωτική πολιτική που ακολουθείται από τις Τράπεζες Ελλάδος θα έχει ως συνέπεια τον περιορισμό της αναχρηματοδότησης των ειδικών πιστωτικών οργανισμών με εθνικά κεφάλαια. Η εξέλιξη αυτή, η οποία αναμφίβολα συμβάλλει στην εξυγίανση και εκλογίκευση της γενικότερης πιστωτικής πολιτικής, υποχρεώνει την ΑΤΕ να αναζητήσει την άντληση πόρων για την αναπτυξιακή της δραστηριότητα και από την ανάπτυξη και επέκταση των καθαρά διαμεσολαβητικών τραπεζικών εργασιών, που είναι και οι περισσότερο κερδοφόρες.

Η παρουσία όμως και επέκταση των εργασιών της Τράπεζας στους νέους αυτούς τομείς δραστηριότητας προϋποθέτει την ύπαρξη και αποδοτική λειτουργία της

μηχανογραφικής κάλυψης και την εκπαίδευση επαρκούς και κατάλληλου προσωπικού.

Έτσι, δεν είναι υπερβολή να ισχυρισθεί κανείς, ότι η πορεία και επιτυχία της προσαρμογής της ΑΤΕ στις μεταβαλλόμενες συνθήκες λειτουργίας του τραπεζικού συστήματος, για την εξυπηρέτηση των αναπτυξιακών αναγκών του αγροτικού τομέα, θα εξαρτηθεί και από τη δυνατότητα να αποκτήσει την απαραίτητη μηχανογραφική κάλυψη που είναι ο πιο περιοριστικός παράγοντας για την ανάληψη των νέων τραπεζικών εργασιών.

Η δυνατότητα μηχανογραφικής κάλυψης των αναγκών της Τράπεζας θα αποτελέσει τα προσεχή χρόνια κυριολεκτικά όχι μόνο δείκτη επιτυχίας ή μη της εσωτερικής οργανωτικής βελτίωσης και λειτουργίας της ΑΤΕ αλλά και της δυνατότητάς της να παραμείνει de facto η Τράπεζα των αγροτών. Η αντίληψη ότι υπάρχει κίνδυνος να χαθεί ή, κατ' , άλλη διατύπωση, να αναιρεθεί ο αναπτυξιακός χαρακτήρας της ΑΤΕ αν μπει στις νέες γι , αυτή τραπεζικές εργασίες δεν είναι βάσιμη, γιατί παραγνωρίζει τη δυναμική των συντελεσμένων μεταβολών στη φύση και την ποιότητα των τραπεζικών αναγκών των αγροτών, την έκταση και σπουδαιότητα των συντελούμενων μεταβολών στην πιστωτική πολιτική καθώς και το επίπεδο ανάπτυξης του αγροτικού τομέα. Στην περίπτωση που η ΑΤΕ παραμείνει παθητικός αποδέκτης των εξελίξεων σίγουρα θα υπονομεύσει τη θέση της στην τραπεζική αγορά. Συγκεκριμένα, δεν μπορεί να θεωρηθεί η ΑΤΕ ως τράπεζα με την ευρύτερη και ουσιαστική του όρου έννοια, χωρίς τη δυνατότητα παροχής υπηρεσιών στην εξυπηρέτηση π.χ. των εισαγωγών - εξαγωγών του αγροτικού τομέα. Το εξωτερικό εμπόριο αγροτικών προϊόντων είναι σημαντικός παράγοντας στην οικονομία της χώρας, αν ληφθεί υπόψη ότι μόνο οι εξαγωγές αγροτικών προϊόντων καλύπτουν το 1/3 περίπου της αξίας των συνολικών εξαγωγών της χώρας. Έτσι η

ποιότητα της παροχής προς τους πελάτες καθαρά τραπεζικών εργασιών γίνεται αποφασιστικός παράγοντας για τη διατήρηση και ανάπτυξη των καθαρά αναπτυξιακών εργασιών, με το μικρότερο δυνατό οικονομικό και κοινωνικό κόστος.

Εξάλλου, δεν θα πρέπει να μας διαφεύγει το γεγονός ότι οι μεγάλες τράπεζες, που εξυπηρετούν τις αναπτυξιακές τραπεζικές ανάγκες του αγροτικού τομέα στη Γαλλία και Ολλανδία, δηλ. η Credit Agricole και η Rabobank, αναπτύσσουν έντονη δραστηριότητα στην εσωτερική τραπεζική αγορά των χωρών τους με τέτοια επιτυχία ώστε να θεωρούνται οι μεγαλύτερες στις χώρες αυτές. Χαρακτηριστικό για τη δεύτερη είναι το γεγονός ότι μόνο 20% των κεφαλαίων της προέρχονται από τον αγροτικό κόσμο, ενώ αντίστοιχα διοχετεύει στον αγροτικό τομέα διπλάσιες χορηγήσεις (40%). Αυτό σημαίνει ότι η συνεταιριστική Rabobank, παρ' ότι οι εργασίες της μπορούν να γίνονται και από εμπορικές τράπεζες, καταφέρνει να είναι κοντά στον αγρότη και να τον χρηματοδοτεί με τους καλύτερους σχετικά όρους. Έτσι, καταφέρνει να διατηρεί την κυρίαρχη θέση της στον τομέα της αγροτικής πίστης, αφού δανείζει σχεδόν το 95% των τραπεζικών χορηγήσεων και το 75% του συνόλου των δανειακών κεφαλαίων του αγροτικού τομέα. Από πλευράς καταθέσεων κατατάσσεται 47η παγκοσμίως και μεταξύ των τριών μεγαλύτερων στην Ολλανδία.

Ακόμη πιο χαρακτηριστική περίπτωση πετυχημένης αγροτράπεζας είναι εκείνη της Credit Agricole, η οποία θα πρέπει να αποτελέσει παράδειγμα για την παραπέρα πορεία και μετεξέλιξη της ΑΤΕ, προσαρμοσμένη όμως στην ελληνική εμπειρία και το επίπεδο ανάπτυξης του αγροτικού τομέα και της ελληνικής οικονομίας γενικότερα.

Με νόμο του 1979 η Τράπεζα μεταμορφώθηκε σε βιομηχανικό και εμπορικό ίδρυμα που υπόκειται σε φόρο εισοδήματος.

Κατά βάση όμως η Credit Agricole παραμένει ένα αγροτικό ίδρυμα, που εξειδικεύεται στη χρηματοδότηση του αγροτικού τομέα και των συναφών μ' αυτό Βιομηχανιών.

Στις περιπτώσεις που η Κυβέρνηση επιβάλλει ποσοτώσεις και άλλους πιστωτικούς περιορισμούς, η Τράπεζα θεωρεί υποχρέωσή της να ικανοποιήσει κατά προτεραιότητα τις ανάγκες του αγροτικού τομέα.

Η κυρίαρχη θέση της Credit Agricole στην αγορά της αγροτικής πίστης δεν διασφαλίζεται με τα επιδοτούμενα επιτόκια των χορηγήσεων, αφού μόνο το 40% του συνόλου των χορηγήσεων είχαν επιδοτούμενο επιτόκιο.

Επίσης, τα δάνεια της Τράπεζας δεν είναι περιορισμένα μόνο στον αγροτικό τομέα αλλά στις αγροτικές περιοχές (μέχρι πόλεις έως 12.000 κατοίκους).

Έτσι, η Τράπεζα διατηρεί τον κοινωνικό και αγροτικό χαρακτήρα όπως πιστοποιείται και από την κοινωνικοοικονομική έκθεση των δανειοδοτούμενων, που είναι κυρίως αγρότες, εργάτες και μεσαία διευθυντικά στελέχη. Σύμφωνα με στοιχεία 31.12.83 η Credit Agricole με βάση το ύψος των καταθέσεων είναι 14η στη σειρά των μεγαλύτερων τραπεζών του κόσμου και 4η τράπεζα στη Γαλλία, με μικρή διαφορά από την πρώτη.

Συμπερασματικά, θα μπορούσε να τονιστεί για την ΑΤΕ ότι η επέκταση και ανάληψη νέων τραπεζικών εργασιών και γενικότερα η κάλυψη των τραπεζικών αναγκών των κατοίκων της υπαίθρου όχι μόνο δεν αντιστρατεύεται τον αναπτυξιακό της χαρακτήρα και ρόλο αλλά αντίθετα αποτελεί προϋπόθεση για τη διατήρηση και ενίσχυση του αναπτυξιακού ρόλου της Τράπεζας.

ΚΕΦΑΛΑΙΟ 6^ο**ΕΜΠΕΙΡΙΕΣ ΚΑΙ ΔΙΑΠΙΣΤΩΣΕΙΣ ΑΠΟ ΤΗΝ
ΕΦΑΡΜΟΓΗ
ΤΗΣ ΠΙΣΤΩΤΙΚΗΣ ΠΟΛΙΤΙΚΗΣ**

Η νομισματική και πιστωτική πολιτική που εφαρμόστηκε στη χώρα μας μεταπολεμικά υπαγορεύτηκε οπωσδήποτε από τις έκτακτες ανάγκες που δημιουργήθηκαν από τον πόλεμο. Με δεδομένη τη μεγάλη ανεπάρκεια πιστωτικών πόρων και κυρίως τη συγκέντρωσή τους στις εμπορικές τράπεζες, ανέκυπτε αμέσως το πρόβλημα όχι μόνο της κατανομής των περιορισμένων αυτών πόρων αλλά και το πρόβλημα της διοχέτευσής τους προς τους παραγωγικούς τομείς της οικονομίας. Όπως τονίζεται στη μελέτη του Δ. Χαλικιά «Δυνατότητες και Προβλήματα Πιστωτικής Πολιτικής, η Ελληνική Εμπειρία», η ανακατανομή των περιορισμένων χρηματικών πόρων ήταν συνέπεια των ιδιορρυθμιών που επικρατούσαν στη χρηματοπιστωτικό σύστημα (συγκέντρωση καταθέσεων από 2 ή 3 τράπεζες, έλλειψη κεφαλαιαγοράς και χρηματοοικονομίας) οπότε ανέκυπτε αυτόματα το φαινόμενο της ανεπάρκειας χρηματικών πόρων, για τη χρηματοδότηση των προγραμμάτων των

δημοσίων επενδύσεων, των προγραμμάτων των επενδυτικών τραπεζών, των προγραμμάτων των ειδικών οργανισμών και κατά συνέπεια δημιουργούνταν η ανάγκη ανάκατανομής των αποταμιεύσεων.

Οι παραπάνω συνθήκες οδήγησαν τις νομισματικές αρχές στην προσφυγή διοικητικών ρυθμίσεων, για να μπορέσουν να καταναείμουν τους περιορισμένους πιστωτικούς πόρους προς τους επιθυμητούς αναπτυξιακούς στόχους.

Έτσι, λοιπόν, κάτω από αυτές τις συνθήκες, επικράτησε έντονος κρατικός παρεμβατισμός και χρήση διοικητικών μεθόδων, που αποτέλεσαν τα κύρια χαρακτηριστικά του τραπεζικού μας συστήματος στη μεταπολεμική περίοδο.

Η προσφυγή σε διοικητικές ρυθμίσεις δεν επιβλήθηκε μόνο από την ανάγκη διοχέτευσης των πόρων αυτών προς τους παραγωγικούς τομείς του ιδιωτικού και μόνο τομέα της οικονομίας αλλά και από την ανάγκη χρηματοδότησης των αναπτυξιακών, κυρίως, προγραμμάτων του Δημοσίου και των Ειδικών Πιστωτικών Οργανισμών (ΕΠΟ).

Η πρακτική αυτή του αναδιανεμητικού ρόλου των νομισματικών αρχών συνεχίστηκε σε όλη τη διάρκεια της μεταπολεμικής περιόδου και είχε σαν επακόλουθο την καθιέρωση ενός ιδιόρρυθμου νομισματοπιστωτικού καθεστώτος. Γενικά πιστεύεται ότι η πολιτική αυτή εμπόδισε την εξέλιξη των χρηματοπιστωτικών δομών της ελληνικής οικονομίας ή με άλλα λόγια, απέκλεισε τη δημιουργία ενός σωστού τραπεζικού συστήματος.

Πρωταρχικός στόχος της πιστωτικής πολιτικής, μετά την πολεμική ανασυγκρότηση και τη νομισματική σταθεροποίηση που επιτεύχθηκε στα μέσα της δεκαετίας του '50, όπως προαναφέρθηκε, ήταν ο επηρεασμός της κατανομής των τραπεζικών πιστώσεων με τρόπο ώστε να εξυπηρετεί τις ανάγκες της οικονομικής ανάπτυξης της χώρας.

Προς την κατεύθυνση αυτή, η πιστωτική πολιτική θεωρήθηκε το σπουδαιότερο μέσο αναπτυξιακής πολιτικής στην κατανομή των πιστώσεων προς επενδύσεις που θα συνέβαλαν περισσότερο στην αναπτυξιακή προσπάθεια της χώρας. Στα πλαίσια αυτά ενθαρρύνονταν οι λεγόμενες «παραγωγικές» δραστηριότητες ενώ αποκλείονταν από τη χρηματοδότηση οι μη παραγωγικές. Το σύστημα αυτό εφαρμόστηκε μέσα από ένα λεπτομερειακό πλέγμα ποιοτικών και ποσοτικών ελέγχων και ρυθμίσεων, ιδιαίτερα σε μια περίοδο μεγάλης ζήτησης τραπεζικών πιστώσεων και ανεπάρκειας προσφοράς κεφαλαίων.

Με την πάροδο του χρόνου και ενώ το πρόβλημα της ανεπάρκειας των κεφαλαίων άρχισε να αντιμετωπίζεται με τη σημειούμενη εισροή αποταμιεύσεων στο τραπεζικό σύστημα, οι νομισματικές αρχές, παρά ταύτα, φοβούμενες πιθανή εκτροπή των πιστώσεων προς μη παραγωγικές επενδύσεις, καθιέρωσαν ένα νέο σύστημα έμμεσου επηρεασμού της ποιοτικής σύνθεσης των τραπεζικών χορηγήσεων, μέσω του διαφορισμού των επιτοκίων. Τα επιτόκια για τις παραγωγικές και κοινωνικά επιθυμητές δραστηριότητες καθιερώθηκαν σε αρκετά χαμηλά επίπεδα ενώ τα επιτόκια για τις άλλες (μη παραγωγικές δραστηριότητες) ήταν υψηλότερα. Παράλληλα διατηρήθηκαν διάφοροι περιορισμοί για τη χρηματοδότηση ορισμένων άλλων δραστηριοτήτων (π.χ. εμπόριο, εισαγωγές).

Αν και η πρόθεση των νομισματικών αρχών ήταν να ευνοήσουν τις παραγωγικές δραστηριότητες, εντούτοις η διάρθρωση των επιτοκίων ήταν πολύπλοκη και μέχρι ένα βαθμό ανορθολογική¹, εφόσον δεν αντανάκλούσε το πραγματικό κόστος των κεφαλαίων και απέκλειε την ανάπτυξη σωστών τραπεζικών κριτηρίων και

¹ Η ορθολογικότερη διάρθρωση των επιτοκίων καταθέσεων παρεμποδιζόταν από την επιμονή των νομισματικών αρχών να διατηρούν χαμηλό το κόστος των χρήματος, μ' άλλα λόγια να διατηρούν χαμηλό το κόστος των δανειακών κεφαλαίων που απαιτούσε η χρηματοδότηση του ιδιωτικού και δημόσιου τομέα. Επίσης, η ανορθολογική διάρθρωση των επιτοκίων που καθοριζόταν από τις νομισματικές αρχές είχε το χαρακτηριστικό γνώρισμα ότι τα μακροχρόνια επιτόκια ήταν χαμηλότερα από τα βραχυχρόνια, κάτι που συναντά κανείς μόνο στην ελληνική πιστωτική αγορά.

εσωτερικών ελέγχων στις τράπεζες. Η κατάσταση αυτή απέκλεισε τη δημιουργία ενός σωστού τραπεζικού συστήματος, αν ληφθεί υπόψη ότι η σχέση επιτοκίων χορηγήσεων και καταθέσεων, σε συνδυασμό πάντα με τους πολύπλοκους ποσοτικούς ή ποιοτικούς κανόνες και ελέγχους, περιόριζαν τους βαθμούς ελευθερίας του τραπεζικού συστήματος καθώς και τα περιθώρια κέρδους του.

Υποστηρίζεται ότι το σύστημα αυτό όχι μόνον δε λειτούργησε ικανοποιητικά, αλλά με την πάροδο του χρόνου οδήγησε και σε σοβαρές παρενέργειες, με αρνητικές συνέπειες για την οικονομία της χώρας.

Το σύστημα των ποιοτικών πιστωτικών ελέγχων και ο διοικητικός καθορισμός των επιτοκίων οδήγησε τελικά σε αποτελέσματα αντίθετα από τα αναμενόμενα.

Θα μπορούσε να υποστηριχθεί ότι παρεμποδίστηκε η ανάπτυξη της κεφαλαιαγοράς και ότι η εξάρτηση των επιχειρήσεων από το τραπεζικό σύστημα απέκτησε μόνιμο χαρακτήρα, αφού ως γνωστόν, το τραπεζικό σύστημα ήταν το μόνο κανάλι μεταφοράς πόρων από τους αποταμιευτές προς τους επενδυτές, πράγμα που απέτρεψε τη δημιουργία παράλληλων διόδων ροής των κεφαλαίων από τους αποταμιευτές στους επενδυτές.

Αποτέλεσμα της στενής αυτής σχέσης και εξάρτησης των επιχειρήσεων από τις τράπεζες, σε συνδυασμό με τον τρόπο που ασκήθηκε η πιστωτική πολιτική, ήταν η ανάπτυξη «προνομιϊακών» σχέσεων μεταξύ τραπεζών και ορισμένων κλάδων ή δραστηριοτήτων ή ακόμη μεταξύ συγκεκριμένων επιχειρήσεων (ευνοουμένων) και τραπεζών. Με άλλα λόγια, το πολύπλοκο σύστημα πιστωτικών κανόνων και ρυθμίσεων, σε συνδυασμό πάντα με το μέτρο του διαφορισμού και των χαμηλών επιτοκίων, αφαιρούσε από τις τράπεζες τη δυνατότητα εφαρμογής τραπεζικών κριτηρίων, τις εξωθούσε πολλές φορές σε καταστρατηγήσεις των κανόνων που

ίσχυναν και τις ανάγκαζε να εφαρμόζουν πάγια το σύστημα της εμπράγματης εξασφάλισης των δανείων (γεγονός που ευνοούσε μόνο τις μεγάλες επιχειρήσεις) αντί να χρηματοδοτούν τις βιομηχανικές επιχειρήσεις με βάση τη μελέτη των στοιχείων του ισολογισμού και των αποτελεσμάτων χρήσης. Η εμμονή των τραπεζών στο σύστημα των εμπράγματων εξασφαλίσεων των δανείων καθιστούσε δύσκολη την πρόσβαση στο τραπεζικό σύστημα νέων επιχειρήσεων και ιδιαίτερα μικρών, με περιορισμένες δυνατότητες παροχής εμπράγματων ασφαλειών.

Υποστηρίζεται ότι με σωστά τραπεζικά κριτήρια και με μια πιο ορθολογική πολιτική διαχείρισης του χαρτοφυλακίου των τραπεζών, δε θα είχαμε σήμερα το φαινόμενο των προβληματικών (υπερχρεωμένων) επιχειρήσεων.

Υποστηρίζεται επίσης, ότι ο υπερδανεισμός (υπερχρέωση) και η κακή κεφαλαιακή σύνθεση πολλών επιχειρήσεων είναι σε μεγάλο βαθμό συνέπεια των χαμηλών τραπεζικών επιτοκίων που ίσχυσαν στο παρελθόν. Εξάλλου, παρά το γεγονός ότι η βιομηχανία αποτέλεσε για τις νομισματικές αρχές τον πλέον ευνοούμενο κλάδο από πλευράς χρηματοδότησης, εντούτοις, πιστεύεται, ότι το πιστωτικό σύστημα που επικράτησε και η πιστωτική πολιτική όπως εφαρμόστηκε δεν οδήγησαν στη βελτίωση της ανταγωνιστικότητας της ελληνικής βιομηχανίας. Απεναντίας, θα μπορούσε να υποστηριχθεί ότι, ως ένα βαθμό, την έβλαψε και αυτό έγινε με τη δυνατότητα που έδινε στις βιομηχανικές επιχειρήσεις ν' ασκούν και εμπορική πίστη, κάτι που οι ίδιες οι τράπεζες δεν έκαναν αφού, ως γνωστόν, το τραπεζικό σύστημα απέκλεισε από τη χρηματοδότηση το εμπόριο και κατά συνέπεια δε βοήθησε στη δημιουργία υγιών εμπορικών επιχειρήσεων στη χώρα μας.

Με άλλα λόγια, η υποκατάσταση του τραπεζικού συστήματος στην άσκηση της εμπορικής πίστης από τις βιομηχανικές επιχειρήσεις οδήγησε αναγκαστικά τις επιχειρήσεις αυτές να λειτουργούν σε μια πολύ μικρή αναλογία ιδίων προς ξένα

κεφάλαια, πράγμα που ήταν οπωσδήποτε συνέπεια του τρόπου άσκησης και εφαρμογής της πιστωτικής πολιτικής. Ακόμη, η χρηματοδότηση του εμπορίου μέσω της βιομηχανίας δυσκόλευε περισσότερο τη θέση των τραπεζών και καθιστούσε πιο δύσκολη την αξιολόγηση των κινδύνων. Αλλά και ο διαχωρισμός, από την πλευρά των νομισματικών αρχών, των διαφόρων κλάδων της οικονομίας σε ευνοούμενους και μη δεν εξασφάλιζε οπωσδήποτε ότι οι πιστώσεις που δίνονταν στους κλάδους αυτούς θα χρησιμοποιούνταν σύμφωνα με τον αρχικό τους προορισμό. Αυτό γιατί, αργά ή γρήγορα, παρουσιάστηκε το φαινόμενο της διαρροής των πιστώσεων, φαινόμενο που δεν ήταν εύκολο να ελεγχθεί. Επιπλέον η τακτική του καθορισμού ευνοουμένων και μη κλάδων κι ο αποκλεισμός άλλων οδήγησε και στη δημιουργία παρατραπεζικών αγορών. Πολλές πιστωτικές συναλλαγές μένουν εκτός του τραπεζικού δανεισμού, με αποτέλεσμα όχι μόνο την αποδυνάμωση της αποτελεσματικότητας της νομισματικής και πιστωτικής πολιτικής (αφού καθίσταται αδύνατος ο επηρεασμός της συνολικής ρευστότητας της οικονομίας) αλλά και την πρόσθετη επιβάρυνση των συναλλασσομένων. Κάτω από αυτές τις συνθήκες η καταναλωτική πίστη, για παράδειγμα, ασκείται με ανορθόδοξους μηχανισμούς.

Ένα άλλο σοβαρό μειονέκτημα της πολιτικής ανακατανομής των πόρων εντοπίζεται στον τρόπο που γινόταν η χρηματοδότηση των προγραμμάτων των Ειδικών Πιστωτικών Οργανισμών (Ε.Π.Ο.).

Όπως είναι γνωστό, η χρηματοδότηση των προγραμμάτων των Ε.Π.Ο. γινόταν με ελεγχόμενα κεφάλαια από την Τ.Ε. πράγμα που οδηγούσε σε πλήρη εξάρτηση των Οργανισμών αυτών από την Τ.Ε. και οπωσδήποτε περιόριζε στο ελάχιστο τα περιθώρια ελεύθερης δράσης τους, με σοβαρές συνέπειες στην απρόσκοπτη εξυπηρέτηση των χρηματοδοτικών τους προγραμμάτων. Πιστεύεται ότι οι Ε.Π.Ο. θα μπορούσαν να αναπτύξουν ταχύτερα τη δραστηριότητά τους, αν

αναγνωριζόταν σ' αυτούς η δυνατότητα απευθείας διαπραγματεύσεων με φορείς διαθέσιμων κεφαλαίων, πράγμα που αφενός μεν θα μείωνε το κόστος του χρήματος - κόστος που η ίδια η διαδικασία ανακατανομής συνεπάγεται- και αφετέρου θα βοηθούσε και στην ανάπτυξη αγορών χρήματος. Βέβαια, εδώ υπάρχει και ο αντίλογος, αφού υποστηρίζεται ότι οι Ε.Π.Ο. επέδειξαν «απροθυμία» προς την κατεύθυνση αυτή, τουλάχιστον μέχρι τα τελευταία δέκα χρόνια. Τέλος, μια άλλη αρνητική επίδραση του συστήματος ποιοτικών πιστωτικών κανόνων και ρυθμίσεων αφορά στον τρόπο που γινόταν η χρηματοδότηση των προγραμμάτων του Δημοσίου και των δημοσίων επιχειρήσεων, Πάνω σ' αυτό το θέμα υποστηρίζεται ότι ο τρόπος που γινόταν η κάλυψη των ελλειμμάτων του δημοσίου, μέσω του συστήματος των υποχρεωτικών δεσμεύσεων στις εμπορικές τράπεζες και πάντα με χαμηλότοκα κεφάλαια, οδήγησε αφενός μεν στη διαμόρφωση των ελλειμμάτων του δημοσίου σε υψηλά επίπεδα (με όλους τους πληθωριστικούς κινδύνους) και αφετέρου σε περιορισμό του μεριδίου των πιστώσεων που κατευθύνονταν στον ιδιωτικό τομέα της οικονομίας (είναι γεγονός ότι τα περιθώρια χρηματοδότησης του ιδιωτικού τομέα της οικονομίας, χωρίς επικίνδυνες πληθωριστικές συνέπειες, προσδιορίζονται από τα ελλείμματα του δημοσίου τομέα).

Εξάλλου, η τακτική της άνετης χρηματοδότησης των προγραμμάτων των δημοσίων επιχειρήσεων με χαμηλά επιτόκια, που δεν αντανάκλυσαν το πραγματικό κόστος του χρήματος, ουδέποτε προβλημάτισε τις επιχειρήσεις αυτές να ακολουθήσουν την πολιτική της αυτοχρηματοδότησης των προγραμμάτων τους.

ΚΕΦΑΛΑΙΟ 7^ο**ΠΡΟΣΦΑΤΕΣ ΕΞΕΛΙΞΕΙΣ & ΠΡΟΟΠΤΙΚΕΣ ΤΗΣ
ΝΟΜΙΣΜΑΤΟΠΙΣΤΩΤΙΚΗΣ ΠΟΛΙΤΙΚΗΣ**

Τα τελευταία χρόνια και ιδιαίτερα από το 1982 έγιναν αρκετές προσπάθειες και λήφθηκαν αρκετά μέτρα από την πλευρά των νομισματικών αρχών, με απώτερο σκοπό τη βελτίωση του τρόπου άσκησης της νομισματικής και πιστωτικής πολιτικής και την εκλογίκευση του ρόλου των τραπεζών.

Τα μέτρα αυτά φαίνεται ότι είναι απόρροια της επισήμανσης και αναγνώρισης πλέον των αδυναμιών και προβλημάτων του ελληνικού τραπεζικού και πιστωτικού συστήματος και των στρεβλώσεων, που επέφερε στην οικονομία μας η σχεδόν απαράλλακτη εφαρμογή των ίδιων πιστωτικών κανόνων και ρυθμίσεων επί μια εικοσιπενταετία.

Πρώτο και σημαντικό μέτρο προς την κατεύθυνση αυτή θεωρείται η μεταβολή που επήλθε με το νόμο 1266/82, ο οποίος κατήργησε τη Νομισματική Επιτροπή και μεταβίβασε σχεδόν όλες τις αρμοδιότητές της στην Τράπεζα της Ελλάδος. Με τη σημαντική αυτή θεσμική αλλαγή, μπορεί να υποστηριχθεί, ότι

δημιουργήθηκαν οι συνθήκες για την καθιέρωση μιας ανεξάρτητης ουσιαστικά Κεντρικής Τράπεζας στη χώρα μας, πράγμα που σημαίνει ότι η Κεντρική Τράπεζα επωμίζεται πλέον την ευθύνη της εφαρμογής της νομισματικής και πιστωτικής πολιτικής, πάντοτε, βέβαια, μέσα στα πλαίσια της οικονομικής πολιτικής που χαράσσει η εκάστοτε Κυβέρνηση της χώρας.

Δεύτερο, σ' ό,τι αφορά τα επιτόκια, καταργήθηκε μια μεγάλη ποικιλία πολύ χαμηλών επιτοκίων τραπεζικών χορηγήσεων και παράλληλα επιχειρήθηκε μια σημαντική προς τα πάνω ενοποίησή τους. Γνώμονας της πολιτικής αυτής ήταν αφενός μεν η ορθολογική κατανομή των πόρων και αφετέρου η διαμόρφωση ενός τέτοιου επιπέδου επιτοκίων, που να εκφράζει το πραγματικό κόστος ευκαιρίας των τραπεζικών κεφαλαίων.

Ένα άλλο αποφασιστικό μέτρο για την εξυγίανση και τον εκσυγχρονισμό του τραπεζικού συστήματος, σχετιζόμενο και πάλι με τα επιτόκια, είναι η αποσύνδεση της επιδότησης του επιτοκίου από τη λειτουργία του πιστωτικού μηχανισμού, μέτρο, που πιστεύεται, ότι θα συμβάλλει στην αποτελεσματικότερη λειτουργία του πιστωτικού συστήματος της χώρας.

Σημειώνεται, στην Έκθεση της Τράπεζας Ελλάδας, ότι δεν είναι ορθή η αντίληψη ότι μπορεί να διασφαλιστεί, πλέον, μέσω ενός συστήματος λεπτομερειακών πιστωτικών κανόνων, ρυθμίσεων και ελέγχων, η χρησιμοποίηση των τραπεζικών πιστώσεων στους σκοπούς για τους οποίους χορηγούνται.

Φάνηκε ότι το περίπλοκο σύστημα πιστωτικών κανόνων και ρυθμίσεων, που εφαρμόστηκε κατά τα τελευταία 25 χρόνια, βέβαια πάντοτε κάτω από τις συγκεκριμένες οικονομικές συνθήκες και προτεραιότητες της εποχής εκείνης, δεν μπόρεσε να εξασφαλίσει την ορθολογική κατανομή και αξιοποίηση των διαθέσιμων αποταμιευτικών πόρων. Οι συνέπειες του μέτρου της αποσύνδεσης της επιδότησης

του επιτοκίου εντοπίζονται, πρώτον στους Ειδικούς Πιστωτικούς Οργανισμούς (ΑΤΕ, ΕΚΤΕ) και δεύτερο στον Κρατικό Προϋπολογισμό. Η αποσύνδεση της επιδότησης του επιτοκίου αποβλέπει στην υπευθυνοποίηση των τραπεζών γενικότερα και ειδικότερα των Ειδικών Πιστωτικών Οργανισμών και στη λειτουργία τους με ιδιωτικοοικονομικά μάλλον κριτήρια. Το γεγονός ότι οι Ειδικοί Πιστωτικοί Οργανισμοί δε θα πετυχαίνουν στο μέλλον επιδότηση των χαμηλών επιτοκίων των δανείων που χορηγούν, θα τους αναγκάσει να ακολουθήσουν μάλλον περιοριστική πιστωτική πολιτική, αφού πλέον τα αποτελέσματα χρήσεως δε θα ενισχύονται από επιχορηγήσεις. Στο εξής, οι Ειδικοί Πιστωτικοί Οργανισμοί θα πρέπει να στρέψουν τις προσπάθειές τους στην ανακύκλωση των κεφαλαίων τους, στην αύξηση του βαθμού ρευστοποίησης των δανείων που χορηγούν και τέλος να προσφύγουν για εξεύρεση κεφαλαίων, στην πρωτόγενή αγορά για να πετύχουν απρόσκοπτη εφαρμογή του χρηματοδοτικού τους προγράμματος.

Τέλος, πιστεύεται ότι το μέτρο της αποσύνδεσης των επιτοκίων θα βοηθήσει και στη μείωση του κόστους που συνεπάγεται η άμεση ή έμμεση επιδότηση ορισμένων κατηγοριών δανείων από τον Κρατικό Προϋπολογισμό.

Ένα ακόμη βήμα, που οπωσδήποτε συμβάλλει στη γενικότερη προσπάθεια της Κεντρικής Τράπεζας για ορθολογικότερη διάρθρωση των επιτοκίων, ήταν η τελευταία αύξηση των επιτοκίων των εντόκων γραμματίων του δημοσίου. Με την απόφαση αυτή της Τ.Ε. ο ιδιωτικός τομέας έπαψε πλέον να επιδοτεί, όπως γινόταν στο παρελθόν, τα χαμηλά επιτόκια δανεισμού του κράτους και των υπόλοιπων δημόσιων οργανισμών. Στο εξής, οι δημόσιοι οργανισμοί και οι δημόσιες επιχειρήσεις θα δανειοδοτούνται με το ίδιο επιτόκιο (18,5% για τα δωδεκάμηνης διάρκειας έντοκα γραμμάτια) με το οποίο χρηματοδοτούνται και οι ιδιωτικές επιχειρήσεις. Είναι γεγονός ότι το μέτρο αυτό θα αναγκάσει το Δημόσιο να

υπολογίζει το κόστος ευκαιρίας των κεφαλαίων που δανείζεται και πιστεύεται ότι θα συμβάλλει σε πιο ρεαλιστική εκτίμηση του βάρους που συνεπάγεται η εξυπηρέτηση του δημόσιου χρέους. Τέλος, με την αύξηση των επιτοκίων δανεισμού του δημόσιου τομέα ο ιδιωτικός τομέας θα πάψει να επιδοτεί έμμεσα το κόστος δανεισμού του κράτους και των υπόλοιπων δημόσιων φορέων.

1. Η διάθεση έντοκων γραμματίων του Δημοσίου στους ιδιώτες απαρχή για τη δημιουργία αγοράς χρήματος

Η επέκταση του θεσμού της διάθεσης έντοκων γραμματίων του Δημοσίου και στους ιδιώτες είναι μέτρο προς τη σωστή κατεύθυνση και θα συμβάλλει αποφασιστικά στην ανάπτυξη της χρηματαγοράς, η οποία στην ουσία, πέρα από το τραπεζικό σύστημα, είναι αρκετά υποτονική.

Απώτερος στόχος των νομισματικών αρχών φαίνεται να είναι όχι μόνο η προσφορά μιας εναλλακτικής ευκαιρίας προς το κοινό για τοποθέτηση των αποταμιεύσεών του, αλλά, το βασικότερο, μέσω μιας ελεύθερης αγοράς χρήματος, να βοηθηθεί η εξυγίανση των δημόσιων οικονομικών, με τη βαθμιαία περιστολή των ελλειμμάτων του Δημοσίου. Εκτός από τον έλεγχο του Δημοσίου, στον τομέα των ελλειμμάτων, πιστεύεται ότι το επιτόκιο των έντοκων γραμματίων θα παίζει σημαντικό ρόλο στη διαμόρφωση του πραγματικού κόστους του χρήματος. Δίνεται η δυνατότητα πλέον στην Τράπεζα Ελλάδος να συμβάλλει στην ανάπτυξη δευτερογενούς αγοράς έντοκων γραμματίων και, με παράλληλες παρεμβάσεις στην αγορά αυτή, να ενισχύσει τις δυνατότητές της για αποτελεσματικό νομισματικό έλεγχο.

Όπως τονίζεται στην έκθεση της Τράπεζας Ελλάδος η επιτυχία του μέτρου αυτού θα συμβάλλει στην αύξηση της αποταμίευσης αλλά, και στην ορθολογικότερη αξιοποίησή της. Ακόμη, θα συμβάλλει και στον περιορισμό της ρευστότητας της οικονομίας.

Σύμφωνα με την υπ' αριθ. 374011223/9.4.85 απόφαση του υπουργού Εθνικής Οικονομίας και Οικονομικών, τα έντοκα γραμμάτια του Δημοσίου που θα διατίθενται στους ιδιώτες, θα είναι ονομαστικής αξίας 100.000, 200.000, 500.000 και 1.000.000 δρχ. Η διάθεση των γραμματίων αυτών θα γίνεται από τις τράπεζες και τα πιστωτικά ιδρύματα που έχουν εξουσιοδοτηθεί από την Τ.Ε. Επίσης η διάθεση έντοκων γραμματίων θα γίνεται και από χρηματιστές που έχουν σχετική εξουσιοδότηση από την Τ.Ε.

Εξάλλου, το επίπεδο επιτοκίων των έντοκων γραμματίων καθορίστηκε ως εξής: για τα τρίμηνης διάρκειας επιτόκιο 17%, για τα εξάμηνης διάρκειας επιτόκιο 17,5%, και για τα δωδεκάμηνης διάρκειας 18,5%. Πρέπει να σημειωθεί εδώ ότι οι τόκοι των έντοκων γραμματίων δεν επιβαρύνονται με φόρο εισοδήματος, κάτι ανάλογο που συμβαίνει και για τους τόκους των καταθέσεων. Είναι αυτονόητο ότι η ρύθμιση αυτή απέβλεπε στη διατήρηση ανταγωνιστικού επιπέδου μεταξύ έντοκων γραμματίων του Δημοσίου και καταθέσεων. Επίσης, η διάθεση των έντοκων γραμματίων συνδυάζεται και με το κίνητρο της προκαταβολής των τόκων. Υποστηρίζεται έντονα τον τελευταίο καιρό ότι η αυξημένη άντληση κεφαλαίων από το Δημόσιο μέσω των έντοκων γραμματίων (πράγμα που οδηγεί σε υποκατάσταση των τραπεζικών καταθέσεων) από τη μια μεριά θα ανακουφίσει τις τράπεζες από την υπερβάλλουσα ρευστότητα, με όλες τις ευνοϊκές επιπτώσεις που συνεπάγεται γι' αυτές, όπως π.χ. τη μείωση του κόστους των καταθέσεων και από την άλλη ίσως οδηγήσει σε αύξηση των ελλειμμάτων του Δημοσίου εξαιτίας των υψηλών επιτοκίων

των εντόκων γραμματίων αν το Δημόσιο δεν προβεί σε ρεαλιστικότερες πλέον εκτιμήσεις του βάρους που συνεπάγεται η εξυπηρέτηση του δημόσιου χρέους.

2. Χορήγηση στεγαστικών δανείων και από εμπορικές τράπεζες

Με απόφαση του Διοικητή της Τ.Ε. επιτράπηκε στις εμπορικές τράπεζες, στην Ε.Κ.Τ.Ε., στην Εθνική Στεγαστική Τράπεζα και στο Ταχυδρομικό Ταμιευτήριο να χορηγούν δάνεια για αγορά ή κατασκευή κατοικίας, με ελεύθερα διαπραγματεύσιμο επιτόκιο σταθερό ή κυμαινόμενο. Το κατώτατο επιτόκιο στεγαστικών δανείων που θα χορηγούν οι εμπορικές τράπεζες θα είναι 21,5% πράγμα που σημαίνει ότι το επιτόκιο στην προκειμένη περίπτωση μπορεί να διαμορφωθεί και σε υψηλότερα επίπεδα, αν βέβαια η ζήτηση δανείων είναι αρκετά υψηλή.

Με το μέτρο αυτό ίσως δοθεί η δυνατότητα στο ευρύτερο κοινό να αποκτήσει κατοικία, αν ληφθεί υπόψη ότι τα δάνεια αυτά (ύψους 5.000.000) θα παρέχονται ανεξάρτητα από το αν έχει χορηγηθεί ήδη δάνειο από άλλο πιστωτικό ίδρυμα (π.χ. Κτηματική Τράπεζα κλπ.) και ακόμη αν ληφθεί υπόψη ότι τα δάνεια που χορηγούσαν οι εξειδικευμένοι στον τομέα της στεγαστικής πίστης οργανισμοί ήταν ανεπαρκή κάτω από τις συνθήκες που επικράτησαν και επικρατούν τελευταία στην κτηματαγορά.

Η καινοτομία αυτή, επίσης, ίσως αποτελέσει διέξοδο για τις εμπορικές τράπεζες στο να διαθέσουν σημαντικό μέρος από τα αδρανή διαθέσιμά τους, κάτι που παρατηρήθηκε τελευταία λόγω μειωμένης ζήτησης κεφαλαίων.

Οπωσδήποτε, η απόφαση αυτή πάρθηκε σε μια εποχή που παρατηρείται έντονη κάμψη του οικοδομικού τομέα στη χώρα μας, ενός τομέα που επηρέαζε και

επιρεάζει σημαντικά ένα μεγάλο αριθμό επιχειρηματικών κλάδων και εργαζομένων τόσο στους κλάδους αυτούς όσο και κυρίως στις οικοδομές.

Βέβαια, το μέτρο αυτό δεν ξεφεύγει των παραδοσιακών, κλασικών, συνταγών αναθέρμανσης της ελληνικής οικονομίας μέσω του οικοδομικού τομέα.

Οπωσδήποτε, εκφράζονται επιφυλάξεις για την ουσιαστική απόδοση του μέτρου αυτού, δεδομένου ότι το επιτόκιο χρήσης των δανείων αυτών είναι πολύ υψηλό και φαίνεται να μην καθιστά προσιτά τα δάνεια αυτά για το «ευρύ» κοινό, αν ληφθεί υπόψη ότι με πρόχειρους υπολογισμούς η μηνιαία τοκοχρεολυτική δόση του στεγαστικού δανείου ύψους 5.000.000 δρχ, ανέρχεται γύρω στις 70.000 δρχ.

Εντούτοις υποστηρίζεται ότι το κόστος των δανείων αυτών μειώνεται από το γεγονός ότι οι τόκοι των στεγαστικών δανείων απαλλάσσονται του φόρου εισοδήματος.

Από πρόχειρους υπολογισμούς το τελικό κόστος των δανείων αυτών υπολογίζεται γύρω στο 13% με οριακό φορολογικό συντελεστή γύρω στο 40%. Βέβαια, και στην περίπτωση αυτή δεν πρέπει να παραγνωρίζεται η χρονική υστέρηση (ετέροχρονισμός) μεταξύ προείσπραξης του φόρου (π.χ. για τους μισθωτούς) και επιστροφής των φόρων.

ΣΥΜΠΕΡΑΣΜΑΤΑ - ΠΡΟΤΑΣΕΙΣ

Η πίεση από τις νομισματικές αρχές στην ΑΤΕ για την απόκτηση αυτοδυναμίας σε κεφάλαια θα εξακολουθήσει να γίνεται σε εντονότερο βαθμό και στο μέλλον. Κατά συνέπεια, η απρόσκοπτη και ικανοποιητική πορεία των χρηματοδοτικών προγραμμάτων της Τράπεζας θα επηρεάζεται από την ικανότητά της να εξευρίσκει τα αναγκαία κεφάλαια από υγιείς πηγές, κυρίως, από την προσέλκυση καταθέσεων. Έτσι, χωρίς τους έντονους περιορισμούς, το χρηματοδοτικό πρόγραμμα της Τράπεζας μπορεί να γίνεται περισσότερο ευέλικτο και προσαρμοσμένο στις ανάγκες του αγροτικού τομέα.

Η εντυπωσιακή σε επιτυχία προσπάθεια αύξησης των καταθέσεων κινδυνεύει να ανακοπεί, αν η Τράπεζα δεν προχωρήσει με ταχείς ρυθμούς στην διεύρυνση των τραπεζικών εργασιών, σε τρόπο ώστε να μπορεί να καλύπτει, πλήρως και αποτελεσματικά, τις τραπεζικές ανάγκες και των μη αγροτών πελατών της. Παρά το ότι η βάση της πελατείας της θα είναι οι αγρότες και η αγροτική πίστη η κύρια χρηματοδοτική της λειτουργία, η διάρθρωση των εργασιών και της πελατείας θα πρέπει να αλλάξουν με την προσέλκυση νέων πελατών μη αγροτών και τη διεύρυνση των τραπεζικών εργασιών.

Η σημειούμενη στροφή στην εκλογίκευση και μεγαλύτερη ευελιξία των επιτεκίων στον αγροτικό τομέα θα επιτρέψει τόσο μια πιο ορθολογική διατομεακή κατανομή των πόρων όσο και την αποδοτικότερη αξιοποίηση των κεφαλαίων. Η απαραίτητη μεγαλύτερη ευελιξία και ευθύνη άσκησης της αγροτικής πίστης από την ΑΤΕ θα συνεπάγεται και την ανάγκη ποιοτικής και λειτουργικής αναβάθμισης του ρόλου και των υπηρεσιών της Τράπεζας.

Η αύξηση της αποδοτικότητας καθώς και η ανάπτυξη και διεύρυνση των παρεχόμενων τραπεζικών εργασιών (π.χ. καταναλωτική πίστη), μέσα σ' ένα τραπεζικό σύστημα με μεγαλύτερη ανταγωνιστική συμπεριφορά, λιγότερη ρυθμιστική κρατική παρέμβαση και εισαγωγή νέας τεχνολογίας, γίνονται επιτακτικά όχι μόνο για τη βελτίωση της σχετικής θέσης της ΑΤΕ στο όλο τραπεζικό σύστημα αλλά και για την πιο αποτελεσματική της συμβολή στην αναπτυξιακή προσπάθεια του αγροτικού τομέα. Είναι όχι μόνο δυνατό, αλλά και σ' ένα βαθμό προαπαιτούμενο, να εντάσσεται η ΑΤΕ όλο και περισσότερο στον τραπεζικό μηχανισμό, λειτουργώντας ανταγωνιστικά με τις άλλες τράπεζες για την άντληση αποταμιεύσεων και για τις λοιπές τραπεζικές εργασίες, ενώ ταυτόχρονα θα ενισχύονται τα αναπτυξιακά χαρακτηριστικά της Τράπεζας. Και αυτό, γιατί στο μέλλον, στο βαθμό που η Τράπεζα κινητοποιεί περισσότερες αποταμιεύσεις θα μπορεί να αναλαμβάνει ευρύτερες επενδυτικές πρωτοβουλίες και να επεκτείνει τις δραστηριότητές της και σε νέους τομείς.

Τα πλαίσια δράσης της ΑΤΕ και τα οικονομικά της αποτελέσματα θα καθορίζονται σε μεγάλο βαθμό, από την ίδια και όχι από το κράτος, όπως συμβαίνει μέχρι σήμερα. Δηλαδή το πλαίσιο δράσης θα γίνεται με την πάροδο του χρόνου περισσότερο ανταγωνιστικό, πράγμα που απαιτεί τη συνεχή ικανότητα της Τράπεζας να προσαρμόζεται στις νέες ανάγκες των πελατών της και τις απαιτήσεις του αγροτικού τομέα. Ο αγροτικός τομέας θα εξακολουθήσει να κατέχει σημαντική θέση στην οικονομία της χώρας και οι ανάγκες του σε κάθε είδους κεφάλαια θα είναι μεγάλες και αυξανόμενες εξαιτίας των αναγκών εκσυγχρονισμού του σ' όλες τις φάσεις από την παραγωγή μέχρι και την εμπορία και βιομηχανική επεξεργασία των αγροτικών προϊόντων.

Η όλη προσπάθεια εκσυγχρονισμού της Τράπεζας στον καθαρά τραπεζικό τομέα της, στην παρούσα φάση έναρξης μεταβολών στο τραπεζικό σύστημα της χώρας, δεν μπορεί να αναβληθεί ή να καθυστερήσει σημαντικά, χωρίς κίνδυνο να υποβαθμιστεί ο αναπτυξιακός της χαρακτήρας και να χάσει την ευκαιρία μετεξέλιξής της σε μια σύγχρονη αναπτυξιακή Τράπεζα, κατά τα πρότυπα της γαλλικής Credit Agricole και της ολλανδικής Rabobank.

Κριτήριο για την επιτυχία εκσυγχρονισμού και διεύρυνσης των τραπεζικών εργασιών της ΑΤΕ θα αποτελέσει η αποτελεσματική αντιμετώπιση του προβλήματος της μηχανογραφικής κάλυψης όλου του φάσματος των εργασιών της, ιδιαίτερα σε μια περίοδο που διανοίγονται νέες κατηγορίες τραπεζικών εργασιών, οι οποίες στηρίζονται στις εξελίξεις της ηλεκτρονικής και των τηλεπικοινωνιών.

Η αξιοποίηση, εκπαίδευση και συνεχής επιμόρφωση του προσωπικού της τράπεζας στους καθαρά τραπεζικούς τομείς όπως εισαγωγές - εξαγωγές, συνάλλαγμα, σε συνδυασμό με την αντιμετώπιση του μηχανογραφικού προβλήματος, θα αποτελέσουν κλειδιά για τον εκσυγχρονισμό και την παραπέρα πορεία της Τράπεζας.

Τα κύρια χαρακτηριστικά του χρηματοδοτικού συστήματος της χώρας, ακόμη και σήμερα, είναι η έλλειψη κεφαλαιαγοράς και χρηματαγοράς (πέρα από το τελευταίο μέτρο της διάθεσης εντόκων γραμματίων του Δημοσίου και στους ιδιώτες), η συγκέντρωση του μεγαλύτερου όγκου των αποταμιεύσεων στο τραπεζικό σύστημα υπό τη μορφή καταθέσεων, η άνιση κατανομή των καταθέσεων στα διάφορα τραπεζικά ιδρύματα και ο υπέρμετρος συγκεντρωτισμός τους στις εμπορικές τράπεζες. Εξάλλου, η παρατηρούμενη τα τελευταία χρόνια αύξηση της δραστηριότητας των Ειδικών Πιστωτικών Οργανισμών (με επικεφαλής την ΑΤΕ) δε φαίνεται να άλλαξε την εικόνα. Επιπλέον, η μεγάλη τραπεζική συγκέντρωση στις εμπορικές κυρίως τράπεζες (ολιγοπωλιακή διάρθρωση) επηρέασε και επηρεάζει

οπωσδήποτε την αποδοτικότητα του συστήματος όπως λόγου χάρι το κόστος και την ποιότητα των προσφερόμενων υπηρεσιών, την ικανότητα προσαρμογής του συστήματος στις εξελίξεις της αγοράς τραπεζικών υπηρεσιών, καθώς και την εφευρετικότητά του για τη δημιουργία νέων μορφών εργασιών.

Το πέραςμα σχεδόν του συνόλου των αποταμιεύσεων μέσα από τις τράπεζες, η δυνατότητα εξεύρεσης φθηνών και επαρκών κεφαλαίων από τις μεγάλες τουλάχιστον βιομηχανικές επιχειρήσεις μέσω του τραπεζικού συστήματος, η οικογενειακή μορφή των επιχειρήσεων αυτών σε συνδυασμό με τη στενή αντίληψη για πλήρη έλεγχο του και η συχνή παραγνώριση των βασικών δικαιωμάτων της μειοψηφίας, αποδυναμώνουν κάθε προσπάθεια για τη δημιουργία μιας έστω και μέτριας αγοράς κεφαλαίου στη χώρα μας. Γι' αυτό μια από τις βασικές αδυναμίες της κεφαλαιαγοράς παραμένει η έλλειψη επαρκούς και ομαλής προσφοράς μετοχικών τίτλων χρηματιστηριακού ενδιαφέροντος.

Μια ιδιαίτερα ευαίσθητη πλευρά της λειτουργίας του τραπεζικού μας συστήματος είναι η περιορισμένη επαφή του με τη διεθνή αγορά χρήματος. Βέβαια, δεν πρέπει να παραβλέπεται το γεγονός ότι χωρίς πλήρη αποδοχή της μετατρεψιμότητας της δραχμής και την άρση των συναλλαγματικών περιορισμών, το πεδίο δράσης θα είναι περιορισμένο. Επίσης, το μεγαλύτερο «άνοιγμα» της ελληνικής αγοράς χρήματος στον ευρωπαϊκό και διεθνή χώρο συνεπάγεται την πιο ενεργό, πιο «ελεύθερη» δράση των δυνάμεων της αγοράς στη διαμόρφωση των επιτοκίων. Πρέπει να σημειωθεί ότι το «άνοιγμα» της ελληνικής αγοράς χρήματος θα πρέπει να γίνει σταδιακά, ανάλογα με την εξέλιξη της πορείας σταθεροποίησης της οικονομίας.

Το θέμα των προβληματικών επιχειρήσεων θα μπορούσε να αντιμετωπιστεί με βάση μεν τα κοινωνικά κριτήρια, αλλά χωρίς την παράβλεψη των βασικών κανόνων που διέπουν τη λειτουργία των επιχειρήσεων και οπωσδήποτε με διαφάνεια

ως προς την έκταση και τη μορφή της υποστήριξης που θα δίνεται στα πλαίσια της κοινωνικής σκοπιμότητας. Η επιχείρηση διάσωσης και εκσυγχρονισμού των βιώσιμων προβληματικών επιχειρήσεων, με την ενεργό συμμετοχή του κράτους και των τραπεζών, θα πρέπει να πάρει συγκεκριμένη μορφή. Στην περίπτωση αυτή το τραπεζικό σύστημα δε θα πρέπει να αναλάβει εξ ολοκλήρου το βάρος εξυγίανσης και διατήρησης των προβληματικών, όχι μόνο για λόγους δικαιοσύνης (αν και δε θα συμφωνούσαν ορισμένοι, εφόσον το θεωρούν κυρίως υπεύθυνο), γιατί παραβλέπονται και πολλοί άλλοι παράγοντες που συνετέλεσαν στην προβληματικότητά τους, αλλά και από τον κίνδυνο να καταστεί προβληματικό και αυτό το ίδιο το τραπεζικό σύστημα.

Ένα μεγάλο μειονέκτημα του τρόπου που ασκείται η δανειοδοτική πολιτική από τη μεριά των εμπορικών τραπεζών αποτελεί οπωσδήποτε και το είδος των κριτηρίων που εφαρμόζονται κατά την παροχή πιστώσεων. Υποστηρίζεται ότι οι μεγάλες γραφειοκρατικές διατυπώσεις, οι καθυστερήσεις, οι κάθε είδους δυσπιστίες των τραπεζών, σε συνδυασμό πάντα με την εμμονή τους στις εμπράγματα ασφάλειες, αποτελούν τα κυριότερα προβλήματα κατά τη χορήγηση ενός δανείου, πράγμα που έχει ανασταλτική επίδραση στον τομέα των επενδύσεων. Σε σχέση με τα παραπάνω, πιστεύουμε, ότι πρέπει να γίνει μια ουσιαστική αλλαγή στα κριτήρια δανειοδότησης. Κατ' αρχήν θα πρέπει να περιοριστεί το κριτήριο των εμπράγματων εξασφαλίσεων των δανείων.

Σαν σωστά και αποτελεσματικά κριτήρια δανειοδότησης, σύμφωνα με την *concern* προσέγγιση, θα μπορούσαν να θεωρηθούν τα εξής:

α) Η προσδοκώμενη αποδοτικότητα της χρηματοδοτούμενης επένδυσης και οι προσδοκώμενες χρηματικές ροές (cash flow) της δανειοδοτούμενης επιχείρησης.

β) Η δυναμική ή όχι παρουσία στην αγορά της κάθε επιχείρησης που ζητά δάνειο, πράγμα στο οποίο θα πρέπει οι τράπεζες να επικεντρώνουν πλέον περισσότερο την προσοχή τους. Γενικά, θα έλεγε κανείς ότι οι επιχειρήσεις είναι υποχρεωμένες να παρέχουν πληροφορίες στις δανείστριες τράπεζες όχι μόνο για τη χρηματοοικονομική τους κατάσταση αλλά επιπλέον και για την τρέχουσα και μελλοντική τους δραστηριότητα, αναφορικά με την trading performance. Το έργο της ορθής αξιολόγησης των επενδυτικών σχεδίων που υποβάλλονται για δανειοδότηση στις τράπεζες, προϋποθέτει οπωσδήποτε την ύπαρξη αντίστοιχων κλαδικών μελετών, που θα διευκολύνουν το έργο των τραπεζών για τη λήψη τελικής απόφασης δανειοδότησης ή μη, και, το σπουδαιότερο, θα διευκολύνουν την πιο αποτελεσματική χρησιμοποίηση των χορηγούμενων δανείων. Σε πολλές περιπτώσεις το κράτος θα πρέπει να παρέχει εγγυήσεις για ορισμένες τραπεζικές πιστώσεις προς τις μικρομεσαίες επιχειρήσεις.

Ένα ακόμη μειονέκτημα των ελληνικών τραπεζών, που συνδέεται άμεσα με την παραγωγικότητα, είναι το εξής:

Οι σημερινοί Οργανισμοί Προσωπικού, με την αυξημένη τυπική δύναμη που χαρακτηρίζονται, στερούν από τις τράπεζες τη δυνατότητα πρόσληψης και παροχής κινήτρων εξέλιξης για στελέχη με ευρύτερη μόρφωση και εξειδικευμένες γνώσεις.

Τα τελευταία χρόνια και ιδιαίτερα από το 1982 έγιναν αρκετές προσπάθειες και λήφθηκαν αρκετά μέτρα από την πλευρά των νομισματικών αρχών τόσο για την επανατοποθέτηση του ρόλου του τραπεζικού συστήματος σε νέες βάσεις όσο και για τον επαναπροσδιορισμό του κατά τέτοιο τρόπο που και η σταθεροποίηση και ανάπτυξη της οικονομίας να βοηθηθεί αλλά και η θέση των ιδίων των τραπεζών να ενισχυθεί. Τα μέτρα αυτά φαίνεται ότι είναι απόρροια της αναγνώρισης πλέον των αδυναμιών και προβλημάτων του ελληνικού τραπεζικού και πιστωτικού συστήματος

και των σωρευτικών στρεβλώσεων που επέφερε στην οικονομία της χώρας η επί μακρό χρόνο εφαρμογή των ίδιων πιστωτικών κανόνων και ρυθμίσεων, το οποίο εφαρμόστηκε, βέβαια πάντοτε κάτω από τις συγκεκριμένες οικονομικές συνθήκες και προτεραιότητες της εποχής εκείνης, άρχισε βαθμιαία να μην ανταποκρίνεται στις ανάγκες ορθής κατανομής και αξιοποίησης των περιορισμένων αποταμιευτικών πόρων, Στα πλαίσια, λοιπόν, αυτά εντάσσονται τα τελευταία μέτρα που υιοθέτησε η Τ.Ε. (Έκθεση του Διοικητή για το 1983, 1984 και 1985), όπως:

- Η εκλογίκευση και απλοποίηση της δομής των επιτοκίων με ενοποίησή σε τρεις βασικές κατηγορίες:
- Η αύξηση του κόστους δανειοδότησης του δημόσιου τομέα, με την αύξηση του επιτοκίου των εντόκων γραμματίων του Δημοσίου,
- Η μεταφορά αρμοδιοτήτων στις τράπεζες τόσο για την τακτοποίηση ληξιπρόθεσμων δανείων (περίπτωση εμπορικών τραπεζών) όσο και για τη μεγαλύτερη ευθύνη στην κατανομή των πιστώσεων (ΑΤΕ).
- Ο περιορισμός των χαμηλότοκων κεφαλαίων που χορηγούσε η Τ.Ε. στους Ειδικούς Πιστωτικούς Οργανισμούς,
- Ο καθορισμός ορίων στην έκταση που η Τ.Ε. χρηματοδοτεί τα υπόλοιπα του δημόσιου τομέα.
- Το άνοιγμα του τραπεζικού συστήματος σε νέες κατηγορίες πιστώσεων, για δραστηριότητες που μέχρι σήμερα εθεωρούντο σαν ανεπιθύμητες από την άποψη της συμβολής τους στην οικονομική ανάπτυξη.
- Η χορήγηση στεγαστικών δανείων και από τις εμπορικές τράπεζες.
- Η διάθεση εντόκων γραμματίων του Δημοσίου και στους ιδιώτες.

Τα προηγούμενα όχι μόνο οδηγούν σε Κεντρική Τράπεζα που θα έχει κάποια ανεξαρτησία από την κάθε κυβέρνηση (ιδιαίτερα μετά την κατάργηση της Ν.Ε. με το

νόμο 1266/82) αφού η ευθύνη για την εφαρμογή της νομισματικής και πιστωτικής πολιτικής μεταβιβάστηκε στην Τ.Ε. αλλά επίσης διευρύνουν τα πλαίσια ελευθερίας των εμπορικών τραπεζών.

ΠΑΡΑΡΤΗΜΑ ΠΙΝΑΚΩΝ

ΠΙΝΑΚΑΣ 1
Ελληνικές Τράπεζες (1984)

Τράπεζα Ελλάδος	
Εμπορικές Τράπεζες	
1	ΕΤΕ
2	Εμπορική
3	Ιονική - Λαϊκή
4	Πίστewς
5	Γενική
6	Πειραιώς
7	Αττικής
8	Εργασίας
9	Κρήτης
10	Κεντρικής Ελλάδος
11	Επαγγελματικής Πίστewς
12	Μακεδονίας - Θράκης
13	Αραβοελληνική*
14	Ελληνογαλλική Διεθνούς Εμπορίου & Ναυτιλίας*
Ειδικοί Πιστωτικοί Οργανισμοί	
1	ΑΤΕ
2	ΕΚΤΕ
3	Ταχ. Ταμειυτήριο
4	Ταμείο Παρακαταθηκών και Δανείων
Τράπεζες Επενδύσεων	
1	Ε.Τ.Β.Α
2	Ε.Τ.Ε.Β.Α
3	Τράπεζα Επενδύσεων
* Οι τράπεζες αυτές θα μπορούσαν να υπαχθούν και στον κατάλογο των ξένων τραπεζών.	

ΠΙΝΑΚΑΣ 2
Ξένες Τράπεζες (1984)

1	Bank of America
2	Continental Bank
3	Algemene Bank
4	Chase Manhattan
5	American Express
6	Bank of Nova Scotia
7	Paribas
8	Citibank
9	C.C.F
10	First National Bank of Chicago
11	Midland Bank
12	National Westminster
13	Grindlays Bank
14	Williams and Glyns
15	Barclays Bank
16	Arab Bank
17	Societe General
18	Banque Nationale de Paris
19	Saderat Bank
20	B.I.A.O (υπό εκκαθάριση)

ΠΙΝΑΚΑΣ 3

Αριθμός υποκαταστημάτων ελληνικών εμπορικών τραπεζών

		1983	1984
1	ΕΤΕ	368	371
2	Εμπορική	201	202
3	Ιονική - Λαϊκή	114	114
4	Πίστewς	69	73
5	Γενική	62	62
6	Πειραιώς	11	11
7	Αττικής	6	9
8	Επαγγ. Πίστewς	11	11
9	Κρήτης	26	27
10	Εργασίας	35	35
11	Αραβοελληνική	1	1
12	Κεντρικής Ελλάδος	10	10
13	Μακεδονίας - Θράκης	19	20
14	Ελληνογαλλική	1	1
	Σύνολο	934	947

ΠΙΝΑΚΑΣ 4

Αριθμός υποκαταστημάτων ξένων τραπεζών

		1983	1984
1	American Express	6	6
2	First National City Bank	8	
3	Chase Manhattan	3	3
4	Nova Scotia	3	3
5	Bank of America	3	3
6	Continental	3	3
7	Bank of Chicago	1	1
8	Biao		
9	Williams	1	1
10	Grindlays	2	2
11	Westminster	1	1
12	Algemene	2	2
13	Societe General	1	1
14	Arab Bank	1	1
15	Saderat	1	1
16	Paribas	1	1
17	Barclays	2	2
18	CCF	2	2
19	Midland	2	2
20	Banque N/L de Paris	2	2
	Σύνολο	45	45

ΠΙΝΑΚΑΣ 5

Αριθμός υποκαταστημάτων ειδικών πιστωτικών οργανισμών & Τραπεζών Επενδύσεων

	1983	1984
Α.Τ.Ε.	189	194
Ε.Κ.Τ.Ε.	33	34
Ε.Τ.Ε.Β.Α.	1	1
Ε.Τ.Β.Α.	8	8
ΣΤΕΓΑΣΤΙΚΗ	1	2
ΕΠΕΝΔΥΣΕΩΝ	1	1
Σύνολο	233	240

ΠΙΝΑΚΑΣ 6

Τραπεζικές καταθέσεις (τέλος περιόδου, σε εκατ. δρχ.)

	Σύνολο	Εμπορικές Τράπεζες	Ειδικοί Πιστωτικοί Οργανισμοί	ΑΤΕ	Τεμειυτηρίου (ιδιωτών & ιδιωτικών επιχειρήσεων)	Προθεσμίας (ιδιωτών & ιδιωτικών επιχειρήσεων)	Ώψεως (ιδιωτών & ιδιωτικών επιχειρήσεων)
1980	887.704	614.223	273.481	83.189	541.231	212.757	57.135
1981	1.213.905	843.327	370.578	127.855	747.642	303.640	73.833
1982	1.597.829	1.107.822	490.007	178.800	968.630	414.736	88.484
1983	1.930.622	1.322.846	607.776	237.200	1.167.233	527.792	105.233
1984	2.536.116	1.740.574	795.542	333.568	1.542.619	693.119	140.370

Πηγή: Τράπεζα Ελλάδος.

ΠΙΝΑΚΑΣ 7

Τραπεζικές χορηγήσεις (τέλος περιόδου, σε εκατ. δρχ.)

Έτη	Σύνολο	Εμπορικές Τράπεζες	%	Α.Τ.Ε.	%
1980	982.223	492.943	50,01	198.796	20,2
1981	1.277.873	634.279	49,6	270.505	21,1
1982	1.608.807	775.564	48,2	340.072	21,1
1983	1.902.020	875.017	46,0	432.533	22,7
1984	2.328.576	1.067.588	49,0	503.971	22,0

Πηγή: Τράπεζα Ελλάδος.

ΠΙΝΑΚΑΣ 8

Εξέλιξη καταθέσεων - χορηγήσεων εμπορικών τραπεζών (σε δρχ.)

	31/12/82	31/12/83	31/12/84
ΕΤΕ			
Χορηγήσεις	477.650.309.476	542.818.695.793	650.555.169.011
Καταθέσεις	840.349.116.743	1.066.534.001.537	1.427.492.279.550
Εμπορική			
Χορηγήσεις	123.338.283.624	142.264.193.020	182.579.474.124
Καταθέσεις	234.082.972.758	284.254.078.617	360.252.770.870
Ιονική - Λαϊκή			
Χορηγήσεις	59.557.886.993	67.068.358.305	78.780.638.673
Καταθέσεις	104.135.479.728	128.454.935.607	161.746.752.942
Πίστωσης			
Χορηγήσεις	43.505.332.847	47.049.570.163	62.830.971.936
Καταθέσεις	85.408.635.269	103.763.027.721	146.194.535.643
Γενική			
Χορηγήσεις	19.988.415.000	23.802.272.000	30.198.540.058
Καταθέσεις	40.804.551.932	50.496.187.331	63.375.240.346
Πειραιώς			
Χορηγήσεις	2.961.700.273	3.557.850.251	3.438.044.298
Καταθέσεις	5.312.179.338	6.183.367.279	7.233.445.451
Αττικής			
Χορηγήσεις	2.175.099.466	2.897.815.787	3.897.829.821
Καταθέσεις	4.088.156.901	6.784.440.994	6.846.993.664
Εργασίας			
Χορηγήσεις	11.638.861.737	12.901.741.547	18.198.280.306
Καταθέσεις	22.854.086.815	29.959.262.453	42.026.562.058

ΠΙΝΑΚΑΣ 8 (συνέχεια)

	31/12/82	31/12/83	31/12/84
Κρήτης Χορηγήσεις	5.045.881.107	5.818.290.953	6.350.051.114
Καταθέσεις	10.397.955.944	12.390.953.195	16.013.610.874
Κεντρικής Ελλάδας Χορηγήσεις	4.093.570.866	5.311.547.526	5.799.642.686
Καταθέσεις	6.811.751.485	10.382.018.013	11.192.231.515
Τράπεζα Επαγγελμ. Πίστεως Χορηγήσεις	3.429.911.312	4.239.167.054	6.272.718.473
Καταθέσεις	6.811.141.011	9.090.466.545	13.025.172.594
Τράπεζα Μακεδονίας - Θράκης Χορηγήσεις	6.699.396.684	10.441.376.351	20.720.810.297
Καταθέσεις	7.949.371.912	15.174.910.953	29.136.510.981
Αραβοελληνική Τρά- πεζα Χορηγήσεις	3.340.352.134	5.642.468.691	6.086.282.459
Καταθέσεις	12.689.979.786	18.482.787.621	21.575.106.623
Ελληνογαλλική Τρά- πεζα Διεθνούς Εμπορίου & Ναυτίας Χορηγήσεις	2.201.364.976	2.581.143.885	3.450.803.623
Καταθέσεις	3.065.038.923	4.286.060.521	6.026.335.523
Πηγή: Ισολογισμοί.			

ΠΙΝΑΚΑΣ 9

Εξέλιξη καταθέσεων ελληνικών εμπορικών τραπεζών (σε εκατ. δρχ.)

	31/12/82	%	31/12/83	%	31/12/84	%
Εθνική Τράπεζα	840.349	60,6	1.066.534	61,0	1.427.492	62,0
Εμπορική Τράπεζα	234.083	16,9	284.254	16,2	360.252	15,5
Ιονική - Λαϊκή Τράπεζα	104.135	7,5	128.455	7,3	161.746	7,0
Τράπεζα Πίστεως	85.409	6,0	103.763	5,9	146.194	6,3
Γενική Τράπεζα	40.805	2,9	50.496	2,8	63.375	3,0
Τράπεζα Εργασίας	22.854	1,6	29.959	1,7	42.026	2,0
Τράπεζα Κρήτης	10.398	0,7	12.391	0,7	16.013	0,7
Τράπεζα Κεντρ. Ελλάδος	6.812	0,4	10.382	0,6	11.192	0,5
Τράπεζα Επαγγ. Πίστεως	6.881	0,5	9.090	0,5	13.025	0,6
Τράπεζα Πειραιώς	5.342	0,3	6.183	0,3	7.233	0,3
Τράπεζα Αττικής	4.088	0,2	6.784	0,3	6.846	0,3
Αραβοελληνική Τράπεζα	12.690	0,9	18.483	1,0	21.575	9,0
Ελληνογαλλική Διεθν. Εμπορίου & Ναυτίας	3.065	0,2	4.286	0,2	6.026	0,3
Τράπεζα Μακεδονίας - Θράκης	7.949	0,6	15.174	0,8	29.136	1,3
Σύνολο	1.384.860		1.746.234		2.312.131	
Πηγή: Ισολογισμοί.						

ΠΙΝΑΚΑΣ 10

Εξέλιξη χορηγήσεων ελληνικών εμπορικών τραπεζών (σε εκατ. δρχ.)

	31/12/82	%	31/12/83	%	31/12/84	%
Εθνική Τράπεζα	477.650	62,3	542.818	62,0	650.555	60,0
Εμπορική Τράπεζα	123.338	16,1	142.264	16,2	182.579	17,7
Ιονική - Λαϊκή Τράπεζα	59.557	7,7	67.068	7,6	78.780	7,2
Τράπεζα Πίστεως	43.505	5,6	47.049	5,3	68.830	6,3
Τράπεζα Εργασίας	11.638	1,5	12.901	1,4	18.198	1,6
Γενική Τράπεζα	19.988	2,6	23.802	2,7	30.198	2,7
Τράπεζα Κρήτης	5.045	0,6	5.818	0,6	6.350	0,5
Τράπεζα Κεντρ. Ελλάδος	4.093	0,5	5.311	0,6	5.799	0,5
Τράπεζα Επαγγ. Πίστεως	3.429	0,5	4.239	0,5	6.272	0,5
Τράπεζα Πειραιώς	2.961	0,4	3.557	0,4	3.438	0,3
Τράπεζα Αττικής	2.175	0,3	2.897	0,3	3.897	0,3
Αραβοελλ. Τράπεζα	3.340	0,4	5.642	0,6	6.086	0,5
Ελληνογαλλική Τράπεζα Διε- θνούς Εμπορίου & Ναυτίας	2.201	0,3	2.581	0,2	3.450	0,3
Τράπεζα Μακεδονίας - Θράκης	6.699	0,8	10.441	1,2	20.720	1,9
Σύνολο	765.619		876.388		1.085.143	
Πηγή: Ισολογισμοί.						

ΠΙΝΑΚΑΣ 11

Ανάλυση καταθέσεων εμπορικών τραπεζών

	1982	1983	1984
ΕΤΕ			
Συνολικές	840.349.116.743	1.066.534.001.537	1.427.492.297.550
Όψεως	84.452.928.881	75.561.598.050	98.916.473.623
Ταμειυτηρίου	355.577.400.805	433.744.796.483	572.036.195.969
Προθεσμίας	400.318.787.057	557.227.607.004	756.539.627.958
Εμπορική			
Συνολικές	234.082.972.758	284.254.078.617	360.252.770.870
Όψεως	27.259.523.659	27.521.649.354	34.307.815.829
Ταμειυτηρίου	120.795.431.377	145.064.576.421	191.130.104.142
Προθεσμίας	86.028.017.686	111.667.853.842	134.814.350.899
Ιονική - Λαϊκή			
Συνολικές	104.135.479.728	128.454.935.607	161.746.752.942
Όψεως	10.968.484.907	12.336.637.158	15.324.828.501
Ταμειυτηρίου	57.599.147.254	70.643.070.259	94.868.696.575
Προθεσμίας	35.567.947.567	45.475.228.190	51.553.227.866
Πίστewς			
Συνολικές	85.408.635.269	103.763.027.721	146.194.535.643
Όψεως	11.130.205.717	13.673.972.445	23.025.679.824
Ταμειυτηρίου	40.882.777.359	46.814.997.964	67.830.635.516
Προθεσμίας	33.395.652.193	43.274.057.312	55.338.220.303
Γενική			
Συνολικές	40.804.551.932	50.496.187.331	63.375.240.346
Όψεως	3.256.077.737	5.703.828.327	8.724.996.077
Ταμειυτηρίου	22.160.776.231	27.466.282.044	35.868.350.644
Προθεσμίας	11.927.356.759	13.688.908.802	14.440.313.718
Πειραιώς			
Συνολικές	5.342.179.338	6.183.367.279	7.233.445.451
Όψεως	709.676.439	831.137.276	885.127.375
Ταμειυτηρίου	2.358.203.203	2.840.045.098	3.762.033.111
Προθεσμίας	2.157.018.064	2.393.493.596	2.510.582.400
Αττικής			
Συνολικές	4.088.156.901	6.784.440.994	6.846.993.664
Όψεως	1.005.504.298	1.817.696.989	1.066.884.901
Ταμειυτηρίου	1.660.658.845	2.083.872.797	3.110.315.010
Προθεσμίας	1.421.993.758	1.882.871.208	1.893.082.584
Εργασίας			
Συνολικές	22.854.086.815	29.595.262.453	42.026.562.058
Όψεως	3.241.406.490	4.109.259.786	5.981.584.917
Ταμειυτηρίου	9.966.253.978	14.397.767.858	20.960.715.389
Προθεσμίας	9.646.426.347	11.452.234.809	15.156.261.752
Κρήτης			
Συνολικές	10.397.955.944	12.390.953.195	16.013.610.874
Όψεως	1.720.219.182	1.784.043.462	1.860.855.515
Ταμειυτηρίου	4.535.114.086	5.711.717.821	7.919.740.171
Προθεσμίας	3.808.077.940	4.296.925.578	5.350.648.717
Κεντρικής Ελλάδος			
Συνολικές	6.381.751.485	10.382.018.013	11.192.231.515
Όψεως	1.999.192.485	2.854.580.737	2.824.602.209
Ταμειυτηρίου	1.927.784.000	2.764.806.415	3.078.690.123
Προθεσμίας	1.967.496.000	4.283.871.447	4.652.646.965
Τράπεζα Επαγγελματικής Πίστewς			
Συνολικές	6.881.141.011	9.090.468.545	13.025.172.594
Όψεως	1.475.415.810	1.748.913.403	2.335.175.007
Ταμειυτηρίου	3.419.158.930	4.361.301.584	6.310.303.474
Προθεσμίας	1.986.566.260	2.980.253.558	4.379.694.113
Μακεδονίας - Θράκης			
Συνολικές	7.949.371.912	15.174.910.953	29.136.510.981
Όψεως	1.050.433.583	3.022.905.640	9.066.262.751
Ταμειυτηρίου	3.121.190.783	5.410.939.630	8.878.458.449
Προθεσμίας	3.521.212.982	5.809.201.628	9.985.997.290
Αραβοελληνική Τράπεζα			
Συνολικές	12.689.979.786	18.482.787.621	21.575.106.623
Όψεως	418.232.123	655.930.380	595.724.117
Ταμειυτηρίου	103.007.023	72.697.164	126.727.755
Προθεσμίας	12.168.740.640	17.754.160.077	20.852.654.751
Ελληνογαλλική Τραπεζ. Διεθνούς Εμπορ. & Ναυτιλίας			
Συνολικές	3.065.038.923	4.286.060.521	6.026.335.523
Όψεως	334.647.132	916.879.851	1.255.574.893
Ταμειυτηρίου	1.007.477	2.360.205	6.445.420
Προθεσμίας	2.140.984.314	1.992.170.465	1.698.507.683

ΠΙΝΑΚΑΣ 12

Εξέλιξη καταθέσεων ξένων τραπεζών (σε εκατ. δρχ.)

	31/12/82	31/12/83	31/12/84
Bank of America.....	51.796	61.369	62.646
Continental Bank.....	35.316	43.384	30.567
Algemene Bank.....	12.675	17.176	23.988
Chase Manhattan.....	12.002	17.430	24.698
American Express.....	14.271	17.259	25.874
Bank of Nova Scotia.....	10.710	11.699	10.413
Paribas.....	7.901	10.883	11.813
Citibank.....	51.328	67.530	89.082
C.C.F.....	7.567	18.960	26.221
First National Bank of Chicago.....	5.855	8.945	7.068
Midland Bank.....	3.375	5.605	5.581
National Westminster.....	4.184	5.305	7.198
Grindlays Bank.....	2.511	3.369	4.795
Williams and Glyns.....	2.646	2.683	3.233
Barclays Bank.....	1.858	2.625	5.806
Arab Bank.....	1.440	2.617	4.461
Societe General.....	2.088	1.653	2.856
Banque General.....	2.088	1.653	2.856
Banque Nationale de Paris.....	239	534	596
Saderat Bank.....	251	125	211
Σύνολο.....	243.214	299.310	347.107

Πηγή: Μηνιαίες λογιστικές καταστάσεις.

ΠΙΝΑΚΑΣ 13

Εξέλιξη χορηγήσεων ξένων τραπεζών (σε δρχ.)

	31/12/82	31/12/83	31/12/84
Bank of America.....	28.023.000.000	40.569.179.795	46.694.853.165
Continental Bank.....	30.103.829.290	37.461.642.699	17.313.278.877
Algemene Bank.....	8.318.048.383	12.218.655.863	17.198.861.242
Chase Manhattan.....	5.406.398.904	14.184.154.806	9.977.316.842
American Express.....	7.199.000.000	8.264.548.224	10.130.075.295
Bank of Nova Scotia.....	5.174.000.000	5.914.053.715	2.975.673.120
Paribas.....	6.943.793.671	9.689.241.206	10.553.385.125
Citibank.....	62.944.000.000	91.351.098.485	108.703.943.955
C.C.F.....	5.333.000.001	10.682.477.291	15.476.972.458
First National Bank of Chicago.....	5.560.884.889	7.955.345.037	4.793.870.243
Midland Bank.....	1.615.493.932	4.525.680.098	10.107.336.470
National Westminster.....	2.212.474.806	3.379.395.762	4.625.851.207
Grindlays Bank.....	1.853.187.279	1.991.447.299	2.383.817.976
Williams and Glyns.....	7.061.000.000	9.865.989.123	12.356.295.785
Barclays Bank.....	2.732.829.596	7.702.229.269	5.806.237.605
Arab Bank.....	1.721.163.694	2.763.000.000	3.031.405.572
Societe General.....	1.678.373.946	2.255.485.426	4.667.325.330
Banque Nationale de Paris.....	511.429.793	2.092.842.696	2.846.688.576
Saderat Bank.....	646.807.942	579.702.511	1.583.612.537
Σύνολο.....	185.038.716.125	273.442.169.305	291.226.801.380

Πηγή: Μηνιαίες λογιστικές καταστάσεις,
1. 30/11/82.

ΠΙΝΑΚΑΣ 14

Χορηγήσεις - καταθέσεις Ειδικών Πιστωτικών Οργανισμών

	1982	1983	1984
ΑΤΕ			
Χορηγήσεις	358.378.046.746	428.888.811.698	507.415.803.735
Καταθέσεις	179.847.856.030	237.215.949.005	333.568.869.756
ΕΚΤΕ			
Χορηγήσεις	140.340.376.302	171.251.998.682	205.063.971.457
Καταθέσεις	84.740.356.461	114.078.745.695	149.446.116.874
ΕΤΒΑ			
Χορηγήσεις	65.700.279.466	80.574.272.176	101.521.485.541
Καταθέσεις	—	—	—
ΕΤΕΒΑ			
Χορηγήσεις	21.888.506.129	25.440.513.405	27.707.410.285
Καταθέσεις	—	—	—
Επενδύσεων			
Χορηγήσεις	9.236.518.240	10.896.719.539	12.737.780.912
Καταθέσεις	—	—	—
Στεγαστική			
Χορηγήσεις	5.553.621.446	6.232.842.905	6.727.387.981
Καταθέσεις	314.918.823	359.846.173	1.074.994.535
Πηγή: Ισολογισμοί. (1) Δεσμευμένες.			

ΠΙΝΑΚΑΣ 15

Ανάλυση καταθέσεων Ειδικών Πιστωτικών Οργανισμών (ΑΤΕ, ΕΚΤΕ)

	1982	1983	1984
ΑΤΕ			
Συνολικές	179.847.856.030	237.215.949.005	333.568.869.756
Όψεως	14.964.052.533	23.822.187.050	28.660.933.867
Ταμειυτηρίου	103.519.145.642	131.822.013.453	186.030.728.212
Προθεσμίας	60.110.170.678	80.100.670.625	116.718.086.780
Ε.Κ.Τ.Ε.			
Συνολικές	84.740.356.461	114.078.745.965	149.466.116.874
Όψεως και			
Ταμειυτηρίου	—	1.456.626.617	1.306.012.823
Προθεσμίας	—	63.219.001.661	88.887.982.479
Στεγαστικού			
Ταμειυτηρίου	—	42.813.760.270	53.097.742.044
Πηγή: Ισολογισμοί.			

ΠΙΝΑΚΑΣ 16

Βασικά στοιχεία ισολογισμών ελληνικών εμπορικών τραπεζών

	1982	1983	1984
ΕΤΕ			
Ενεργητικό	1.018.400.239.424	1.297.622.310.160	1.721.476.808.969
Μετοχικό Κεφάλ.	19.635.943.500	19.635.943.500	19.635.943.500
Ίδια Κεφάλαια	39.163.112.177	40.603.903.694	40.950.366.481
Εμπορική			
Ενεργητικό	286.393.537.285	344.951.625.278	471.086.924.264
Μετοχικό Κεφάλ.	4.203.157.750	4.203.157.750	4.203.157.750
Ίδια Κεφάλαια	13.075.977.600	13.879.634.816	15.538.742.097
Ιονική - Λαϊκή			
Ενεργητικό	137.129.547.775	165.813.955.167	213.493.814.698
Μετοχικό Κεφάλ.	2.301.385.000	2.301.385.000	2.301.385.000
Ίδια Κεφάλαια	6.762.172.577	6.991.922.577	7.565.432.577
Πίστωσης			
Ενεργητικό	110.004.875.821	127.009.070.589	176.414.504.046
Μετοχικό Κεφάλ.	2.640.000.000	2.640.000.000	2.640.000.000
Ίδια Κεφάλαια	3.093.385.000	3.052.907.000	3.100.909.000
Γενική			
Ενεργητικό	48.275.096.887	62.140.379.223	74.873.809.706
Μετοχικό Κεφάλ.	1.375.054.590	1.375.054.590	1.375.054.590
Ίδια Κεφάλαια	1.842.352.524	1.829.187.581	1.831.893.871
Πειραιώς			
Ενεργητικό	11.416.204.372	14.265.542.789	15.000.413.508
Μετοχικό Κεφάλ.	195.840.000	261.120.000	261.120.000
Ίδια Κεφάλαια	338.352.300	513.405.169	515.543.566
Αττικής			
Ενεργητικό	5.164.805.960	7.432.048.225	9.900.328.062
Μετοχικό Κεφάλ.	360.426.376	360.426.376	432.511.673
Ίδια Κεφάλαια	431.930.328	433.317.215	502.714.675
Εργασίας			
Ενεργητικό	29.826.128.598	37.049.897.000	52.949.211.063
Μετοχικό Κεφάλ.	1.034.400.000	1.034.400.000	1.034.400.000
Ίδια Κεφάλαια	1.351.737.671	1.385.389.534	1.539.541.287
Κρήτης			
Ενεργητικό	13.259.592.203	15.381.479.570	19.616.070.451
Μετοχικό Κεφάλ.	964.501.500	964.501.500	964.501.500
Ίδια Κεφάλαια	1.293.943.822	1.306.340.753	1.380.768.909
Κεντρικ. Ελλάδος			
Ενεργητικό	9.230.849.712	13.585.758.742	15.203.917.519
Μετοχικό Κεφάλ.	670.000.000	670.000.000	670.000.000
Ίδια Κεφάλαια	736.416.100	770.697.932	770.731.622
Επαγγελματικής Πίστωσης			
Ενεργητικό	7.976.348.795	10.477.907.212	15.462.413.433
Μετοχικό Κεφάλ.	339.287.400	339.287.400	565.479.000
Ίδια Κεφάλαια	549.471.450	537.228.174	1.039.876.000
Μακεδονίας -Θράκης			
Ενεργητικό	12.247.897.259	20.533.769.290	39.045.209.207
Μετοχικό Κεφάλ.	2.110.000.000	2.110.500.000	2.110.500.000
Ίδια Κεφάλαια	2.384.644.620	2.401.399.187	2.802.324.613
Αραβοελληνική Τράπεζα			
Ενεργητικό	14.049.784.313	20.788.011.583	24.337.563.503
Μετοχικό Κεφάλ.	555.000.000	555.000.000	1.405.312.312
Ίδια Κεφάλαια	915.727.228	1.220.435.247	1.607.526.018
Ελληνογαλλική Τράπεζα Διεθν. Εμπορ. & Ναυτιλίας			
Ενεργητικό	4.716.429.859	7.009.277.197	9.893.980.787
Μετοχικό Κεφάλ.	1.000.000.000	1.000.000.000	1.000.000.000
Ίδια Κεφάλαια	1.253.892.372	1.545.252.208	2.030.768.401
Πηγή: Ισολογισμοί			

ΠΙΝΑΚΑΣ 17

Βασικά στοιχεία ισολογισμών Ειδικών Πιστωτικών Οργανισμών

	1982	1983	1984
ΑΤΕ			
Ενεργητικό	406.128.497.987	506.445.831.514	576.195.423.316
Κεφάλαια	20.974.709.591	22.856.140.198	25.932.740.413
Ε.Κ.Τ.Ε.			
Ενεργητικό	201.331.624.813	259.438.772.396	326.567.916.767
Μετοχικό	2.349.000.000	2.349.000.000	2.349.000.000
Ίδια Κεφάλαια	4.186.134.944	4.613.475.856	5.504.834.293
Ε.Τ.Β.Α.			
Ενεργητικό	96.918.401.333	120.093.818.993	166.555.010.620
Μετοχικό	7.200.000.000	7.200.000.000	10.000.000.000
Ίδια Κεφάλαια	16.318.712.268	16.964.772.738	21.065.890.056
ΕΤΕΒΑ			
Ενεργητικό	34.299.966.755	43.556.972.470	50.505.504.293
Μετοχικό	1.359.358.200	1.359.358.200	1.359.358.200
Ίδια Κεφάλαια	4.414.764.126	5.242.093.637	5.832.593.653
ΕΠΕΝΔΥΣΕΩΝ			
Ενεργητικό	11.282.364.829	13.706.467.510	15.574.924.364
Μετοχικό	607.250.000	607.250.000	607.250.000
Ίδια Κεφάλαια	1.042.526.049	1.044.151.619	1.046.053.872
ΣΤΕΓΑΣΤΙΚΗ			
Ενεργητικό	6.351.407.853	7.096.027.640	8.373.927.131
Μετοχικό	100.500.000	100.500.000	100.500.000
Ίδια Κεφάλαια	22.578.968	297.426.350	402.506.181
Πηγή: Ισολογισμοί			

ΒΙΒΛΙΟΓΡΑΦΙΑ

- **ΚΙΜΩΝΑ Π. ΣΤΕΡΓΙΩΤΗ:** «Χρήμα & Διεθνές Τραπεζικό Σύστημα», εκδόσεις ΣΜΠΙΛΙΑΣ, Αθήνα 1992
- **ΓΡΗΓΟΡΗΣ ΓΚΙΚΑΣ:** «Χρήμα - Πίστη - Τράπεζες», ΤΕΙ Μεσολογγίου, Νοέμβριος 1994
- **ΒΑΣΙΛΗΣ Τ. ΔΡΟΥΓΚΑΣ - ΔΗΜΗΤΡΗΣ Ι. ΜΗΛΙΑΚΟΥ:** «Η ΑΤΕ και το Τραπεζικό Σύστημα», έκδοση Αγροτική Τράπεζα Ελλάδος, Αθήνα 1986
- **ΙΩΑΝΝΟΥ ΑΘ. ΤΣΙΑΚΛΑΓΚΑΝΟΥ:** «Αρχές Χρηματοδοτήσεως επιχειρήσεων», ΤΕΙ Λάρισας
- **ΚΩΣΤΑΣ ΚΟΚΚΟΜΕΛΗΣ:** «Τραπεζικές Υπηρεσίες προς Καταναλωτές», έκδοση Ένωση Ελληνικών Τραπεζών, Σάκκουλα, Αθήνα 1995
- **ΧΑΡΑΛΑΜΠΟΥ ΚΛ. ΔΕΜΙΡΗ:** «Χρηματοδοτήσεις» (Θεωρία και Πράξη), έκδοση Ένωση Ελληνικών Τραπεζών, Αθήνα 1993
- **Π. ΑΛΕΞΑΚΗ - Π. ΠΕΤΡΑΚΗ:** «Το ελληνικό χρηματοπιστωτικό σύστημα κάτω από τις εσωτερικές, τις κοινοτικές και τις άλλες διεθνείς εξελίξεις», Εκδόσεις Παπαζήση, Αθήνα 1990
- **Σ. ΘΩΜΑΔΑΚΗ - Μ. ΞΑΝΘΑΚΗ:** «Αγορές Χρήματος και κεφαλαίου», εκδόσεις Ένωση Ελληνικών Τραπεζών, Σάκκουλα, Αθήνα 1990